

Syds Tziarda

In nomine Domini, amen.

Int jaer, maent ende dach hyrnae int eynde van desen gescreven, heb ick, meister
 5 Syds Tziarda, starck ende gesont synde van lichame, w[y]s ende wal wetende myn
 verstant ende mynre fyf synnen, overleggende datter nyet sekerder is dan dye doet
 ende onsekerder dan dye ure des doets, foer my genomen te maken ende ordineren
 onder myn kynderen een schickinge mynre tytlycke goeden, dye ick nu hebbe ofte
 hebben sal ter tyt mynre aflivichheit, opdat myn huusfroue ende kynderen dye ick
 10 hebbe, ende een ygelyck van hen allen dye my overleeft, mach weten wat hy van myn
 goeden hebben sal, ende alsoe nyet van noede en sal wesen enighe schortinge, twyst
 ofte pleyte met malcanderen sullen hebben ofte maken, mer sal een ygelyck toefreden
 wesen metgene daer hem hyrin toegesecht wort, en dat by [verb]oertennisse van tgene
 daer hem hyrin gelecht ofte gesecht wort, tsy dan als syn legitima ofte syn arf ofte
 15 legaet, twelcke erf, legitima ofte legaet dat alsoe verboert wort, wil ick dat toecoemen
 ende anfallen sal denghenen dye dyt testament ofte dese myn leste wille sullen holden.
 Ende ick byn nyet in meyninge dat dyt testament sal gehalten ofte geacht worden als
 een solempne testament, maer alleenlyck als een testament onder dye kynderen
 gemaect by hoeren vader, ende daeromme soe heb ick dyt met myn sulfs hant gescr.
 20 van tbeginsel tottet eynde ende myn segel daeran gehangen. Ofte macht alsoe gheen
 stal grypen, soe wyl ick dattet stal sal grypen als een minus solemne testament, codicil
 ofte andere leste wille, soet best nae den rechten ofte gewoente stal mach grypen, ende
 daeromme heb ickter meer laeten scriven van een ander, dye al alleens syn als dyt,
 ende heb daer myn segel an gehangen ende met myn hant onderscr. Insgelycks hebben
 25 gedaen dye tuy[ge]n, aldaertoe geroepen ofte gebeden ende int eynde van dyen gespe-
 cificeert, ende wyl daeromme dat dyt ende dye foer gelycke principale testamenten
 geacht sullen worden.

In den eersten bevele ick Goede van hemelryck myn edele siele, dye sye van nyet
 gescapen ende gemaect heft, ende bydde syn godlycke barmhar[ti]c]heit dat hy my
 30 myn sonden wyl vergeven, ende myn edele syele wyl ontfangen in syn ewyge rycke,
 daerse toe gescapen ende gemaect is. Ende bidde oeck Maria, dye moeder Goeds,
 ende allen lieven hellingen dat sy God almachtich voer my wyllen bydden dat hy my
 wyl verlyenen een salich scheydinge, ende nae dye scheydinge myns lyfs ende syels,
 dye syele dat ewyge leven. Dat lychaem bevele ick der aerden, ende dat begere ick
 35 begraven te worden opt kerckhof van Rensmageest, buuten dye kercke, an het oest-
 eynd van dye sunderkercke, ende tselfte lichaem aldaer te rusten ter tyt dat God dat
 metter syele ten jonxsten daege weder sal verenigen, daer ick niet an en twyfele, ende
 dat onder een van dye sercken dye aldaer liggen, onder dyewelcke dat dye meeste deel
 mynre forvaederen van Tyarda huus alle begraven syn. Ende foer die legerstoel ende
 40 boeckinge bespreke ick myn patroen tgene dat hy my schuldich is van Onse Lieve
 Frouwe tafel, want ick wel dertych g.fl. meer uitgelecht hebbe dan ick van dye
 gemeente ontfanghen heb. Ende daertoe myn beste cleed tot ornamenten, ofte dat te
 lossen met ghelt, te weten met twalef fl., daer sullen myn huusfrouwe ofte [mombars]
 hoer koer an hebben, ende tsulfte te appliceren tot des patroens tymmeringhe.

45 Item int deel priesters ende kercken alst van olds gewoentlycke is. Noch begere ick
 dat myn huusfrouwe ofte dyegene die my overleven sullen oft dye dye administratie

van myne goeden hebben s[ullen na myne o]verlydene, tsy dan myn erfgenamen, myn
huusfrou ofte foermombers, dat sy myn lichaem met gheender pompe ter aerden
willen bringen, noch oeck jaertyt ofte enige maelyt bereyden ofte andere oncosten
doen, dan allene foer dye vryenden dye van buten ofte van feers coemen, [ende die
5 arme lu]yden gheven alst van olts gewoentlyck is, opdat daer nyemant in scandaliseert
en worde. Myn pastoer, her Yle, indyen hy my overleeft, bespreke ick tgene hy my
schuldich is, ende daertoe drye fl. foer syn boeckinge. Leeft hy niet langer dan ick, soe
sal hebben [diegeene die alsd]an pastoer op Rinsmageest is, twe fl., dye prebendarius
aldaer een fl. fyertyen st., ende den cappellaen, indyen alsdan daer een is, sal hebben
10 een fl. Toe Hyannum den patroen bespreke ick een carolusgulden, ende anders gheen
boeckinge.

Item thoe Claercamp [tconvent] een tonne hamborger beers. Item tho Foswert ende
thoe Thabor elck een tonne hamborger byeers. Toe jacopinen ofte prekeren toe
Lewerden een tonne hamborger byeers, ende daertoe een fl., ende dye andere drye
15 bidden oerden ygelyck een fl. Insgelycks die crucebroders toe Franiker een [fl.], ende
daermede hen allen dye boekynge betaelt te syn. Noch bespreke ick dye susterkes in
Sinte Anna cloester een tonne hamborger byeer int reventer te dryncken, ende myn
moeye dochter Wyck, aldaer wonende, bespreke ick hoer leven lanck een fl. jaerlix
uuth dat goed toe Boxum, daer my ancoemen is van Auck Scheltema, myn moye, ende
20 na huer doet sal dye floreen fallen an denghenen dye dat goet toe deel falt, ende
soelange sal dye dysse floreen missen. Moede fyer susters toe Foswert, naemtlyck
Eets, Bauck, Tyets ende Foekel, legere ofte bespreke ick elck een half fl. jaers, ende
dye sullense boeren uuth her Juu Botnye sate, liggende to Hallum, daer Gosse met dye
noes nu ter tyt op woent. Ende als enich van hoer sterft, soe sal dye halve fl. fallen op
25 Moed indyen sy levet, ende indyen sy nyet levet, op dyeghene van myn kynderen dye
Tyarda huus ende dat forndeel cryget, ende dye sal dysse twe fl. mede hebben tottet
forndeel, ewelyck ende erflyck. Iyd moye to Foswert, indyen sy my overleeft, be-
spreke ick twee karolusgulden eens.

Tyarda state heft geen ewyge delen, soe wyl ickt met gheen delen belastigen, mer
30 die Tyarda state toe deel falt, dye sal my bedelen oft jaertyt over my holden als dat
ghewoentlyck is.

Item soe wyl ick dat gheen van myn erfgenamen het eerste jaer nae myn doet eet
van myn renthen ofte van tgene dat hen doer cracht van dyt testament mach comen,
sal boeren, uuthseyd tgene dat Mary mede uutgegeven is, dat sal sy boeren gelyck sy
35 altyd gedaen heft. Mer wat hoer pardeel beter is dan fyftich fl. naecte renthe, wyl ick
dat Moed dat eerste jaer met alle myn andere rhenten na myn doet (indyen sy my
overlevet) sal boeren. Ende dat sal sy bestedygen an dye forscr. legaten, ende Kynsch
haer ghelt geven, forder ons schulden daermede betaelen.

Ick make erfgenamen mynre goeden myn acht kynderen dye ick nu hebbe, na-
40 mentlyck Mary, Kynsch, Womck, Syts, Schelte, Syds, Anna ende Werp, ende dat in
hoere legittima, te weten in dye helfte mynre goeden. Insgelycks oft ick enich ander
kynden creeg, tsy dan by dese ofte by een ander huusfrouwe, dye stelle ick mede
erfgenamen in dyesulfte helfte, ende wylle dat sy dyesulfte helfte onder malcanderen
sullen deylen, hoefoel datter hoer oeck synt. Ende dye ander helfte sullen myn kynden
45 dye huer eerlyck holden (ende nyet onder dye foet en hylcken, tsy dan an huusluuden,
coepluyden ofte anders), onder malcandere deylen ende holden als hyrna specificieert
wort. Mer Kynsch, myn dochter, ende oeck alle andere van myne kynderen dye doen
als Kynsch gedaen heft, ofte oeck dyeghene dye hen oneerlyck ofte ondoechdelyck

regeren, dye en sullen nyet mede daeran deylen, mer alleenlyck met hoer legittima thovrede syn. Oftet geboerde dat enige van myne kynderen storven foer my ende achterlyeten wettyge ofte echte kynderen, soe stelle ick alsulcke kynderen erfgenamen int sulfte deel daerin hoer olders nu geinstitueert worden, twelck een ygelyck hynnae
5 clarlyck toegeschr. wort, want ick vermoedende byn dat ick gheen meer kynders crygen sal, ende verhoepende byn dat sy hen eerlyck regeren sullen, ende verhopende byn dat sy nyet an huuysluyden ofte andere onedele persoenen hylcken sullen, mer doen by hoer moeders, foermombers ende vryenden raet. Item ofte nae dese tyt een van myn kynderen eer ick sterve eet dede daerom dat een vader syn kynt nae den
10 rechten mach onterven, dye wil ick myts desen expresselyck onterft hebben, soeferre als dye andere kynderen hem sulx overwysen kunnen, ende dat aldaerom, want ick denghenen dye nae dye rechten niet behoert te hebben, nyet toe en wyl. Insgelycks wyl ick hen opt scharpst toe tgene daer hem van rechte competeert, foerbehouden tgene dat hyerna declareert wort. Ende sullen myn kynderen ende alle luyden weten
15 dat ick myn landen ende goeden nyet en rekene, noch onder myn kynderen uuth en deyle als sy nu ghelden, mer alsoe als ickse in myn vaders register hebbe gevonden ende aldaer geschr., ende dye daer nyet in syn, dye stelle ick alsse in dye anbring staen, ende dye ick sulfs gecoft hebbe, stelle ick foer alsoe als ickse gecoft hebbe. Ende dat daerom, want nyet feel van myn landen opgehaelt syn, mer ghelden tmeestedeel als
20 sy van olds plegen. Nochtans synter sommige opgehaelt, solde ick dan daerna uuthdeylinge onder myn kynderen doen, soe solde dye uuthdeylinge seer ongelyck wesen. Mer ter contrarie, als ickse stelle ende onder hen uuthdeyle alsoe van olds gegolden hebben, soe is dye delinge gelyck. Ende opdat myn kynderen nae myn doet nyet en sullen kyven om dye deylinge der goederen, soe heb ick foer my genoemen
25 een ygelyck tsyne toe te scryven als naefolget.

Kynsch, myn dochter, dye teghen myn wille getrouwt heft Frans Sysma, myn knecht, ende daer ick niet an en twyfele met hem in haer lichaem gesondicht hadde aleeer sy hem troude, ende dat noch arger ende sekerlyck is, soe heft sy tsulfte perpetreert ende gedaen bynnen myn huus, alsoe dat ick daerdoer wel reden hadde om hoer toe ont-
30 erven, nochtans soe instituere ick hoer mede erfgenaem in hoer legittima, ende sal foer hoer legittima hebben ofte holden disse nabeschr. goeden. Int eerst een goet ofte sate, liggende toe Dresum, hetende Ophuustre goed, ende noch twee pondemate meedland, liggende by Dresere syl, hetende in dye Dobben, gecoft van Hylcke Lyobbema, uuthgecomen van Foppe Gerrysma, welcke twe pondemate nyet tot dat goet van olts
35 en hoeren, mer nu daertoe gebruuickt worden. Dyt goet is buten dysse twe pondemate by my gecoft voer hundert ende sestich guldens, welck beloept negen fl. renthe, ende dye forscr. twe pondemate nyet hoger dan een fl., alsoe dat dyt goet is thyn fl., mer ick reket huer nyet hoger dan op acht fl., want Lyop Omme zoen heft ofte boert hyr jaerlix uuth twe fl. Noch sal sy hebben sesthyn pondemate, liggende op Dresere meers
40 wal, welverstaende wat die sestyn pondemate beter syn dan drye floreen jaerlyx dye Aesge Aesgens kynderen daeruuth hebben, ende worden daerom hyr nyet hoeger gestelt dan op fyf fl. renthe, hoewel dat sy veel beter syn ende my veel meer cost hebben. Noch sal sy hebben Jebbema sate toe Dresum, welck van olds plach toe gelden fyerdehalff fl., ende daer worden noch toe gebruuickt drye pondemate, mede
45 liggende oppe Dense, die daer van olds nyet toe gehoert hebben, mer altyt verhuurt syn gewest, alleen totdat ickser nu thoe gedaen hebbe, alsoe dat Jebbema sate met dese drye pondemate forscr. hoer toegedeylt wort foer fyf fl. renthe. Noch sal sy hebben omtrent fyerdehalf pondemate mede, liggende in Wolterse hemryck, dye ick van her

Magnus gecoft hebbe. Alle dese forscr. landen bruuckt nu een man geheten suarte Macke, ende worden dese leste fyerdehalf pondemate hyr gerekent op anderhalf fl. renthe. Noch sal sy hebben uuth Wobbe Deytyame state een half fl. renthe jaerlyx. Noch sal sy hebben die saete toe Dresum daer Gerbe Focke zoen nu ter tyt op woent, 5
foer ellef fl. jaerlix. Noch sal sy hebben uuth al myn oem Sytye goed jaerlix frye renthen fyftyn hornkesgulden, welke maken ses fl. XII st. Noch sal sy hebben uuth Gottema state in dye Feenwolden twee fl. jaerlix. Ende belopen alle dysse forscr. landen ende renthen in summa negen ende dartich g.fl. ende XII st. Daertoe sal sy noch hebben foer hoer legittima van dat tymmert op Tyarda stathe, datter nu getym- 10
mert is oft naemaels getimmert sal worden by my, dye summa van hondert seven ende tachtich fl. ende fyerthyn st. eens, onder welcke tymmert mede begrepen is al datghene dat eerdfast ende naegelfast is. Insgelycks ysser onder begrepen alle datghene dat op Tyaerda state gepotet ende geplantet is, ofte alsnoch geplantet sal worden. Noch sal sy hebben foer hoer legittima van dye leyen dye ick liggen heb op Noerdemerre 15
feen, twee fl. eens, want dye leyen hoer tot gheen profyt connen comen. Noch sal sy hebben foer hoer legittima van myn roerlycke goeden, tsy dan levende have, beesten, huusraet, golt, sulver, muntet ofte onghemuntet, clenodien, alles als tsy hoe datet tsy, een ende dertich fl. eens ende seven st., alsoe dattet rede ghelt dat men hoer sal gheven, beloept in alles twe hondert twyntich fl. een ende twyntich st. eens. Ende dyt ghelt sal Moede ofte der kynderen foermombers hoer schuldich wesen toe betalen 20
bynnen twe jaeren nae myn doet. Ende hyrmede, te weten met dese forscr. negen ende dartich fl. ende twalef st. renthe, ende met dese twehondert twyntich fl. ende een ende twyntich st. eens, sal sy afscheyden ende afgedeylt wesen van alle myn goeden, soe dyt meerder is dan hoer achtende paert van dye helfte mynre goeden, welcke achtende paert nyet hoger extendeert dan tot acht ende dertich fl. ende een ende twyntich st. 25
renthe, twehondert twyntich fl. een ende twyntich st. ever eens, want die masse alle mynre goeden is groet seshondert negenthyn fl. achtyn st. ever renthe, ende driedusent fyfhunder twe ende dartich fl. eens. Dyt hebbe ick alles by parcelen verclaert in een rekeninge daeraff gemaectt, dyewelcke ick met myn sulfs hant onderscr. heb, dye- 30
welcke warachtich is, ende in diesulfte rekeninge heb ick myn acht kynderen, tfoeren verclaert, toegelecht foer hoer legittima, ende alsnoch hyrin toelegge foer hoer legittima, drehondert negen fl. ende twyntich st. ende een blanck renthe, ende een dusent soevenhondert ses ende sestich fl. eens, alsoe dat hoer helfte thyn st. renthe groeter is dan dye ander helfte, want dye ander helft niet groeter is dan driehondert 35
negeen fl. seventyn st. een blanc renthe, alst claer genoech blyckt by dyesulfte rekeninge. Ende oft by enige rechten mochte bevonden worden dat hoer meer foer hoer legittima (by avontuer, by erroer van rekenscap ofte anders) solde mogen competeren, twelck ick nyet gelove dat emmermeer bevonden sal worden, soe wyl ick dat dye legittima suppleert sal worden van dye ander helft mynre goeden, ende dye schaede 40
van dyen sal een yeglyck hebben nae dat hee profyt daerof solde hebben. Algelyck wyl ickt van dye ander kynderen hebben, doen sy gelyck als Kynsch gedaen heft, mer ick wyl nyemant in syn legittima vercort hebben, soeferre als sy daer gheen oersake toe en gheven.

Mari, myn dochter, sal hebben foer haer part, sonder regart te nemen op die semysse, want ick hoer dit naescr. toe wyl ende nyet meer, int eerst dat goed toe Deersum daer Claes Olfert zoen nu ter tyt op woent, uuthgesecht andere luyden hoere renthen, mer dye gewalt sal Mari hebben ende holden, ende is nu hyr by my gestelt op fyf ende twyntich fl. dre ende twyntichstehal st. renthe, ende dat ter cause in dye

foergementioneerde rekeninge breder verclaert. Noch sal sy hebben Aede Egbert
zoens goed toe Deersum, welck hyr gestelt wort op fyer ende twyntich fl. renthe, salf
een yder syn renthen daeruuth, mer dye gewalt sal sy hebben ende holden. Ende uuth
dese twe goeden ofte saten hadde sy hoer fyftich guldens dye ick hoer in dotem hadde
5 assigneert, ende dye ghewalt met tgene daer sy beter waren, hadde ick an mysulfs
geholden, mer na myn doet sal syse alheel hebben. Noch sal sy hebben uuth dye sate,
liggende toe Brytsum, daer Jacop Camper op woent, twalef floreen jaerlix, sunder
gewalt, ende dat om reden als in dye foergemelte rekeninge verclaert wort. Noch sal
sy hebben uuth dat deel van Popkema state toe Weydum daer Frouck Rennerts wedue
10 nu op woent, ffyf fl. renth, sonder ghewalt, als dat breder verclaert wert in dye
mentioneerde rekeninge, mer dysse sal sy niet eer boeren eer dye dochters al bestedet
syn, om reden nabeschr. Noch sal sy hebben seven koegang, liggende in Ynye fenne,
ende nu in Wolterswold gebruect worden van Renick Lyopkema lantsate, myt ytlyck
saetlant, als dat breder in dye forscr. rekenscap verclaert wort, tselste tsamen hyr
15 gestelt op een fl. VII st. renthe. Noch sal sy hebben fyer ende twyntich st. jaerlix
renthen uut dye stede daer Eynthe vaer nu op woent, liggende tuschen des mollenlaers
stede ende dat cleyne goed dat onse pastoer daer heft. Ende disse renthe sal sy hebben
sonder enige gewalt, want tgewalt sal blyven an dat forndeel van Tyaerda huus, des
sal Tyarda huus hoer caveren foer dye renthen. In gelycker mate sal sy hebben uuth
20 dye stede daer Saepe fysscher nu op woent, (liggende int westeind van dye buuren,
tusschen des vicarius steed ende Olfert ende Anna steed), fyer ende twyntich stiver
renthe. Alsoe dat dye forscr. summa van Marys parceel beloept soeventich fl. myn
sevendehalf st. renthe. Mary sal anders nyet hebben dan forscr. is, want ick hoer an
rede ghelt mede uutgegeven hebbe tweehundert fl. an rede ghelt, behalven hoer
cleren, juwelen ende brulocht, dye my costen tusschen twee ende dreehundert guldens,
25 alst claerlyck blyct by goede rekeninge, (by Johannes Wopke zoen, dye dye goeden
van Antwerpen haelde,) geschr. ende by my onderschr. Item oft sy nae Jous doet an een
onedel man hylcte, soe sal sy dyt parceel nyet hebben alheel, mer sal alleen hebben
fyftych fl. naecte renthe dye haer mede uutgegeven syn, want sy dan meer heft dan
30 hoer legitima, als foer verclaert is. Ende wat dyt parceel beter is, dat sullen myn
andere kynderen dye by vrienden raet hylcken, gelyck deylen.

Womck, myn dochter, sal hebben foer hoer deel jonge Dircks saete toe Deersum,
alheel soealsse daer is, ende wort hyr steld op ses ende dartich fl. rente, salfs nochtans
alle andere luyden hoer renthen. Hyrin syn forcoft fyf fl. rhente tcloester van Thabor,
35 ende dat syn losbare renthen, ende ick hoepse af te lossen eer ick sterve. Losse ickse
nyet af, sal Womck ende myn ander erfgenamen hoer reguleren nae den artikel dye
daeraf gestelt wort hyrna. Noch sal sy hebben Sas Peter zoen goedt, liggende in dat
dorp Steens, in dye buurte genoemt te Swaerd, te weten soealst my van myn olders
angeerft is, twelck hyr gestelt wort op derthyn fl. Mer tgene dat Moed ende ick hyran
40 gecoft hebben van One Sytyema ende gewandelt van Haring Heringa, dat sal Moed
beholden hoer leven lanck, om reden breder in dye mentioneerde rekeninge verclaert
wort. Noch sal sy hebben Meynert toe Hempens goed, daer hy nu op woent, ende wort
hyr gestelt op acht fl. Noch sal sy hebben dye gewalt van Ynye goed toe Dresum ende
al tgene dat ickker in hebbe, ende wort hyr gerekent op negen fl. renthe. Noch sal sy
45 hebben uuth Yds goedt bute Weel twee fl. naecte renthe, sonder gewalt, ende uuth
Harings goed bute Weel twee fl. renthe, sonder gewalt. Hyrmede sal sy van myn
goeden ende renthen afgedeylt syn ende blyven, doch hoe ickt om hoer ende der
anderen dochteren cleding ende beredinge wyl hebben, sal ick hyrnae in een artikel

verclaren. Ende nu is dyt parceel groet soeventich fl. Ende oft Womck nyet hylckte an edelingen ofte buuten vryenden raet, soe sal sy nyet meer hebben dan jonge Dyrcks goed toe Deersum ende dye fyeer floreen nacte renthen opper Gheest uuth Yds ende Harings saeten, ende dat andere sal comen an dye kynderen dye an edelingen ende by vryenden raet hylcken.

5 Syts, myn dochter, sal hebben foer hoer deel, int eerst sal sy hebben dye saete, liggende toe Deersum, daer Aede Peter zoen op woent, ende wort hyr gestelt op acht ende twyntich fl. renthe. Noch sal sy hebben dye sate toe Ferwert, geheten Syama, daer nu ter tyt op woent Rynthie Siama, ende wort hyr gerekent op negenthyn fl. ende 10 fyertyn st. renthe. Van disse beyde saten sal sy hebben dye gewalt ende eygendom, salf een ygelyc syn renthen, soeverre ende indyen daer enige uuthgaen, welcke ick nochtans nyet en weet datter enige uuthgaen. Noch sal sy hebben (uuth een goed, hetende toe Meedeind, liggende in dye jurisdictie van Dongerdeel westersyde Paesens, ende hoert toe Dockum toe kercken) een maerscip suvels ende fyf fl. jaerlix, ende 15 word hyr tsamen gerekent op soeventhyn fl. renthe. Noch sal sy hebben uuth dye sate, liggende in dat dorp van Rensmageest bute Weel, daer Yds Sybe zoen op woent, jaerlycx sonder enich ghewalt fyf fl. ende fyertyn st. Also dat Syts parceel is groet soeventich fl. jaerlyxe renthen, ende hyrmede sal sy afgescheyden ende afgedeylt syn van alle myn goeden ende renthen. Hoe dattet om hoer boedel ende beredinge sal 20 wesen, sal ick hyrnae verclaren. Ende indyen dat sy an een onedel persoen hylct ofte oeck buten hoer moeders ende vryenden raet doet, soe sal sy Aede Peter zoen goed toe Deersum nyet hebben, want in sulcken ghevalle en wyl ick hoer nyet meer dan hoer legittima toe, ende dye ander goeden bedragen meer dan hoer legittima, alsoe dat sy in alsulcken gevalle meer dan genoegch heft an Syama ende dat uuth Meedende ende 25 uuth Yds goed.

Anna, myn jongste dochter, dye sal hebben foer hoer deel van myne goeden int eerste een saete, hetende Bouschots goed, liggende in Walterswald in Dantummadeel, ende tsulfte wort hyr gestelt op acht ende twyntich fl. renthe. Noch sal sy hebben dye saete toe Brytsum daer nu bewoent wort van een ghenoecht Bente, ende wordt hyr 30 gestelt op negenthyn fl. ende fyertyn st. renthe. Hoefoel ende wat ick daer in hebbe, wort breder verclaert in dye foergementioneerde rekeninge, daer sy ende alle myn kynderen recurs toe sullen hebben, sonder allene Kynsch ende dye alsoe doen als sy gedaen heeft, want ick wil nyet toelaeten dat men hoer dye sal lathen syen ofte copie daeruuth geven. Noch sal sy hebben twalef fl. renthe uuth dye twe goeden toe Dresum 35 dye Feye ende Syds Roerde, gebroeders, ende Liwe Hette zoen, hoer swager, daer hebben, dyewelcke twe goeden voertyts een saete is geweest, ende doe ter tyt genoemt worde Halbaede ende van den sommigen Wobme, ende daerof soe wortet een goed genoemt in Wobme weyde, als breder in dye forscr. rekeninge verclaert wort. Uuth dat goed toe Dreser terp daer Feye Goslinge van wegen syn huusfrowe met Dreser patroen 40 te mande hebben, sal sy hebben drie fl. renthe, sonder gewalt. Noch sal sy hebben uuth tgoet, liggende in dye Swarte wolde op Rensmageest, daer Syte nu ter tyt op woent, fyerdehalf fl., sonder gewalt, want tgewalt hyrvan by Tyarda huus sal blyven. Noch sal sy hebben uuth Juusma state op Rensmageest fyf fl. naecte renthe. Ende hyrmede sal sy afgedeylt wesen van myne goeden ende renthen, gelyckermate als dy andere 45 dochteren. Om hoer cledingende ende beredinge sal hyrnae verclaert worden. Doch ist sake dat sy an een onedel man hylckt ofte buten hoer moders ende vrienden raet doet, hylckende an hoer ongelycke, soe sal sy nyet hebben dan Bouschots saete ende dye twalef fl. renthe uuth dat forscr. Halbade ofte Wobbema toe Dresum, ende daermede

heft sy alwillich hoer legittima, dat ander sullen dye andere kynderen dye wel hylcken, gelyck deylen.

5 Soe ick dan nu dye dochters dye ick hebbe, een ygelyck hoer dele geassigneert hebbe, eer ick nu myn drye soens hoere parcelen wil assigneren, soe heb ick foer my
genomen eerst ende foeral een declaracie van ytlycke losbar renthen te doen, soewel
dye ick ontfange, als dye ick uuthgeve. Ende soe sullen myn kynderen weten dat ick
to Bilgaert by Lewerden noch hebbe uuth een sate, dye Anna Broersma toecompt,
10 twalef fl. naecte renthe. Daerof heb ick Reyensch Canters dye thyen forset foer fyftynn
penningen een, mer ick machse tot allen tyden weder lossen. Dye twe fl. syn hoer nyet
forset, nochtans soe boert syse mede, ende brengtse my toe rekenschap. Ende disse
15 twalef fl. renthe wyl ick mede hebben ant forndeel van Tyarda huus, ick losse oft
losses nyet. Ende losse ick dysse thyen fl. nyet weder by myn leven, soe sal mense nae
myn doet uuth dye gemene goeden lossen. Noch geve ick hoer acht ofte negen fl.
jaers, mer ick ofte myn erfgenamen moegen dyt forscr. tot alle tyden weder lossen
wanneert ons gelyeft. Ende ick verhoepse toe lossen eer ick sterve, gelyck ick oeck
20 verhoepe af te lossen dye fyf ofte ses fl. renthe dye dye van Thabor uuth jonge Dyrcks
goed hebben, ende dye twalef fl. renthen dye dye olde proest van Feencloester jaerlix
van my boert, ende dye ses fl. renthe dye Willem Canter van my boert, welcke alle syn
losbaer renthen. Ende daerom maecke ick hyer geen mentie van dye losbar renthen
dye ick boere, soe sy dat een jaer meerder ende dat ander jaer mynder syn, waerof hen
dye brieven ende myn rekenboeck wal instructie sullen geven nae myn doet, mer ick
hoepe dye ene met dye andere af te lossen. Dan oftet geboerde dat ickse foer myn doet
nyet af en losse, soe sullen myn kynderen ofte hoere foermombers dat alsoe doen.
25 Ende ofte dye ene meerder ware dan dye andere, soe sullen myn kynderen int ontfan-
gen ende uuthgeven der losbare renthen oft dye penningen daervoer even nae daertoe
syn, ende dat te computeren nae dye helft, toe weten dye legittima. Dye ander helft
sullen uuthleggen, ontfangen ende genyeten ofte te schade hebben dye nyet en hylcken
an sulcke personen als foeren geseyt is. Mer oftet geboerde dat ick ende Moede nae
dysse tyt enige rhenten coften, tsy dan losbaer ofte anders, daerof sal Moede dye ene
30 helft staen, tsy toe scade ofte bate. Dye andere helfte, welck is myn, sal worden
gedeelt in twee delen. Dye ene helft sullen delen ende genyeten dye acht kynderen
forscr., dye ander helfte sal to bate syn dergheenre dye nyet an hoere ongelyck en
huwen, ofte dye hen eerlycke holden ende nyet misbruucken als foeren verclaert is.

Naedat ick myn dochteren hoere goeden geassigneert hebbe, soe wil ick nu eerst
35 ende foeral maken een parceel twelcke gheen van dryeen sal togereekent worden in
hoer broederlycke legittima ofte deel, mer sal tsulfte parceel een van hen hebben toe
forndeel ofte foeruuth, sonder tegenseggen van syn broeders ende susters. Soe ick dan
myn ene soen nyet lyever hebbe dan myn ander soene, mer opdat ick alle drye solde
geven een oersake om te studeren ende geleerde mannen te worden, soe heb ick een
40 ordinancie gemaect als naevolget. Te weten soe wye van dye drye gebroeders, naemt-
lyck Schelte, Syds ende Werp, dye dye geleertste wort, dye sal hebben dyt nabescr.
forndeel, doch dat hyt van dye ander susters ende broeders in een leen sal ontfangen,
ende dat op alsulcke condicien als breder in den leenbrief verclaert wort. Doch soe en
wille ick nyet dat dye forscr. Kynsch, myn dochter, ofte dyeghene dye van hoer
45 geboren sullen worden enige seggen, enige mangelinghe ofte enige onderwydinge
sullen mede hebben an Tyaerda huus ofte an dye beleninge van tsulfte. Insgelycks salt
wesen van myn andere kynderen oft sy an onedele personen hylckten, het waer dan
an huuslyuden, coepluyden oft andere dergelycke. Ende oft dyeghene dye dyt forndeel

doer syn geleertheyt vercryget ende toegekent wort, hylckte buten syn state, te weten an een onedel mans dochter, dye nyet van edelen stam afgecomen is, tsy butenslants oft bynnenslants, sy sy dan rycke ofte arme, soe sal hy nyet mogen hebben oft genyeten, hy noch syn nacomelingen, by alsulcken frowe genereert, dyt nabescr.
5 forndeel, noch hen nyet mede van der beleninge van Tyarda huus mogen onderwynden, mer daeraf secludeert wesen totter tyt toe dat hy weder an edel frouwe hylckt, alsdan sal hy mede een van dye leenheren mogen wesen, mer hy salt selfs quyt blyven. Ende in alsucken gevalle salt dye geleertste naest hem hebben. Ende oft dye dan algelyck dede, soe salt dye derde soen hebben, al waer hy oeck gans ongeleert. Ende
10 oft dye van gelycke dede, soe salt fallen op Womck, ende alsoe foert tot dye jongste toe, so[eve]rre als dye oltste alle an onedelen personen hylcken. Ende oft alle dye kynderen dye yck by Moed hebbe, van gelycke deden ende alle an onedele persoenen hylckten, soe wyl ick dattet Mary, myn dochter, ofte hoer kynderen sullen hebben. Ende oft sy gheen kynderen achterlyet ofte hoer kynderen tot gheen [buy]kweste en
15 quamen, so wil ick dat Keyserlycke Maiestaet tsulfte neme, met oeck al tgene datter meer is dan dye forscr. kynderen legitima, doch dat Syn Maiestaet tot ghenen tyden alsulcke myne kynderen, oft dye van hem genereert sulen worden, daermede sal be[lieven begyfftigen, besch]incken ofte ock vercoepen, want ickt alsulcke myne kynderen nyet gunne, ende wolde feel liever dattet helsch fuuyr daer in stack ende
20 tsulfte forndeel met land ende sant versoncke. Dan ick hope ende vertrowe an den almachtigen God dat hy myn kynderen v[an alsulcke sal behoeden] ende beter synnen verlenigen.

Ende in alsucken betrowen staende, opdat myn drye soens nyet en derven onderlinge kyven om dyt forndeel, soe ordinere ick myts desen dat dye doctores iuris dye
25 tot dyer tyt sullen wesen membra facultatis iuris ofte de facultate iuris [universitatis Lovaniens]is, sullen wesen iudices tusschen dese drye gebroeders, doch dat by dye forscr. doctoren gefoeget sullen worden dye drye lectores Colegii Trilinguis, want enige van hen mochte in tribus linguis ende ander goede consten soe wel geleert syn, dat hy den anderen dye in iure [studiert ha]dde mochte gelycken ofte te boven gaen,
30 dyewelcke een ygelycke in dese sake een stemme gelyck een ygelyck doctoer sullen hebben, opdat dye rechte const te bat mach liquideren, ende dyt alles tot coste der drye gebroederen. Ende alsoe dye forscr. broeders by den forscr. [heeren genoch]sam ondersocht synde, sullen sy een van drye dye gebroeders dyt nabescr. forndeel allene toekennen. Doch oftet sake ware dat sy gelyck geleert waren, alsoe dat dye forscr.
35 heren nyet lichtelyck ofte bequaemlyck sullen kunnen iudiceren ende discerneren, soe byn ick tevreden dat dye foer[benoembde heeren] hen alsulcken certificatie ende kenninge gheven in geschrifte, ende dyesulfte broeders daermede seynden an dye vryenden, dye daerin sullen weten te handelen nae tenoer ende inholt des leenbryefs van Tyarda huus. Dan soeferre het moegelyck is te discerneren wye dye geleertste is,
40 soe begere ick dat sy een van dye drye gebroeders dye dye geleertste is, ipsorum iudicio willen assigneren den prys ende tforndeel nascr. Ende begere otmoedelick an dye foergenoemde heren dat sy willen anmercken dye groete lyefte dye ick hebbe tot dye konsten, ende hoe gheere dat ick s[aech] dat myn kynderen wat leerden, ende daerom wyl gelyeven an te nemen dese laste ende folbrenge dyt iudicium, tot costen
45 der kynderen.

Item oftet geboerde dat dese drye gebroeders onder malcanderen conden verdragen ende dye twee kennen wilden syne iudicio doctorum den derden dye geleertste te syne, dat sullen sy mogen doen, soeverre ende indyen tsulfte geschyet sine fraude ende

cullusie, te weten dat sy dat forndeel nyet en deylen oft dye ene den anderen nyet af en coept. Want ick geenderleye wys dyt forndeel wyl gedeelt hebben, mer sal dyt forndeel tot ewygen tyden [by den] ander blyven, sonder te mogen worden geschoert, ende alsoe den enen nae den anderen worden confereert, als dat opt langste in den
5 leenbrief wordt verclaert, denwelcken in alle syn articulen ick wil onderhouden hebben als dyt testament. Ende oft dye gebroeders sonder te experieren dyt iudicium dyt forndeel deylden, t[sy dan] aperte ofte collusive, so sullen dye susters dit forndeel een van hen susters moegen geven, doch nyet deylen noch afcoepen ofte collusie maken. Ende oft sy hyerin versuymlick waren ofte ter contrarie deden, soe wil ick dat K.M.
10 tsulfte sal hebben, op condicien als foeren.

Item dyt iudicium en sal gheen van dy drye geb[roeder]s mogen versoecken ofte begeren eer dat dye jongste, te weten Werp, fyf ende twyntich jaeren olt is, dyewelcke geboren is int jaer Ons Heren dusent ffyfhondert fyf ende dertich, den fyerden dach februarii, ende dye ander twee syn van eender drachte ende syn drie jaren older. Ende
15 alsdan ofte daerna s[sullen sy] ofte een ygelyck van hen an den forscr. heren versoeken het iudicium, dye dye ander daertoe sullen verwyttigen ofte citeren. Ende indyen enich van hoer drye gebroeders nae dye derde verwyttinge uuthblyft, sal dye-sulfte daermede versteken wesen van dat forndeel, ende gerekent worden foer ee[n] dye nyet en kan, ende sullen dye ander twe daeromme contenderen. Ende bleve dye
20 tweede oeck uuth, soe sal dyeghen dyet iudicium versocht heft, tforndeel sonder enige tegenseggen hebben.

Item oft dese dye dye geleertste declareert wort, gheen kynderen en crege, so begere ick dat hyt fornde[el] wyl vermeerderen, ende alsoe syns broders kynderen verwecken ofte bewegen te studeren, als ick nu doe. Ick wyl dat dit forndeel tot
25 gheender tyt sal mogen vervallen uuth dye graede van my descenderende. Ende soeferre alsser syn manspersoenen, descendenten van dye soens, dye sullen den d[es]cendenten van dye dochters altyt prefereert worden. Mer <alsser>^a alsulcke descendenten van mans persoenen (te weten van enich van dese drie sonen descenderende) nyet en syn, oft dat sys onwerdich syn doer enige redenen, in den leefbryef oft hyer specificceert, so salt mogen worden confereert enige van dye descendenten der dochteren forscr. Item ofte dese drye soens hylckten an edele personen, ende storve enich van hen eer dye jongste fyf ende twyntich jaren olt wort ende eer dat iudicium ghynt, soe
30 wyl ick dat dye ander sonen dye toe lyf blyven, dat iudicium sullen experieren ofte laten gaen. Ende storff daer dan noch een van beyden eer dat iudicium ghinck, ofte eer dye ene den anderen cedeerde, soe wyl ick dat dyeghene dye dan laetst toe lyf blyft, tsulfte forndeel sal hebben. Ende oft sy alle drie eer dye tyt storven, ende mansoer achterlyeten, by edele frowen in echte genereert, so sullen dye daerom studeren als hoer vaders gedaen hebben, ende wil dyesulfte ordinancie onderhouden hebben onder hen, myne neven, als hoer vaders, myn soens, in alsulcke gevalle. Ende indyen disse
40 drie soens alle drye sterven sonder mansoer, getogen als forscr., eer dyt iudicium gegaen is, ende Womck, myn dochter, leeft, soe wil ick dat sy dit forndeel sal hebben, ende alsoevoerts tot dye jongste toe, doch als ick foer gesecht hebbe, thoe weten in gevalle oft dye soens ende Wompck an onedele personen hylckten. Mer is dat iudicium gegaen, soe sal dyeghene dyet doer tiudicium vercregen heft, soeferre als hy ofte
45 syne broders gheen echte soens hebben, synder dochter mogen erven, dyewelcke alle

^a Aangevuld naar BC, ontbreekt in A.

tyt sal moten onderhouden den leenbryef, gelyck oeck alle andere personen sullen moten doen daer dyt leen an vervallen sal. Mer hebben syn broders soens ende hy gheen, soe salt nae syn doet op een synder broders soen vallen, dyent dye vryenden dan sullen mogen confereren nae hore gelyeven, onderholdende nochtans alle tyt den
5 leenbryef in alle syne puncten. Item int euwich en sal nyemant Tyarde huus ofte dyt forscr. forndeel mogen gebruucken, besitten, ghenyeten enige proprieteyt, eygendom ofte onderwynt van dyen hebben, anders dan dye van my comen in descendenti linea, van edele mannen ende frouwen in echtlycke staet gegeneert.

Dyt naebeschr. ist forndeel daerof mentioneert wort. Ten eersten Tyarda huus ofte
10 slot, schure, langhuus, sampt alle datghene datter eerdfast ofte nagelfast is, sowel tgene dat by Moed ende my ofte by enich van ons noch getymmert sal worden, als tgene dat nu getimmert is, daertoe dat hoff met al tgene dat op Tyaerda state op Rensmageest by my geplantet is ofte alsnoch geplant sal worden, ende oeck mede al dat land daertoe behoerende, welck ick hyr om der cortheyts wylle overslae, want ickt
15 breder in dye rekeninghe verclaert hebbe, met eer, feer, heerlicheyt, swaenejacht, hornleger, eygendom, ghewalt, dick, wick, ende alle profyten ende lasten daerop hoerende, met dye tenye in dye buren, dyewelcke alle tyt tot Tyaerda huus gehoert heft, ende daerom oeck nu daeran blyven sal.

Item noch sal hy hebben tot forndeel dye gewalt van dye cappellanerie dye nu corts
20 opper Gheest fundeert is, daer her Douwe dye eerste cappellaen op is ghewest, her Sybrant dye twede. Want dat goet daer Wopke Jan zoen nu op woent, liggende in Dantumwold, my toe comt, toe weten wattet beter is dan drye fl. jaerlyx, dyewelcke drye fl. onse patroen tcomen, ende dat corpus van dyesulfte cappellanerie plach onse pastoer toe toe comen, welck Wyts Jongema assigneert hadde densulfen, als dat
25 brief daerof gemaect, breder vermelt, also dat wy dysse cappellaenscap nyet conden funderen sonder consent van heer Gotschalck Jongema, ritter, een sone van Wyts Jongema, dye my toe wille daerin consenteerde ende in my alle syne gerechticheit transporteerde, luyt den brief daerof synde. Ende doe verordineerden wy dat hyr toe ewige tyden een cappellaen solde op gehouden worden, mer het solde gheen benefi-
30 cium wesen dan een officium, ende dat dyeghene dye Tyarda huus toequame, hem solde mogen afstellen ende een ander in syn stede setten, soe dyckwyls alst hem geliefde. Ende dysse cappellaen solde onse olde pastoer, heer Ylo, lhaften verwaren, soelange als dye leefde ende nyet langer, want nae syn doet soldet Tyaerda cappellaen heten. Nyettemyn oft dyt in toecomende tyden emant solde willen wederroepen ende
35 dat nyet toelaeten, ofte dat dy heren hen hyrvan solden willen onderwynden met presentacie ofte placet, ofte dye gheestlycke here met institucie ofte anders toe geven, soe sal dye pastoer syn renthe weder nemen, dye patroen syn drye fl. renthe, Tyarda huus oft dyeghene dye dat besittet, weder nemen tgene daer dat forscr. goet beter is dan dye bovenmentioneerde drye fl., ende dat foert holden ende gebruucken tot synen
40 wille ende gelyeven, ende sal alsoevoerts mede blyven an dat forndeel. Dan is dye kercke behoeflich toe tymmert, ende dye heerscappen met den pastoer geraden dochten een tyt van jaeren ledich ende onbedyent te laten, ende also dye rhentten een tyt van jaren tot des patroens profyt op te boeren, consentere ick aldaerin om dye kercke daermede op te tymmeren, soeferre ende indyen dat foernoemde cappellaenscap also
45 alheel appliceert wort, ende dye dan Tyarda huus besyt om alsulcx requireert wordt, dyewelck tsulfte nyet sal mogen weygeren, mer sal nerstich opsicht daerop hebben dat dye rhentten nyet ondergesteken worden, ende dat sy emmers moegen comen tot des patroens profyt, ende daerna salt weder een cappellaenscap wesen.

Noch sal hy hebben dye ghewalt ende opsicht opt gasthuus op Rensmageest, dat
 dye arme luuden daer gheen oneerlick regiment in holden, ende den gasthuusmester
 op ende af te setten soe dyckwyl alst hem goed duncken sal, want myn forvaders
 tsulfte fundeert ende tlandt daertoe gegeven hebben, ende ick dat huus daer nyes op
 5 getymmert hebbe, alsoe dat daer nyemant anders seggen toe en heft.

Noch sal hy hebben toe forndeel dat lytyck goed bute Weel, daer Wybe Doeckle
 zoen nu op woent, welc lecht naest dye forscr. cappellaenscap, ende nu somwylen
 mede an Juusma gebruuckt wort, ende daertoe dye cleyne sate, liggende bute Weel,
 10 opt noerd van dat terp op dye Sandbrecken wal, daer Lolcke Feycke zoen nu ter tyt op
 woent, met alsulcke landen als daer an ofte toe geschr. syn in dye foermentioneerde
 rekenscap. Des sal hy jaerlyx weder betalen fyf golden fl., te weten den pastoer in dye
 Feenwolden jaerlix fyerdehalff fl., ende dye foegden van Sint Johanneswolde ander-
 half fl., dyewelcke oeck plaegen te boeren fyerdehalf fl., mer van hen hebbe ick twe
 fl. afgecoft. Noch sal hy hebben tot forndeel wat Juusma state, soe sy in dye
 15 reekenscap stelt is, beter is dan fyer fl. renthe dye Anna daeruuth boeren sal.
 Insgelycks sal hy hebben wat dye sate daer Yds bute Weel op woent, beter is dan
 sestehalf fl. dye Syts ende twe fl. dye Womck daeruuth boeren sullen. Noch sal hy
 hebben toe forndeel wat Haryngs goed buute Weel beter is dan twe flor. dye Womck
 daeruuth boeren sal jaerlyx. Noch sal hy hebben Jan wevers stede, liggende naest opt
 20 oest an dye prebendariusstede. Noch dye stede daer Take ende Anna nu bewonen,
 liggende naest ant gasthuus. Noch Arent tappers stede. Noch Doeckle Loukefoeys
 stede. Noch des barbyers stede ende huus, indyen ickt nyet vercope foer myn doet.
 Noch een cleyne sate, geheten dye Borch, daer nu ter tyt een op woent genoemt Peter.
 Noch Jans goed op dye Horne. Item hy sal oeck hebben wat dye cleyne sate (daer Jan
 25 Reyn zoen nu ter tyt op woent) beter is dan drye fl. twyntich st., dyewelcke drye fl.
 ende twyntich st. ene van dye andere broeders jaerlix daeruuth sal boeren. Item hy sal
 hebben lyttye Luwe steed, ende [Si]wrđ kystemakers stede, daernaest opt oest, ende
 lytke Siwrđ Wopke mans stede, daernaest liggende. Noch dye stede daernaest, daer
 30 Ayl moer ende Jancke, hoer soen, op wonen. Oeck sal hy hebben Merten faers stede,
 insgelycks dat lant ende dye stede dye Olfert ende Anna gebruuken. Hy sal oeck
 hebben dye stede daernaest liggende, daer Sape fysscher nu op woent, te weten wat
 dye beter is dan fyer ende twyntich st. naecte renthe, sonder gewalt, dye Mary jaerlix
 daeruuth boeren sal, alsoe dat hy de gewalt hebben sal. Noch sal hy hebben dye stede
 daer Albert smyd nu op woent, ende dye stede daer Buwe fischer nu op woent, ende
 35 insgelycks dye westerschen hoeckstede by dye brugge, op dyewelcke Take tapper nu
 woent. Insgelycks sal hy hebben Gaytyen backers ende Wopke cupers steden, soe-
 daene als dye nu synt. Hy sal oeck hebben dye stede daer Peter scoemaker op woent
 heft, dyewelck Wopcke cuper in dye huys heft, ende hy ofte syn soen dyt naeste jaer
 behuusen sullen. Hy sal oeck hebben dye fyer steden daer aldernaest liggende opt oest,
 40 te weten Andries Sytye zoen, Syds Kuukens, Ede Eynte zoen ende Peter wevers
 steden, soedanich als dye nu synt. Noch sal hy hebben dye gewalt van dye stede daer
 Frans ende Neel op plagen te wonen, ende nu Jan Lenart zoen ende Lenart, syn soen,
 op woenen, myt tgene daer hy beter is dan fyfthyn st. renthe, dyewelcke fyftyn st.
 rhten een van dye andere soens jaerlix daeruuth hebben sal. Noch sal hy hebben dye
 45 stede daer Peter Symons zoen ofte Peter Scherbroer nu op woent. Hy sal oeck mede
 hebben dye gewalt van dye stede myt dat lant daer Eynthe faer ende Rynts moer
 bruuycen, welcke stede gelegen is tusschen des molenars huusstede ende des pastoers
 cleyne sate daer Jan scemaker nu op woent, te weten wat hy beter is dan fyer ende

twyntich st. renthe dye Mary daer[uuth] boeren sal. Hy sal oeck mede hebben int
forndeel des molenars huusstede. Hy sal oeck hebben dye gewalt van dye drye goeden
in dye Swarte wolde daer Peke, Sywck ende Syte nu bewoenen, salf dat een van dye
5 ander twe broders jaerlix uuth Peke saete sal boeren acht fl. ende sestyn st. renthe,
ende dye ander van dye twe broeders uuth Siwcks sate (daer Bocke, Siwck swager, nu
op woent) sal boeren alle jaren drye fl. twyntich st., gelyck dyesulfte uuth Jan Reyn
zoen sate oeck drye fl. twyntich st. sal ontfangen als voeren verclaert is. Ende uuth
10 Syte goed in dye Swarte wolde sal Anna, myn dochter, ontfangen jaerlix drye fl. ende
fyerthyn st. Ende al wat disse forscr. goeden ofte saeten myt tlandt dat daer toe geschr.
is in dye rekeninge, beter syn dan dysse forscr. renthe, dat sal syn forndeel wesen. Des
sal hy dye andere susters ende broeders goet syn voer dye rhenten dye sy daeruuth
sullen jaerlyx boeren, opdat sy hoer rhenthen nyet byster worden ende Tyarda huus
dye gewalt mach holden.

Noch sal hy mede tot forndeel hebben myn nacht, welck is dye anderde nacht van
15 dye fyer tenyen, te weten dye Galghetenye, dye Herntenye, dye Boschtenye ende dye
Haltenye bute Weel. Noch sal hy hebben twaleff fl. renthe, liggende toe Bilgaert, ende
hoert mede onder dye clocke van Lewerden, waeraf dye tyn fl. forsettet syn ende dye
twe fl. nyet, ende dye forsette renthe sullen weder ingelost worden als foeren verclaert
is. Item hy sal oeck hebben, indyen ickse nyet vercope, alle dye leyen liggende op
20 Noerdermerder fenen in Tyetyercksteradeel, met tgene datter op gepotet is ofte noch
gepotet sal worden, soewel Moede deel als myn deel, want sy niet allene in dese arti-
kel consenteert, mer sy consenteert hem oeck hoer andeel van dat tymmert, beplan-
tynge ende verbeteringe van Tyarda huus, soe groet ende cleyn als dat is ende breder
in dye rekeninge uutgedruet wort. Insgelycks heft sy consenteert dat hy tot forndeel
25 sal hebben alle den huusraed dye op Tyarda huus ys ofte syn sal ter tyt vant overlidene
desgheens dye van ons beyden langst leeft. Want wye van ons beyden langst leeft, dye
sal dat gebruucken moegen soelange als hy leeft, mer nae ons beyder doet sal hyt
mede holden ant forndeel myts oeck alle dat sulverwerck daer wy nu hebben ofte hy-
naemaels sullen doen maken, welverstaende drinckvaten, hantvaten, soltvaten, lepelen
30 ende dergelyck dat tot dye tafel ende huusraet behoert, mer gheen sulver rhyemen,
ketenen, sulveren ofte gouden, dyewelcke Moed ende myn dochteren sullen genyeten,
soeferre als daerof nyet disponeert wort by Moede ofte by my. Ende dysse roerlycke
goeden sullen hem overlevert worden by inventarys, ende salse hebben, holden ende
gebruucken op alsulcke condicien als dat leenbrief, daerop gemaect, breder vermelt.
35 Item hy sal oeck mede hebben tot dat forndeel nae Moede ende hoer susteren doet dye
twe fl. renthe uuth dye sate toe Hallum daer Gosse op woent ende her Ju Botnye erwen
toecompt. Hy sal oeck mede hebben toe forndeel dat tychelwerck, staende by
Dockum, met alle dye gerechticheyt dye wy daertoe hebben tot dat land te delven ofte
gebruucken, alles als welcke land dye van Claercamp toecompt, dan wy op sekere
40 contracten in dye huur hebben, als dye bryeven dat breder vermelden. Mer hyraf sal
hy nyet genyeten eer syn moeders doet, ende daerna sal hy gheven twemael hundert-
dusent steen, van dyer groete als dye syn, dye wye geven tdusent foer twee goltfl., te
weten een ygelyck van dye andere twee soens hundertdusent steen. Ende indyen dye
ene soen Sytyema sate kryget, soe sal hy nyet meer dan fyf ende twyntichdusent steen
45 hebben, ende dye Ydsinge kryget, dye sal hundert ende fyf ende tseventichdusent
steen hebben. Ende sterft dye ene van beyde soens ende dye andere soene Sytyema
kryget, soe sal dye hebben fyftychdusent om van hemsulfs vertymmert te worden, mer
hy noch oeck die ander broeder en sullen hoer steen nyet mogen vercopen. Kryget hy

Sytyema nyet ende dye ander broeder doet is, soe sal hy hebben twemael hondert-
dusent steen om daarmede te tymmeren, soealst hem gelieven sal. Mer wat hy sulfst
nyet vertymmert, dat ende sal dye broeder hem nyet schuldich wesen toe geven, want
sy beyde van dysse forscr. steen gheen sullen moegen vercopen. Ende hyrmede sullen
5 myn kynderen afgescheyden syn van dat tichilwerck, ende of dat lant op dat tychil-
werck soelange nyet geduurde om steen daeruuth te mogen backen ofte dat wyt nyet
behylden, soe sal hy dye ander broeders van dye forscr. steen nyet schuldich zyn.

Hy sal al dysse forscr. steden, saten ende tforndeel hebben met alle tlant dat hen
toe ofte angescr. is in dye rekeninge, met alle dye grasinge in Suarte woldeme ende
10 der buren meenschar, ofter enich meer mochten wesen dan den goeden oft saten
forscr. in dye mentioneerde rekeninghe toe ofte angescr. syn. Item dyeghene dye dyt
forndeel toegekent wort, sal tsulfte in toto nec in parte, om gheenderleye oersake, hoe
groet datse oeck sy, vercopen, versetten, verwisselen noch gheenderleye syns alie-
neren, noch oeck transportereren ofte cederen mogen in enige freembde handen, by
15 verboerte vant forndeel forscr., mer hy salt syn broders wel mogen cederen. Insgelycks
sal hy wel ytlycke landen van tforscr. forndeel mogen verwyssele tegen dye andere
lantheren op Rensmageest, dat elcke sate hoer landen foegelick by eenander cryget,
dat sal hy mogen doen soeferre als hy nyet toe en ontfanckt, doch dat hyt den vrienden
op dye vergaderinge foer alle ende eerst toe kennen gheve om by hen consenteert te
20 worden, want sonder tconsent van hen wyl yck dat alsulcke alienacie gheen stal sal
grypen, als dat leenbryef dat breder vermelt. Want oft hy dye dit forndeel tot enige
tyden besittet, dyt alheel ofte een deel daeraff solde willen verwyssele tegen enige
landen, rhenten ofte heerlicheyden in andere landen, gretenien oft dorpen gelegen, dat
en sal hy nyet mogen doen, by pene als foren. Want dye reden waerom dat ick dyt
25 forndeel aldus ordinere, is dese, dat ick dye eerlicke stamme van Tyarda wyl hebben
geholden in eere, ende dat Tyarda huus sal hebben op Rensmageest ghewalt ende
gebyet (foerbeholden Keyselycke Maiestaet syn overheyt ende heerlicheyd), twelck
doer ghene andere middelen kan geschyen dan als forscr., te weten dat hy op ende
vant lant mach setten ende stellen wye dattet hem gelieft.

Dye van dye drye gebroders dyt forscr. forndeel toeiudiceert wort ofte kryget, dye
sal dyt naebescr. parceel hebben foer syn deel van myne goeden. Int eerst sal hy
hebben Aeltye goed toe Hyannum, welcke is jaerlyx sestyn golden fl. Noch sal hi
hebben Renger wevers goed toe Hyannum, fyftyn goldden fl. Kempe Swetye zoens
state hoeren my in toe thyn pondematen, to weten dat terp ende wat leyt bynnen dye
35 terpsloet, twelck hyr gestelt wort op fyer fl. renthe. Noch sal hy hebben dye saete,
oeck liggende toe Hyannum, daer Aucke ende Gaults op woenen, welck hyr gestelt
wort op negen fl. Noch sal hy hebben dye moelen op Rensmageest, welck hyr gere-
kent wort op thyn fl. rhente. Noch sal hy hebben myn deel van dye landen in den
Westenfelde, te weten dye in dye mentioneerde rekeninge maken dye fyerde masse,
40 dyewelcke massa alheel groet is aldaer fyertyn fl. soeven st. rhente, ende alsoe wort
sy alhyr gestelt, want hyse alheel hebben sal, alsoe dat dye summe van dyt syne
parceel sonder tforndeel groet is acht ende sestich fl. ende seven st. rhente. Ende oft
hy hylckt an een onedel vrouwe ofte buten syn moders ende vryenden raet, soe en sal
hy van dyt forscr. forndeel nyet hebben als foeren verclaert is, ende van dyt parceel
45 en sal hy niet meer hebben dan Aeltye goed, Ryngers goed ende Aucke goed, want hy
met dese drye goden meer dan syn legittima wech heft. Wat dit parceel meerder is,
wyl ick dat dyeghene dye nae hem hebben sal dat forndeel, tsy dan by het iudicium
der doctoren ofte by belyvinge der vrienden.

Ende gemaect synde het een broders deel myt tforndeel, soe volgen nu hyrnae dye
ander twe broders deelen. Item int eerste Scheltema oft Ydsinge state toe Husum, myt
dat tymmert ende beplantinge datter nu is oft noch by my ende Moed getimmert sal
worden, alsodaen als Merten dat nu ter tyt bruuckt ende bewoent, ende wort hyr
5 gestelt op twee ende dertich fl. renthe. Noch die saete achter Scheltema ofte Ydsinge
boesdoer, daer Claes Wolter zoen nu ter tyt op woent, welck hyr gestelt word op een
ende twyntich fl. Noch dat cleyne goed toe Husum, daer Hobbe op woent, liggende
tegen Ydsinge hoff over tDyep, ende wort tsulfte hyr gestelt op drye fl. ende een ende
10 twyntich st. rhente. Noch sal hy hebben dye stede, liggende toe Husum by dat kerck-
hof, tegen des vicarius huus over, ende dye wort hyr gestelt op achtyn st. rhente. Noch
sal hy hebben dye gerechtichheit van dye fisschenien in dye Eesne wey, liggende
tusschen Rensmageest ende dye Feenwolden, dyewelcke ick gecoft hebbe van Romke
Rynthye zoen ende Auck, syn moer, ende wort dyesulfte fysschenie hyr gestelt op
15 fyertyn st. rhente. Noch sal hy hebben uuth dat goed daer Poepe Obbema erwen toe-
compt (gelegen op Rensmageest in dye Wynige horne), fyerthyn st. rhente. Noch sal
hy hebben fyerdehalf pondemate mede, liggende op Rensmageest, opt ost in een stuck
lants, hetende dye op dye Hoege fenne, naestlegeren als in dye rekeninge specificceert
worden. Noch sal hy hebben uuth dat goedt, liggende op Rensmageest in dye Swarte
20 wolde, daer Peke nu ter tyt op woent, acht fl. sestyn st. naecte rhente, sonder gewalt.
Insgelycks sal hy fyftyn st. naecte rhenten hebben uuth dye stede, liggende op Rens-
mageest, daer Jan Lenart zoen ende Lenart, syn soen, nu ter tyt op wonen. Van dysse
leste twe perceelkes sal Tyarda huus ofte dyeghene dye dat kryget dye gewalt hebben,
ende wat si beter syn dan dysse forscr. renthe, des sal hy alle tyt staen foer dye
betaelinge ingevalle oft dye meyer qualyck ofte nyet en betaelde, alsoe dat dyt parceel,
25 gelyckt hyr gestelt is, groet is acht ende sestich fl.

Twede broeders deel van dyeghene dye dat forndeel nyet en forcryget, wort hyrna
nu gestelt. Int eerst dat goed thoe Rheysum daer Aesge op woent, ende wort hyr
gestelt op derthyn fl. rhente, nyettegenstaende dat ick Kempe Bleckne daer fyer
mansmad van vercoft hebbe. Ende dat goet, oeck gelegen toe Rheysum, daer Sipke
30 nu op woent, ende wort hyr gestelt op soevendehalf fl. renthe. Noch sal hy hebben dat
goed toe Baerd, in dat dorp Jeslum gelegen, daer Oege Haye zoens wedwe op woent,
ende wort hyr gestelt op seventhyn fl. ende fyertyn st. Noch sal hy hebben dat goed
daer Jeppe Gerroltsma nu ter tyt op woent, soefeel als ick daerin hebbe, waeraf breder
declaracie in dye mentioneerde rekeninge gedaen wort, twelck hyr wort gestelt op
35 elliff floreen twe ende twyntich st. rhente. Noch sal hy hebben dye helfte van dye sate
toe Boxum daer Jan Olfert zoen nu ter tyt op woent, dyewelcke halve sate myn van
Auck, myn moye, besproken is, ende wort hyr gestelt op twalef fl. rhente. Des sal uuth
dese myne helfte jaerlyx boeren Wyck (myn^a nichte, wonende in Sinte Anna cloester
toe Lewerden, soelang als sy leeft ende nyet langer) een fl., dyewelcke ick hoer hyr-
40 tefoeren in dytsulfte testament besproken hebbe, ende nae hoer doet salt fallen op
denghenen dye dyt parceel cryget. Noch sal hy hebben uuth dye cleyne sate, liggende
op Rensmageest in dye Swarte wolde, daer Bocke nu ter tyt op woent, drye fl. twyn-
tich st. naecte rhente. Insgelycks sal hy hebben uuth dye cleyne sate, liggende op
Rensmageest in dye buuren, daer Jan Reyn zoen nu ter tyt op woent, drye fl. ende
45 twyntich st. naecte rhente. Want van beyde dysse cleyne saten is dye gewalt geschr. an

^a *In plaats van: Wick (myn in A: (Wick myn.*

dat forndeel van Tyaerda huus, ende sal toe ewighe daerby blyven, des sal Tyarda huus hem goet syn voer syn rhentten.

Item oft enige van disse twee broeders mishylckte an alsulcke personen als foeren van dye andere kynderen geseyt is, dye sal nyet meer hebben van dyt parceel dan
5 Oege goed, Jeppe Gerroltsma sate toe Ferwert ende Jan Olfert zoens goed toe Boxum, ende daermede heft hy meer dan syn legittima. Wat dit parceel groeter is, dat sullen dye ander kynderen dye nyet mishylcken, onder malcanderen deylen, ende in sulcken gevalle sal dye andere broeder hebben Ydsinge parceel.

Ende soet nu foerhants schynt, soe en sal Haring Sytyema, myns wyfs broeder,
10 gheen kynderen krygen. Also verhoepen myn huusfrowe ende ick dat hy dye state, te weten dat tymmert, bespreken sal een van onse soens. Ende indyen enich van onse soens Sytyema state cryget, tsy by testament ofte anders, dye sal dyt parceel hebben, ende den anderen broeder Idsinge parceel laten. Ende oftet ghefvel dat dyeghene dye Sytyema state van Haring toegelecht worde, by den doctoren declareert worde dye
15 geleertste te syne, soe sal hy ene van beyde dye broeders, welck dattet hem gelyeft, Sytyema state gratis ende om nyet overdragen, ende in sulcken gevalle sal dye derde Ydsinge state to Husum hebben. Ende wyl hy dat nyet doen, soe sal hy Tyarda state noch dat forndeel nyet ghenyetten moge, mer sal hebben dyeghene dye de geleertste naest hem is. Hyr sal dye geleertste koer an hebben welcker dat hy wyl holden ofte
20 nyet.

Item oft Sytyema state an ons soens nyet quam doer enigerleye middele, soe sullen dye twe broers dye Tyarda state nyet crygen, om dysse twe laetste parcelen loeten, ende wye dat Ydsinge toe deel valt, dye sal nae Moede syn moeders doet hebben dye ene sate van dye twee dye ick Moede, myn huusfrouwe, hyrnae bespreke tot hoere
25 lyfstont, welcke sate gelegen is toe Teerns ende nu van een bewoent wort, genoempt Pouwels Tryne soen. Ende dye dat ander parceel cryget, toe weten dat parceel van Reysum, dye sal hebben nae Moede doet dat andere goet dat ick hoer tot hoer lyffstond bespreke, welcke gelegen is toe Hallum ende wort genoempt Ael[i]kema, ende wort nu bewoent van Albert Jancke zoen. Ende van dysse goeden en sullen sy hen
30 nyet mogen onderwynden soelange als hoer moeder leeft, mer daerna sullen sy daermede mogen doen als hen gelyeft, sonder tegenseggen van hoer broders ende susters, soeferre als sy nyet en myshylcken als foeren verclaert is. Mer wye nu mishylckt van hen beyden, dye sal hyr nyet aff hebben, mer toefreden wesen met syn legittima, dye hem hyrfoer toegescre. ende assigneert is. Ende in sulcken gevalle sal dye een van disse
35 saten fallen mede an dat forndeel tot Tyarda huus ende daeran blyven tot ewygen dagen.

Item nae dat eerste jaer myns doets soe sal Kynsch hoer parceel antasten ende orbaren tot hoer belyeven. Insgelycks sal oeck doen mogen Mary, behalven dye ffyf fl. renthe in Popkema state toe Weydum, dye sal sy nyet boeren soelange dye ander
40 dochters nyet gehylckt zyn ofte anders bestedet, mer sal Moed ofte dye mombars boeren van dye andere dochters daermede te cleden ende uuth the geven. Mer der ander kyndere goeden wyl ick dat byeen sullen blyven in een masse, soewel tforndeel als het andere, ende dat Moed daerof dye administracie sal hebben indyen sy nyet weder hylckt. Insgelyck sal sy bewonen Tyaerda huus ende onse roerlycke goeden ge-
45 bruucken hoer leven lanck, ofte tenmynsten totdat het iudicium tusschen dye broeders gegaen is. Ende van dysse rhentten ende goeden sal sy dye dochteren mettertyt beraden, cleren, clenodien ende huusraed geven als syse sal besteden, tsy in echte state ofte anders, soe foel ende weynich als hoer sal gelyeven ende dye tyt eysschen sal.

Ende oeck sal sy dye soens te schole holden hyraf, ende sy sal oeck macht hebben in te holden van een ygelyck van onser beyde dochters parcelen thyn fl. jaers om dye andere dochters mede uuth the geven als foeren ende dye soens te bat tho onderholden, twelck sy alles sal moegen doen nae dat sy die kynderen kan besteden. Ende
5 en wyl oeck nyet dat dye dochteren sullen clagen oft sy dye eene tghele parceel geeft ende dye ander nyet. Ende als dye dochteren alle uuthgehylckt syn, soe wyl ick dat dye drie parcelen der sonen met dat forndeel sullen bliven een massa, een got ende een pot, totter tyt dat dye jongste fyf ende twyntich jaren olt is, ende alsdan, het iudicium
10 gegaen synde, sal een ygelyck van hen mogen nemen syn parceel, ende nyet eer. Ende wyl ick oeck dat Moed, myn huusfrowe, op Tyarda huus sal blyven wonende hoer leven lanck, indyen sy nyet weder hylckt. Mach sy met denghenen dyet toe dele falt overeen, soe ist goet, mach sy nyet met hem overeen, soe sal sy dye doere van dat sale mogen sluten ende holden foer hoer dye grote camers, dat stens, dye coeken, onse slaepkamer, dye camer daerby, dat brouhuus, met dye uuthganck tot der brugge, aldaer
15 uuth ende in gaende. Ende nae hoer doet salt hebben dyeghene dye Tyaerda huus kryget.

Item oftet geboerde dat enige van dese soens soe quaetwyllich ware dat hy ymers gheenderleye wys wilde leren, mer hem begaf in kryg ofte enich joncker te dyenen, ende daerdoer ofte enige andere oersaken dye schole verlyeten, ende alsoe middelertyt
20 troude eens goet edelmans dochter aeler dit iudicium gaet, dye en sal van dyt forndeel hangende dese tyt van het studium nyet mogen genyeten, noch van dye parcelen der sonen en sal hy bynnen dyen forscr. tyt nyet meer genyeten dan fyftich fl. naecte rhente, ende wattet beter is, sal te bate comen dyeghene dye in studio syn, ende dat totter foerbenoemde tyt. Ende in sulcken gevalle sal hy nyet mogen loten om dye koes,
25 mer sal dye ander dye koer hebben dye mede studeert, mer tforndeel nyet vercregen heft, alsoe dat hy sal moten nemen tgene dat dye ander broeders nyet en wyllen. Hy en sal oeck nae Moede doet gheen van dye forscr. twee saten hebben, mer sal dye ene dye hy solde gehadt hebben, onder dye twe broeders dye studeert ende het iudicium experiert hebben, gelyck gedeylt werden, soeferre als sy nyet mishylcken. Ende
30 mishylckt dye ene ende dye ander nyet, soe sal dye dysulfte sate mede tottet forndel hebben, mer heft hy mede studeert, al is hy nyet recht geleert, soe salt blyven alst eerst gestelt is.

Item ick wil dat Moed, myn huusfrowe, sal hebben hoer leven lanck ende nyet langer dye helfte van dye gecofte landen ende rhenten, soeals hoer dye in dye mentio-
35 neerde rekeninge by my togelecht ende toegescr. syn foer hoer deel, mer salse nyet mogen vercopen ofte alieneren, dan nae hoer doet sal syse weder erwen op onse beyde kynderen, ende dat daerom want sy gheen schade sal hebben van dye landen dye ick forcoft hebbe. Ende sy heft my alsulcks geloeft ende is aldaermede tefreden. Sy is oeck tofreden van hoer deel van Tyaerda huus, van hoer deel van dye leyen, myts-
40 gaders oeck hoer deel van dye roerlycke goeden, gelyck dat hyrfoer by my disponeert is. Item ick heb begeert an myn huusfrowe dat sy nae myn doet, indyent hoer mogelyck is, nyet weder wyl hylcken, dyewelcke my tsulfte heft toegesecht, indyen hoer God almachtich alsulcke gracie wyl verlienen, om dyewelcke gracie sy ende ick den almachtigen God hertelyck wyllen bydden. Ende ofte dye almachtige God hoer dye
45 gratie nyet wilde geven, soe mach sy hylcken in den name des Herens. Ende sy hylcke ofte hylcke nyet, sy sal evenfoel thoe lyefgifte hebben van myn goeden (hoer leven lanck gebruucken ende genieten), te weten Aelikema goed toe Hallum, also dat Albert Jancke zoen nu bruuckt, ende daertoe Pouwels Tryne soens goed toe Teerns, soeda-

nich als hy dat nu bruuckt, doch soeferre als sy een edelman neemt. Mer neemt sy een onedel man oft dergelycke andere, soe sal sy dese lyefghyfte nyet hebben, noch oeck alle het ander dat forscr. is, dan alleenlyck hebben ende holden tgene dat sy medegebrocht heft, tsy dan landt, rhenten, huusraed ofte anders, ende daertoe tgene
5 dat tot hoer lyf behort. Ende in sulcken gevalle sullen dye soens ende kynderen ofte dye foermombers mogen antasten alle tgene des forscr. is, ofte des sy van mynentweden solde hebben genyetet. Noch sal Moed hebben twee fl. rhente uuth dye saete daer Gosse toe Hallum op woent. Des sal sy weder missen dye twe fl. rhente uuth
10 Gottema state in dye Feenwolden, dyewelcke ick Kynsch toegelecht hebbe. Nochtans sal sy dysse twe fl. rhente soelange als hoer susters leven, hoer fyer susters te Foswert jaerlix geven ofte laten boeren van dye lantsate, in forme ende maniere als forscr. is. Ende nae hoer ende der susteren doet so sullen dysse twee fl. rhente fallen ende erwen als foren verclaert is.

Item soe gesecht word in dye rekeninge dat ick dye fenen eeth ofte nyet estimere,
15 want ick vermoede dat sy all opgedolven sullen worden by Moed ende my, oftet dan nochtans geboerde dat sy nyet al opgedolven worden, so wil ick dat dye drye gebroeders (indyen sy hen regeren als foren verclaert wort) dye feen by Kempe Wyrd soens huus ende dye negen roeden toe weste by Wopke cupers feen ende oeck mede
20 Ockema feen ghelyck sullen delen, by raed der foermombers dye dan leeft, ende indyen dye alle doet syn, by raedt der vrienden, sonder rechten ende kyven, mer en wyl nyet dat sy dye gelyck sullen delven, dan een ygelyck tsyne.

Een igelyck van myn erfgenamen sal dye goeden dye hy van my cryget, hebben ende holden met alsulcke lhasten ende profyten als daerop hoeren, tsy kercklast, syllhast ofte anders, sonder dat dyeghene dye mer naecte rhenten uuth dye goeden
25 hebben, sullen daerop enige lhasten dragen, mer dyeghene dye dye gewalt hebben, sullen dye lhasten daerof moeten dragen.

Oftet geboerde dat enich van disse forscr. kynderen storve foer my, ende daer van by my anders nyet disponeert worde, so wil ick dat tgene daer hem toegeschr. is foer syn legittima, dat tselfte sal gedeelt worden onder dye kynderen alle gelyck, mer wat
30 boven dye legittima is, sal alleen gedeelt worden onder dye kynderen dye hylcken an hoer gelycken, want daer en wyl ick Kynsch, noch dyeghene dye doen als sy gedaen heft, nyet van toe.

Item besluitende myn testament ende leste wille, soe wille ick, oftet geboerde dat ick corts sterve, opdat myn kynderen dan nyet sonder duanck en syn, ende gotlyck
35 ende eerlyck regeert mogen worden, soe stelle ick tot myn kynderen dye ick by Moede heb (want dye andere al ghehylckt syn ende uuth mynder macht syn) foermombers int eerst myn lieve wyf Moed, soelange als sy nyet weder huwet. Ende daertoe stelle ick foermombers myn lyeve oem Sytye Aylwa, Haring Syttyema, myn huusfrouwe broeder, ende Frans Roerda, myn lyeve neef, betrouwende fastelyck an hoer drye dat syt
40 best om myne wylle sullen doen, tenmynsten dyeghene dye van hem drye my overleven. Ende soelange als myn lieve huusfrouwe leeft ofte nyet weder en hylckt, soe sullen sy drye ende een ygelyck van hen onbelastet syn van opboeren ende uuthgeven, dyewelcke laste ick wyl dat myn huusfrouwe allene sal hebben. Ende in sulcken
45 ghevalle en sullen myn kynderen hen hynnamaels nyet moegen afeysschen enige rekenscap ende inventarium, want ickt alsoe wyl hebben. Dan oftet geboerde dat myn huusfrouwe storve, nae ofte foer my, aleer dat onse kynderen beraden ofte tot hoere folcomen jaren syn, ofte dat Moed nae myn doet weder hylckt, soe sullen sy gehouden syn inventarium te maken, ende den ontfang ende uuthgaef te hebben, ende daerof

rekenscap ende reliqua te hebben ende doen als dat behoert, altyt hen regulerende nae dyt testament. Ende beghere an hen dat sy scharpe opsycht daerop wyllen hebben dattet onderhouden worde, ende dat sy den kynderen noch nyemants daertegens laeten doen, het coste wattet mach, ende wyl oeck dat sy dese costen van myn goeden sullen
5 nemen sonder teghenseggen ofte becronige van eemant. Oeck beghere ick an Haring, broer, ende Frans, neef forscr., dat sy myn oem Sytye soe weynich willen belasten met reysen alst moegelyck is, het en waer sake dattet groetelyck van noede ware, ende dat sy dyenangaende het arbeyt wyllen annemen ende doen, radende ende consulerende alleenlyck met hem, want hy altehants een olt man is. Ende oeck vermane ick mits
10 desen meester Pieter Rewerd zoen dye fruntschap dye ick by hem gedaen hebbe, ende begere dat hy tbeste by myn huusfrouwe ende kynderen weder wyl doen, ende dye foermombers mynder kynderen trouwelycken dyenen in mynder kynderen saken, ende wyl oeck dat sy hem eerlyck sullen lonen syn dyensten.

Desses alles tot orkunde heb ick, Syds Tziarda, testator, myn gewontlycke hantscryft hyronder gescr. ende myn segel an dyt testament gehangen. Ende tot meerder festichheit van desen soe heb ick gebeden als tuygen desses testaments, van my specialyck daertoe geroepen ende gebeden, den erbaren ende erentvhesten Sytye Aylwa, Haring Sytyema, heer Johan Roerda, Frans Roerda, Feye Eysinga, Botte Hollinga ende Johannes Wopke zoen, dat sy dit testament om myne wille als tuuygen
20 met hoere segelen ofte signetten wilden besegele ende met hoere gewontlycke hantscryften onderscriven. Twelck dye forscr. Sytye, Haring, Frans, Feye ende Joannes Wopke zoen also gedaen hebben. Dan her Johan Roerda ende Botte Hollinga, soe sy gheen segelen bruuckende syn, hebben sy hoer hantscryft hyronder gestelt. Ende dyt testament hebben sy alle tsamen, gelycklyck, op eender tyt, al besloten gesegelt ende onderscr. als foeren, alsoe dat dysse segelinge ende onderscrivinge hen
25 gelyck ofte elck besonder in hoeren rechten onscadelyck sal wesen.

Actum Rensmageest, bynnen myn eygen huus, int jaer Ons Heren doe men screeff nae dye styl des Hoofs van Fryeslant dusent fyfhundert ende fyertich, op Sinte Mathias des apostels dach in dye faste, welck is dye fyf ende twyntichste dach des
30 maents februarii gewest doe der tyt.

<Ondertekend:>

Meester Syds Tziarda subscripsit.
Sytthia Aylwa subscripsit.
Haringa Sythiema subscripsit.
35 Frans Roerda subscripsit.
Feie Eysengha.
Joannes Wopke zoen subscripsit.
Heer Johan Roerda subscripsit.
Botte van Holdingha.

40 *Origineel: A. RAF, Archief Huis Tjaardastate, inv. nr 3. Perkament, beschadigd op de vouwen. Van de zes uithangende zegels onder papier nog aanwezig: 3 (34), 4 (32), 5 (67). Zie over de bezegeling ook B, vervaardigd toen alle zegels nog voorhanden waren: Die principale testament van dese copie is gescreven by de hant van wylen meester Sydts Tzyaerda in twee grote felle francyn, mit blaw gaere an mackanderen gehecht ende genayt, ende daeronder stont getekent: Meester Syds Tzyaerda. Waeronder hinck een segel,*
45

gedruct in groene was, overgedect mit papier. Noch stondt daeronder opte spatie getekent: Sythia Aylwa subscripsit. Waeronder hinck een segel, oeck in groene was gedruct, insgelyck mit een papier overgedect. Noch stondt daeronder getekent: Haring Sythiema subscripsit. Ende hinc daeronder zyn segel in gruene was gedruct. Voorts stondt daeronder
5 getekent: Frans Roorda. Feye Eysinga. Ende: Johannes Wopke zoen. Ende daeronder hingen heur segelen, gedruct in groene was ende overgedect als dandere. Ende noch stondt daeronder opte spatie getekent: Heer Johan Roorda. Botte van Holdynga. *In dorso*: Testament van salige meister Syds van Tziaerda.

Afschriften: B (1569 juli 23, door notaris Peter Rieuwerdts zoen, in presentie van meester Worp van Tziarda). Ibidem. Opschrift: Copia van meester Syds van Tzyaerda testament, myn bestefeder. - C (16de eeuw, naar A). Ibidem.

Uitgegeven naar A. Beschadigingen zijn aangevuld naar B.

Bij de datering: Sint Matthiasdag viel normaliter op 24 februari, maar verschoof in een schrikkeljaar naar 25 februari.

15 **158**

1540 juni 22

Gattzie Abbe zoen

In den name Godes, amen.

Int jaer Ons Heeren XV^c ende XL, den XXII dach junii, heeft Gattzie Abbe zoen, cranck zynde van lichame, nochtans guet van verstande, overdenckende den seeckerheynt des doots ende dye onseeckerheynt des tyts van dyen, begeert toe ordineren zyne testament, codicill ofte laeste wille ende dispositie over zyne kynderen, welcke hy geordineert ende gemaect heeft in forma ende manieren naescreven.
20

In den yersten befelende God almachtich in zyne godtlicke gratie ende genaede zyne eedele zyele, ende zyn lichame, naedat de zyele gescheyden zall zyn, der eerden, daer van gemaect is.
25

Item vorder legateert ende bespreeckt Gaettzie Abbe zoen vors. Tzallingh, zyn halve broeder, (*hic recensenda bona*).

Item voert institueert Gattzie vors. erffgenamen tot allen zynen andere gueden Sybille, zyn soen, Thryncke ende Teth, zyn dochteren, ende maecket vorder een
30 scheidynghe onder denselve kynderen alzo dat Sybille vors. sall hebben etc.

Ende voert in alle zyne andere gueden gemaect Gattzie vors. zynen kynderen vors. gelick erffgenamen, ende ordineert mombers totten selven kynderen heer Jelmer Broersma, pastoor in Oldegae, oldoem, Focke ende Tyaerdt Sybolts zoenen, susterlingen, over den kynderen vors., ghevende denselven vrye ende volcomen macht om denselven kynderen gueden ende persoenen te regeren ende administreren als guede mombers toestaet nae rechte, ende biddende hem om Goedes wille dat zy het best willen doen, als hy op hem betrouwt, willende ende begeerende disszen zynen testamente^a effect toe sorteren ende machtich toe zyn als enich testament, codicill oft dispositie onder zyne kynderen alderbest effect sorteren ende machtich mach zyn nae den rechten, geestelick, waerlick ofte gewoente van desen landen.
40

Orckonde myn selffs handt onderscr.

^a *Hierna het overbodige: ende.*

*Origineel noch afschriften voorhanden.
Onvolledig afschrift: B (16de eeuw, naar A?). Provinciale Bibliotheek van Friesland te Leeuwarden, Collectie Handschriften, Hs. 1382 (notarieel formulierboek vanaff. 330), f. 387-388. Opschrift: Testamentum.*

5 159

1540 augustus 21

Jelle Syricks zoen Harinxma

In nomine Domini, amen.

10 Int jaer Ons Heeren dusent vyfhondert unde viertich, opten XXI^{ten} dach augusti, heb ick, Jelle Syricks zoen Harinxma te Lyongum, overgedocht die sekerheyt des doots ende die onsekerheyt wanner, cranck zynde in den lichaem, nochtans cloeck ende gesont van mynre sinnen ende memorie, ende heb gemaectt ende ordinert myn testament, codicil ofte laeste wyll ab intestato, als datselve nae recht ofte gewoente ons landis alderbest stall grypen ende effect sorteren mach.

15 In den eersten zoe beger ick begraven toe worden in die kercke tho Lyongum, ende byspreek Sincte Nicolaes, aldaer patroen, een guedt koe voer myn legerstedt.

20 Item ick instituere ende maeke eerffgenamen tot myn gueden (beholdelycken die legaten ende tgene daer ick ytelycke van myn kynderen tot vorndele voeruyt geve, als hyerna bescreven sal worden) Kempo ende Syrick, myn twe sonen, ende Foekel, myn dochter. Ende wort my een soene ofte dochter ofte allebeyde geboren nae myn dootd ofte nae datum van desen, dieselve maeke ick mede eerffgenamen tot myn gueden.

25 Item ick substituere myn kynderen ende eerffgenamen elx den ander die sonder echte geborte vorsterven. Ende sterven zy alle tsamen sonder echte kynderen, zoe substituere ick hoerme ofte den lesten die versterft, Syttie Harinxma, myn broeder, ende Mary ende Auck, myn twe susteren, ende bespreck alsdan Teet, myn wyff, twyn- tich gouden guldens jaers tot haer lyfstondt, ende sal die opboeren uuyt myn staten ende sate toe Lyongum. Item oft Syttie ende myn susters storven sonder echte kynde- ren, nae de dootd van myn kynderen ofte oeck tevoeren, zoe wyll ick dat myn gueden alsdan sullen comen opt naeste van myn bloedt, ende in den graet blywen van my, ende daer nyet uuyt te sterven.

35 Item ick bespreeke ende geve Syrick, myn zoene, tevoeren uuyt ende tot vorndele myn huuys ende heem, met hoff ende graft, daer ick nu selver bewoene, met die drie reetmeren daer ick ant huuys brucke, als tweten die daer after myn terp lecht, ende by Syttie Hessels zoen huuys ende Claeske heer Gosslyks landsaete huuys an de dyck, hetende Kyck in, ende de steedt met heem ende tuyn daer Syttie Hessels zoen huuys op staet. Item myn landen, behoerende tot myn huuys toe Lyongum, zoe ick deselve daer nu hebbe, sullen tot ewige tyden an die statten ofte huuys voers. toe huyr blyven ende gaen, ende toe huyr gelden gelyck de naestlegers doen, ende dat tot vorndele van Syrick, myn soene voers., ende zyn echte kynderen, ende geen landen tmogen van die saete breken ofte bruycken noch enichsins gealienert te worden, die dese pachtinge solde mogen prejudiceren.

40 Item ick geve ende byspreek tot vorndel Kempen, myn zoen, die renten ofte landen daer ick hebbe leggen toe Oppenhuysen, in die saete daer Gerryt Syricks nu op woent.

Item ick bespreke myn lyeuwe moeder tot haer lyfstondt vier koeganck in die saete daer ick nu op woenne, in ende uut, tot hoy ende gras, voer de tien gouden guldens daer zy jaerlix van my boeren solde tot haer lyfstondt, ende daertoe myn opcaemer in toe woenen.

5 Item ick wyll dat Teet, myn wyff, sal mitteruoen blyven int huuys ende op die staten mit myn kynderen, ter tyt ende soelanghe zee wederomme haer in echte begeeft, ende sal bruyken de landen tot vorndel van myn kynderen. Ende als zy weder gehylickt is, soe sal zie die staten ende landen ontruymen, ende die kynderen sullen dan by myn moeder woenen. Ende nae daflywicheyte van myn moeder zoe beger ick ende bid
10 ick Syttien, myn broeder, Mary ende Auck, myn susters, dat zy alsdan myn kynden wyllen ontfangen ende dat beste daermede doen.

Item myn erfgenamen sullen drie jaer langh op myn jaerstondt geven dat convent van Nazaret, Nyecloster ende Gennaerd elx een tonne koyts des jaers, opdat zy trouwelyck voer myn ziel wyllt bidden. Item myn eerffgenamen sullen in Lyongum
15 sewen jaer langh delen over my twe weytene broden, alsoe groot als die behoeren toe wesen, ende twe stucken butters.

Item ick statuer ende wyll dat zoe wie van myn eerffgenamen disse myn testament ofte laeste wyll nyet onderholt ende voldoet in alle zynen articulen, dat dieselve zyn paert sal vorboeren, ende tsal commen opt closter in der Ylst, ende in dien gefalle sal
20 dat cloester een scaemele proevenaer hebben van onse blodt ofte een arme huys sitten met onderhouden ende voeden.

Item ick make monden ende tutoers tot myn kynden Syttie Harinxma, myn broeder, ende Laes Jongama, myn swager, Doeko Walta ende meester Aggo Broersma toe Sneek, ende bid hoerme om Gods wyll dat zy dat best wyllen doen met myn kynderen, alsoe ick op hoerme bytrouwe.
25

In kennisse der waerheyt dat dit myn laeste wyll is, zoe heb ick, Jello, myn handt hyeronder geset, ende tot desen als tuygen ende orkenen geroepen ende gebeden den eerentvesthen Laes Jongama, Sipko Abema, Joest Gerryts zoen, Galo Poppe zoen, Claes Nanne zoen, schepenen, Pouwels Reyner zoen, raedtsman, ende Aggo Broersma, secretarius in Sneek, dat zy desen mynen laeste wyll befestiget hebben met hoere
30 handtschriften ende segelen ofte signeten diese bruyckende waeren.

Actum anno et die quibus supra.

Onder stondt gescreven: Jelle Syricks zoen Harinxma. Laes Jongama. Ick, Claes Nanna zoen, lye als voers. is. Pouwels Reiner soen. Sipko Abema subscripsit onder
35 syn segel. Galo Poppa zoen subscripsit onder syn segel. Joest Gerryts zoen subscripsit onder syn segel. Aggo Broersma subscripsit onder syn segel. De andere vier, als Jelle sulfs, Laes Jongama, Claes Nannes, Pouwels Reiner soen, hoer handt.

Ende disse voers. copie concordert met syn principael van worde tot wordt, by my,

<ondertekend:>

40 Syttie Harinxma subscripsit.

Origineel (A) niet voorhanden.

Afschrift: B (16de eeuw, door Syttie Harinxma, naar A). RAF, Archief Familie Van Eysinga-Vegelin van Claerbergen, inv. nr 290. In dorso (= f. 2^v): Copie van Jelle Harinxma testament. <M.a.h., 18de eeuw:> Copiele testament van Jelle Harinxma.

Heer Hero van Hottinga

In die naem des [Her]en, amen.

5 Int jaer Ons Heeren duysent vyffhond[er]t ende veertich, op den twaleffden dach septembris, hebb[e] ick, heer Hero van Hottinga, pastoer binnen Franiker, aenge-
merckt die sekerheyte des doodts, niet wetende wanneert Godt almachtich nevens my
geliven zall, is hyeromme dat ick met rype deliberatie ende voorberaden muede ge-
maect hebbe ende mids desen maeke myn testament, codicille ofte laeste wille in den
10 vuegen als dat nae recht ofte gewoonte des landts alderbest stall ende plaets gripen
mach, in manieren als hier nae volcht.

In den eersten beveel ick Godt almachtich myn edele zyel, ende myn lichaem der
aerden, te rusten binnen Sinte Martens kercke in Franiker.

Wider ordineer ick ende maeke dispositie van myn roerende ende onroerende
goeden als hiernaes geschreven staet.

15 Te weten ick bespreke den heiligen patroon Sinte Marten in Franiker alle myn
buecken, groot ende cleyn, zodanich alsse zyn.

Vorder bespreke ick Tryn, myn huysvrouwe, eens driehondert enckelgs., dewelcke
nae hoer versterven weder op myn kinders sullen vallen. Doch oftet gebuerde dat Tryn
hoer tot een man in den echtelicken staet begaff, hoer man ende zie alsdan cautie te
20 stellen tot versueck van myn testaments executoers ende myn kinderen monden, soe
dat behoiren zall. Item ick besprecke myn kinderen elcx besondere driehondert
enckelgs. eens, ende myn goldt, zilver ende alle myn replicke goeden samentlyck toe
delen, uuytgesondert myn buecken, voren besproken, ende uuytgesondert oock twee
bedden met hoeren toebehoiren ende ses banckwercks kussens, daer Tryn genieten
25 sall. Item myn kynders elck op ander toe erven bygevall dat yemant van hoer sterfft
sonder lyff erven. Ende ick will dat de voors. besprekinghen effect sorteren zullen, in
alsulcke gefoeg alsse nae gueder equiteyt ende rechten alderbest plaetz mogen hebben.

Wider institueer ick, testator, heer Hero van Hottinga voors., ende maeke erff-
genamen tot myn onroerlike goeden, landen, renten, steedpachten, mytsampt tottet
30 geen dat my in onroerlike goeden [***]n^a myn neeff Haringh Douwe zoen Harinxma
sa[ligher] gedachten, myn broeders kynderen, Haringh myn zuste[rs] kynderen, ende
Jel, myn zuster, in stirpes ofte by gr[a]edt, doch dat myn erffgenamen voren benoempt
myn schulden uprecht zullen betaelen, ende hierteboven myn legaten ende bespre-
kinghen voors. den patroon, Tryn ende myn kinderen gedaen, ende dat van stonden
35 aen in reden gelde, voor ende alear dat zy treden in de possessie ende gebruyck van
myn landen, renten ende pachten voors., ofte anders myn legaten voldoen ende den
creditoers contem ter en by provisie, daer myn executoers haer bevoegen in hebben.

Ende maeke executoers van myn testament ende voormonden tot myn kinderen
dem weerdigen ende welgeleerden heeren Sybren Sipke zoen, prebendaet in Franiker,
40 ende meester Winandt Willems zoen, advocaet in den Hove van Vrieslandt, ende geve
denselven meester Winandt in een gratuiteyt van desen acht ellen fluweell, begerende
aen hoer dat sy tbeste willen doen om minent willen.

^a Twee of drie woorden weggevallen door beschadiging. Mogelijk aan te vullen tot: [is
aangekomen va]n.

Ende oftet geboerde dattet my belieffde nae desen tydt enige codicillen te maeken onder myn handt ofte onder handen van enige tuygen, zoe will ick mids desen datse macht ende effect sullen hebben gelyck dit myn originael testament.

Desen allen te oorconde zoe heb ick, heer Here van Hottinga, testator voors., myn
5 segel ofte signet myt myn gewoontlike handschrift hier onder opt spatium disses
gedrukt ende gescreven. Ende hebbe noch tot meerder vasticheyt van desen hier toe
geroepen ende gebeden als tuygen dem weerdigen, welgeleerden, eerbaren, vhesten
ende discreten heer Dirck, pastoer in Dongum, meester Jan Sarius, pastoer toe Tzum,
10 heer Pieter Anthonis zoen, vicaris, heer Sybren Sipke zoen, heer Douwe Hette zoen,
prebendaten in Franiker, joncker Rodolphus van Bunaw ende Dirck van Delpht, secre-
taris der stede van Franeker, om dit myn testament over my ende om myn bede wille
met hoeren segelen, signetten ofte handschriften te willen roboreren ende bevestigen.
[***]^a voorbenoemde zeven personen, als [doer] begeerte ende bede van heer Here
van Hotti[nga] voors., gaerne gedaen hebben.
15 Opten dach, m[a]lent ende jaer als voors. is.

Den principale [va]n desen waer geschreven in pampier. Onder stond[t]: Here van
Hottinga, met een segell in groen was ged[r]uckt. Dominus Theodoricus, pastor te
Dongum, mit zyn segell in groen was gedrukt. Zarius subscripsit. Peter Anthonis
20 zoen, priester. Dominus Sibrandus subscripsit. Dominicus Hectoris, presbiter, pre-
bendarius in Franiker. R. van Bunauwel. Ende: Delphus, mit zyn gewoontlike streken,
samt oock mitten signette van voors. Bunauwel, synde dselve segelen ende signetten
oock gedeckt met viercante pampierkes.

<M.a.h.> Gecollationeert tegens den principale voors., ende is daermede bevonden te accorderen by my, der stadt Fraeneker secretaris,

25 <ondertekend:>

Si. Richeus.

Origineel (A) niet voorhanden.

Afschrift: B (16de eeuw, door Si. Richeus, secretaris van Franeker, naar A) RAF, Archief Nedergerecht Sloten, inv. nr 29, f. 36-37. Beschadigd. In dorso: Heer Hero Hottinga testament. Tutores liberorum des wylen m. Gautze repudiaverunt hereditatem. Actum 5 julii anno 57.
30

161

1540 september 23

Jets, weduwe van Tzumma

In nomine Domini, amen.

35 Int jaer Ons Heren dusent vyfhondert ende viertich, daghes nae Sinte Mauricius met syn gesellen dach, heb ick, Jets Tzummis achterghelaten weduwe, angesien ende

^a Twee of drie woorden weggevallen. Mogelijk aan te vullen tot: Twelcke wy.

overlecht met ryen sinnen ende met myn beste verstandt nae mynre conscientien ende salicheit mynre zielen, soe sie ick datter op dese werelt niet sekerder is dan die doot ende niet onsekerder dan die ure des doots, ende alle dinghen op dese werelt bennen verghanckelick, hierom heb ick, Jets, <gemaect> myn testament oft leste
5 wille ende codecil, als alderbest staen mach nae allen rechten, gheestelick ende werlick, nae mynre conscientie, als ick dat denck te verantwoerden voer dat strenghe ordel Gods.

Soe bespreeck ick myn siel God, myn heer ende myn scepper, ende Marie, zyn lieve moeder, ende myn sterflick lichaem die aerde, by myn patroen binnen Sneeck,
10 Sinte Martyn.

Item ick maeck aerfgenamen tot myn tytelicke gueden, luttick ende groot als sy bennen, als Wyba Tzummis, Hera Tzummis, Rimmert Tzummis kinderen ghelyck, behodelick dat hier nae myn conscientie besproken is.

Ende wil dit testament ende leste wille oft codicil onderhouden hebben, by verboer-
15 nisse een yeghelick syn aerf oft syn paert gueds, ende datselve aerff of paert gueds sal vervallen wesen an onse patroen, Sinte Marten, ende die armefoegden binnen Sneeck.

Item ick bespreeck Sinte Merten ende dat Heylighe Cruys elck een enckelg. Item dat Heylighe Cruys altaer een nye alft of een nye gzaer. Item ick bespreeck seven
20 jaerdelen als ick myn salyghe [T]zumma heb naedaen, nae seed ende plieg. Item aen ytelick van die ander priesteren daer op den jaerstond, als haer vercondicht is, misse doit, een dubbel st. Item desen lasten voersc. leg ick, Jets voersc., op myn gueden ende renten toe Offenwier, daer legghen in Sicka Oghes saet ende daer Sicka nu ter tyt op woont. Ende als dese seven jaren bennen omcomen, soe sullen dese renten ghaen aen
25 die aerfghenamen.

Item ick bespreeck te Gau Sinte Nicholas ende Onse Lieve Vrou elck een enkel-
gulden. Item ick bespreeck die broeren tot Sneeck myn beste tabbert ende eenen halven enckelgulden aen ghelt voer my ende myn vriden om sielmissen. Item myn beste huyck bespreeck ick Sas, myn snoor. Item myn middelste^a tabbaert bespreeck
30 ick Tzumma Wyba zoen. Item ick bespreeck een lopen weyten an broot om Gods wille. Item ick bespreeck ende gheef toe forndeel Tzumma Wyba zoen een enkelgulden jaerlixen renten. Item ick bespreeck toe forndeel Rynnert Tzummis kinderen elck een enckelgulden jaerlixen renten, ende begheer ende ordineer dat ene kindt op den anderen toe aerfven. Ende ist saeck dat Ryners kinderen voersc. sterven sonder
35 kinderen, dese renten weer toe ghaen an die rechte aerven. Item dese drie enckelgulden voersc. legghen ick op dat guedt ende myn renten dier ick heb legghen ter Zoil in Wygherma guedt. Item ick bespreeck Here myn soens dochter X st. jaerlixen renten, dier ick legghen heb toe Poppenwier.

Soe begheer ick, Jets voersc., om Gods wille an myn kinderen dat men dit myn tes-
40 tament, leste wille oft codicil wil onderholde, ende wilt oeck vast ende stedich onderhouden hebben.

Tot orconde van desen voersc. een meerder vasticheyt heb ick beden ende toeroe-
pen orkenen, als heer Johannes Baernts zoen, heer Pieter Claes zoen, heer Nammo Arys zoen, desghelycx heer Siurdt ende heer Dirck, myn naeburen, ende Hemka, ons
45 coster, ende bid dat sy haere hantteykenen als orkenen voersc. willen hieronder

^a B: mildelste.

teykenen ende scryven. Dat wy, orkenen, ghedaen hebben toe bede van Jets voersc. Ende ick, Jets voersc., begheer ende bid heer Merten, ons cappellaen, dat hy dit voersc. testament als een van dese ander orkenen wil onderscryven met syn ghewoon-telycke hantteyken.

5 Johannes Bernardi, ob rogatum Jetze. Dominus Theodricus, altaris ad altare Sancte Marie in Snekijs, subscripsit. Ego, Suffridus Johannis, protestor manu propria quibus supra. Nammo Arys, altaris Sancti Jacobi, ob rogatum Jeth subscripsit. Hemko Hauke zoen protestor manu propria quibus supra. Dominus Martinus, capellanus, protestor manu propria ut supra. Dominus Petrus Nicholai, vocatus et rogatus,
10 protestor manu propria.

Origineel (A) niet voorhanden.

Afschrift: B (16de eeuw, naar A?). RAF, Collectie Murray Bakker, inv. nr 56, nr 66. In dorso, m.a.h.: Mores testament.

15 *Alle namen onderaan het stuk zijn geschreven door dezelfde hand, hetgeen er op wijst dat het een afschrift is.*

162

1540 oktober 29

Wytz Aebynghe

In nomine Domini, amen.

15 Ick, Wytz Aebynghe, nu cranck van lichaem, nochtans wal wyten van verstant, bekenne ende certificere myt dese myn gesegelde breve, welck ick in plaets van een testament, codicil, laeste wille off donatio causa mortis ofte oick divisio inter liberos hebbe gemaectet, in voegen ende maniere zoe na volgen zal.

25 Ten eersten zoe bevele ick Godt almachtich myn ziele, die nae zyn godtlycke beelde gescapen ys, myn lichaem te rusten by Sinte Nicolaes, waer dattet Adzert, myn man, dan gelieven zal, op een gewyde plaetse. Ende ick, Wytz, belaste Adzert, myn leve man, alle legaten ad pias causas aen helligen, heeren, armen ende oorden te betalen ende vol te doen nae zyn discretie, gelyck hee gewilt solde hebben dat ick nae hem solde gedaen hebben off hee voer my afflivich worde. Oeck bespreke ick tot een vercieringhe van den helligen godsdienst myn beste tabbert, die met camelot gevoert
30 is, toe een caesel aent hoegaltaer. Ende ist saecke dat myn kynderen den tabbert niet willen onbeeren, soe zullen zy die kercke alzoe veel camelot geven ende floeweel, dat men daer een goet caesel van maecken moegen.

35 Ten anderen soe maecke ick, Wytz, aerffgenaem van myn tytlycke goeden ende landen Adzaert, myn leve man, met myn jongste kynderen, Johannes ende Werp ende Fraw, myn oltste kynderen, die ick getogen hebbe by wylen Wybe Saeckles, doch by maniere ende voeghen soe na volgen zal.

40 Ten eersten zoe sal Adzert, myn leve man, nae myn afflivicheyt hebben ende behouden alle myn roerlycke gueden ende huysraet met alle het quick, met syn kynderen die wy tsamen hebben. Oick bespreke ick, Wytz, Adzert met die jongste kynderen alle edificien ende melioratien soedanich als die nu ter tyt sint staende toe Aebynghe. Ende off geboerde dat Adzert dieselfde edificien voer zyn doet niet uut sonderlinge swaere

noetsaecke vercochte, zal alsdan dieselfde edificien vervallen alleen op Wybe ende Andleff, zyn soenen, ende it sal staen tot discretie van Adzert we van dese twee zonen die edificien bewonen zal, datwelcke Adzert selven mede heft ratificeert ende bevestiget hyronder myt zyn eygen handt. Ende dese selfde edificien ende melioratie sullen
5 nummermeer moegen vallen in vreemde handen, dan blyven an Adzart ofte Wythie kynderen. Oeck soe ist myn uuterste wille dat Adzert met die joncste kynderen zal hebben ende beholden die saete toe Bonrehusum, daer nu eenre Wytie bewoent, ende noch een guet off zaete, leggende in Dantumawolde, daer eenre Gyelt bewoent, met alle die feenen die daertoe hoeren ofte hyrnaemaels mochten aencomen.

10 Ten anderen soe maecke ick erffgenaem Johannem ende Werp ende Fraw, myn oltste kynderen, toe myn anpaert welcke ick hebbe in een guet toe Hantumhusum, genoempt Baungehuus. Noch bet in gelycker forme een goet offte saete, genoempt toe Bosma, uut welcke guet Teetke, myn dochter, die tot Betleheem professyt is, jaerlycx uut ontfanghen anderhalff golden g. Noch in gelycker forme een goet toe Dreesum,
15 daer dat eenre Focke bewoent, alles met eer, feer ende heerlicheeden ende feenen soe die lantsaeten dat nu gebruycken. Ten darden soe hebbe ick suslange geboert toe Englum twaleff goltg. jaerlicx, dieselfde sullen Johannes ende Werp, myn oltste zonen, terstont nae myn afflivicheyt moegen opboeren, ende Adzart zal zyn hant daeraff holden.

20 Dyt is myn testament, codicil off laeste wille etc., ende ick wil ende beghere aen myn kynderen datse dyt myn testament onverbroeckelyck willen holden, ende dat zy Adzart in eeren, zoe dat behoert, willen holden. Ende oftet mochte dat myn kynderen eenige duysterheeden oft tweeverstant in dyt myn testament mochten crygen, zoe wille ende begere ick dat zy dat willen laeten verlycken by verclaringe van heer Gyelt,
25 pastoer toe Bly, ende Douwa van Burmania, ende by gebreken andere twee in plaetz van haer.

In kennisse des waerheytz van dese myn testament, soe heb ick dyt testament uut myn mont laten schryven, ende naedattet gescⁿ is geweest, ist my tevoren gelesen. Ende hebbe als tughen hyrtoe geroepen heeren Gielt, myn pastoor ende biechtvaer,
30 ende Douwa van Burmania, myn swager, biddende haer beyde dat zy dit myn testament myt hoer segelen willen besegele. Ende tot meerer vasticheyt soe hebbe ick, Wytz, oick benoedicht Jancke Wnama, heer Joost, Johan van Heynsborggen, dat zy willen betughen ende die waerheyt daer in hoeden dat dit testament in myn tegen-uoerdicheyt gelesen ende geseget is.

35 Actum Bly, anno veertich, den negen ende twintichsten octobris.
Ende wy, heer Gielt ende Douwe van Burmania, hebben onse segelen hyronder gedruet, ende onse naemen ondert segel geset.

Origineel (A) niet voorhanden.

40 *Afschrift: B (uiterlijk 1547 juli 19, door Haring Sythiema, naar A?). RAF, Archief Familie Van Sminia, inv. nr 1784.*

Het afschrift is een transfix bij een uitspraak van 1547 juli 19 door de zoenlieden Douwa van Burmania en Haring van Sythiema over dit testament en het codicil van 1544 (zie 185). Hieruit kan de datering worden afgeleid. Het codicil is geschreven door dezelfde hand, blijkens de ondertekening die van Haring Sythiema.

Haebel, vrouw van Taecke Glins

In nomine Domini, amen.

5 Int jaer Ons Heeren duysent vyfhondert ende viertich, opten eersten decembris, hebb ick, Haebel, Taecke Glins wyf op Dronryep, aenmerckende die zeekerheit des doets ende donsekerheit van die uure des doets, alhoewel cranck van lychaem, nochtans cloeck ende verstandich van synnen ende verstandt, om alle twyst ende tweedracht tuyschen myn erfgenaemen ende successoeren te vermyden, gemaect myn testament, codicil, dispositie onder den kinderen ofte ander laeste wille, in der
10 vuegen ende maenieren hiernae volgende.

In den eersten bevele ic Goede van hemelryck myn eedele ziele, ende tlychaem der aerden, daert van gecoemen is. Ende bespreeck voerts gewoentlycke aefterdaeden ende boeuckenge opten Dronryp.

15 Forder maeck ic, testatrix voirs., voiruuyt Harinck, myn oldste zoen, hondert gouden gulden tot behelp ende tymmerynge wanneer hy een nyeu huys seth op onse staeten in der Ylst. Ende desgelicxs bespreeck ic voeruuyt Trincke, myn oldste dochter, hondert golden gulden tot timmeringe als zy toe Herbayum een nyeu huys maeckt. Ende Botke, myn dochter, maeck ic voeruuyt thien gouden gulden des jaers erflycke renten, indien zy by vrinde raedt nae heuren staet wel ten hylcke coemt;
20 indien niet, salse niet meer begaeft weesen dan andere naescⁿ erfgenaemen. Ende Laes, myn soen, die sonderlinge van syn vader versien is mit birnze, instituere ick in legittima ofte quarta, die hem nae rechter naetueren coemt ofte tenminste coemen mach, willende hem daermeede af syn van myn gueden.

25 Ende institueer vorder myn ander kinderen erfgenaemen tot myn ander gueden, hierboeven niet besproecken ende die onder die legittime van Laes voirs. niet en zyn gecomprehendiert, willende datse dieselve mitten anderen gelickelic zullen deylen. Ende oft gebuerde dat dselve kinderen, heure kintskinderen oft andere descendentes aflyvych worden in toecomende tyden sonder nae te laeten echte kinderen ofte geboerte, wil ic, testatrix, ende denselven mynen erfgenaemen ende heure descendentes
30 daermeede belasten dat in sulcken gevalle die gueden, hier in deessen mynen laeste wille denselven gelaeten, tzy deur institutie ofte legaet, sullen weeder vallen opten anderen voirgen. myn kinderen ofte heure descendentes, alsdan in leevene synde, onder welcke myne dispositie ic, testatrix, niet en verstae Laes, myn zoen, die ic alleenlic in legittima geinstitutioneert hebbe, dan myn anderen kinderen, te weeten dat
35 dieselve oft heure descendentes, verstervende sonder echte kinderen ofte wettyge geboerte, opten anderen succedieren sullen die voirs. gueden, ofte op heure descendentes, in tleven synde. Ende vorder wil ic dat Harinck by die landen in der Ylst, ende Trincke by die landen toe Herbayum, daerse nu hebben, in minderinge van heure portie sullen bliven.

40 Ende wil ic, testatrix, desen mynen testamente ofte andere laeste wille vast ende onverbreeckelic onderhouden hebben. Ende oft niet mocht staen als een solemptiel testament, wil nochtans dattet staen sal als een codicil ofte dispositie daer moeder tuysken haer kinderen of als een ander laeste wille, als tselve best nae rechte ofte usantie van desen lande staen ende subsistieren mach.

45 Ende boven tgene voirs. is, wil ick, testatrix voirs., dat myn erfgenaemen voir indivys sullen laeten leggen vyf gouden gulden sjaers tot negen jaeren, tot behoef ende

profyt van schamel luyden ofte heuren kinderen, om heure ambachten meede te leeren ofte ander noetrufycheeden, by raedt van den besitter van Hobbemma staeten ende een van dolste broeders ofte suaeger, daarmede toe stoppen, ende sy dieselve te disponieren.

5 Des torconde hebben wy, Taecke Glins ende Guillielmus Johannis, scriver van den Zeedycken, dit testament ter beede van Haebel, testatrix voirs., desen met onsen hantschriften onderschreven. Ende noch om meerder vasticheit wille heb ick, testatrix voirs., op ee<n>mael by den anderen vergaedert synde, toegeroepen ende gebeden als tuygen van denselven mynen lae<s>ten wille, Guillielmum Johannis voirs.,
10 Montze Haye zoen, Gerrydt Folckert zoen, Pieter Heert zoen, om desen tonder-teyckenen. Ende soe Montze, Gerryt ende Pieter voirs. niet scriven en connen, soe heb ic, Guillielmus voirs., als tuych voir myselfs ende ter beede van Montze, Gerryt ende Pieter voirs., dit testament onderteyckent. Ende desgelycxs heb ic, Andries Waltinga, ter beeden van den voirs. tuygen ditselve testament oeck onderscⁿ.
15 Opten jaere, dach als voirs. iss.

<Ondertekend:>

Thecke Glins ly alls voirs. ys.
Guillielmus Johannis subscripsit.
Andreas Waltyngha.

20 *Origineel: A. RAF, Archief Familie Van Eysinga-Vegelin van Claerbergen, Supplement, inv. nr 25. In dorso (= f. 2^v), m.a.h.: Testament van Haebel, Taecke Glins wyf. <M.a.h., 18de eeuw:> Testament van Haebel, Taecke Glins wyff, 1° decembris 1540.*

164

1541 januari 9

Heer Tiaerdt van Burmanya

25 Alsoe eenen igelicken nae alle rechten gegunt wordt dat hy van zyn tydtlicke gueden daer hem God verleent heeft, by zyn testament ofte leste wille, nae denwelcken hy geen meer wille en heeft, tot zyne believeen ende guetbeduncken mach disponieren, soe hebbe ick, heer Tiaerdt van Burmanya, noch gaende ende staende, ende wys ende verstandich van sinnen zynde, overleggende datter nyet zeeckerer is
30 dan die doot ende nyet onseeckerer dan die uuyre des doots, gemaect myn testament ofte leste wille, willende dat tzelve geacht ofte gereputeert zal worden voor een testament, codicil ofte andere leste wille, alst talle tyden best standich zal moegen wesen ende effect sorteren, in maten ende manieren hiernaevolgende.

In den eersten zoe maeck ick, heer Tiaert voirs., Joest ende Ryenick, myn twee
35 zoenen, op maten naescreven erffgenamen van myn naelaten gueden, als te weten dat Joest voirs. voor zyn andeel zal hebben die seste part van myn nalaten gueden, dat is zyn legittimam zonder meer, daervoor ick hem in de plaetzen alzoemyn register, mit myn signet ende gewoentlicke hantteycken bevesticht ende onders., uuytwys ende
40 assignere hondert car.gls naecte jaerlicxe renthen uuyt alle myn leeghlanden in Smallerlant, Tietzerckeraedel ende Idaerderadeel. Ende want ick beduchtende ben

dat hy diezelve tot zyn kinderen ende erffgenamen nut ende profyt qualicken zal
connen voorwaren, zoe ordonnere ick ende wil dat hy diezelve in zynen leven nyet zal
moegen verwisselen, vercopen ofte eenichsins alieneren, dan diezelve tot behouff van
5 zyn kinderen ende erffgenamen zal bewaeren. Sal oick die voorn. Joest hebben ende
beholden den gront daer zyn huys als te Leeuwaerden op staet, met den gront opt
zuyden ende west tot aen den dyck ende opt noorden tot aen tkerckhoff, ende alle
tgeene aen zyn huysinge by my ende myn eerste huysfrouwe, zyn moeder milder
gedachtenisse, aen steen, kalck, iserwerck, holt, leyen ende arbeytsloon verlecht is.
10 Dem Joest voors. ende diegeen die zyn huys in toecoemende tyden als eygen zullen
besitten, wesen ende blyven patroen ende vergevers van heer Holcke leen te
Oldenhoeff. Uelverstaende dattet zelve huys ende gerechticheit mit die voorscreven
hondert carolusgulden renthen alletoes by zyn voors. huys blyven zal, ende tvoors.
huys met toebehoiren voors. in zyn leven noch in zyn doot, swygelick ofte
15 expresselicken, doer eenich contracten, misbruyck ofte anders, hoe ende in wat
manieren dat tzelve geschien mochte, nyet zal moegen vervreemden ofte alieneren
uuyt myn agnatie, dan zal altoes ende nu ende int eeuwich deene knape, kindt ofte
mansoer opten anderen succederen, soeverre diegeen die eygendom van tgeene des
voors. in zyn leven ofte doot door eenich maniere verlaet eenich mansoer, hem te
20 minste in de derde ofte vier graet bestaende, achterlaet, jae al waerent oeck zyn
descendenten niet dan van zyn transversael lieve ofte sibdeel, alzo dat diegheenen
den dochteren ofte vrouwepersoonen zal worden prefereert, ende die naeste van hem
diegeen die zoe nae dander int bloet bestaet. Zyn oick een ofte meer in een graet ende
all even nae in den bloede, zoe zal dolste die jonger altyt prefereert worden.

Voorts zoe zal Rienck voors. succederen in alle myn andere goeden, Joest voors.
25 hiervoeren nyet toegelecht, ofte die hiernaefte ofte hiernamaels van my nyet worden
besproecken ofte gelegateert, ende benaemen hebben die gerechticheit te moegen
vergeven olde Burmanya leen. Welverstaende oeck dat die voorn. Rienick diezelve
gueden ende gerechticheit in zyn leven ofte doot, swygelick ofte expresselicken, door
contracten, misbruycken ofte anders, nyet zal moegen alieneren noch vervreemden,
30 dan tzelve zal laten ende erven zyn kinderen, ofte indien hy geenen heeft, een van
broers zoenen, ende alzo voortaan van deene mansoor totten anderen gaen ende
vallen, zoelange daer enich is die denghenen^a die de voors. myne guederen besitten
zal, ten minsten in den derden ofte vierden graet bestaet, alzo dat den naesten dandere
geprefereert worden zal, ende in gelycke gradt die olste die joncxste. Ende en zal
35 nyemant in desen myne guederen deduceren moegen eenige quartam dan mit dat myn
guederen van den lesten besitter zouden^b worden door eenich middel verfremt ofte
alieneert, zoe zoude nu als dan danderen naesten bloede, alst voren verhaelt is, zuver
toecoemen, ende die possessie van dien uuyt zyn eygen autoriteyt aenfaerden. Voorts
zoe wil ick dat Rienick voors. myn achterdaeden ende schulden die onbetaelt moegen
40 zyn, schuldich ende gehouden zal wesen te voldoen.

Ick wil oick dat die donatiebrieff, tusschen my ende myn lieve huysfrouwe Graets
gemaect, ende by dewelcke elcxandere die van ons beyden langest leeft, hondert carolusgulden
toegelecht uorden, van myn erffgenaemen naegegaen ende onderhouden zal
worden. Desgelycken dat zy tot haer lyffstont beholden zal olde Bourmanya huys,

45 ^a *Hierna het overbodige:* is.

^b *Hierna doorgehaald:* moegen.

daer ick ende zy nu ter tyt in woenen, mit alle zyn toebehoeren, ofte in plaetze van dien vyftich car.g. lyffrenten, vrou Graets heur wille ende keur daerin thebben. Voorder zoe wil ick dat heur volgen zal dat tichelwerck met die landen daer ick leggende hebbe gehadt te Suwemeer, want zy my diezelve betaelt heeft tot mynen
5 believen. Item die feenen, gelegen by Frouweneconvent an den Letze, streckende nae Tremunt toe ende Groningerlant feenen, wil ick nyet dat myn erffgenaemen tegens myn huysfrouwe eenich questie zullen maecken, noch oick om tbetael van dien, want zy my diezelve oick na hluyt den brieven daervan zynde, my daervan vernoucht heeft. Desgelycken zoe bekenne ick, heeren Tiaert, dat die landen ende renthen daeraff die
10 coopbrieven vermelden dat zy dzelve gecoft heeft, heur toecomende, ende deurdien dat staende techt tusschen ons beyden vercregen mochten zyn, geen actie ofte gerechtigheit op pretendeer, noch by myn erffgenaemen wil pretendeert hebben, als zy oick nyet en pretendeert op tgene des ick staende techt tusschen ons beyden vercregen heb. Nopende oick die roerlicke gueden, ons beyden toecoemende, als gelt, golt, silver,
15 huysraet etc., soe ben ick met myn huysfrouwe veraccordeert dat die langestlevende van ons beyden daerinn by zyne simpele woorden zal zyn gelooft wat elck van ons ofte onsen erffgenamen daervan toecompt.

Item oeck wil ick dat alle die punten ende in myn register onder myn handt ges. ende myn signet daerby geset, hier aengehecht, sullen alle tezaemen ende een yder
20 besonder gelyck myn testament geholden worden, op poene verbeurt te hebben zoet nae recht mach gescheen, ende die poene te coemen tot profyt diegeene diet onderholt.

Hierenboven wil ick dat int weeshuys tot profyt van dien zullen coemen ende ge-employeert worden twaelff roeden feens toe Oestermeer naest Teercke feen, diewelcke ick die wesen mits desen bespreeck ende legatere.

Ende alzoe tgene voors. is, myn testament, leste wille ofte codicil is, ende in teycken der waerheit zoe hebbe ick, heer Tiaert van Burmania, voor myn tuygen, hieronder gescreven, daertoe geroepen ende gebeden, eerst ende voorall bekent dat register, waervan hiervoeren mentie gemaect wort, noch mit myn handt ende signet
25 nyet is bevesticht, nyetemin willende des voors. is, in alles voor myn testament, codicil ofte leste wille, zoealst alderbest nae den rechten mach, standich wil onderhouden.

Wolverstaende dat die schulden <die> zedert wylen vrou Tyets, myn huysfrouwe, opgelecht zyn, by Rienck alleen betaelt worden, ende die schulden die by my ende vrou Tiets tezaemen opgelecht zyn, zullen Joest ende Rienick gelyck betalen, ende die
35 inschulden zedert wylen vrou Tyets doot zal Renick alleen opbeuren.

Soe hebbe ick gebeden ende daertoe geroepen den eerbaeren ende discreten meister Henrick Ludolphi, nu ter tyt myn pastoer tOldehoeff, dat hy dit testament mit zyn zegel bevestigen ende mit zyn handt onder te schryven, ende oick gebeden doctor Hector, raedt der Key^e Ma^t, van Hoxwier, heeren Jelte Thomas zoen, prebendarius toe
40 Oldehoeff, Wilcke Holdinga, Jasper Herman zoen, Harpert Jans zoen, Arent Jans zoen, Goslick Harman zoen, tuygen hiertoe geroepen ende gebeden, om ditzelve testament, codicil ofte laeste wille om myn bede wille mit hoeren gewoentlicke hantteyckenen onder te schryven. Dwelck wy, meister Henrick Ludolphi, Hector van Hoxwier, heer Jelte, prebendarius, Wilcko Holdinga, Jasper ende Goslick Harman
45 zoen, ter bede van heer Tiaerdt alzoe gedaen hebben. Ende want wy, Harpert Jans zoen, Arent Jans zoen, geen zegelen voerende zyn ende nyet schryven connen, hebben wy gebeden den voorscreven meyster Henrick Ludolphi, onsen pastoer, om dit testament, codicil ofte leste wille om onsen bede wille vorder tonderschryven ende zyn

zegel daervoor te setten. Dwelck ick, meister Henrick Ludolphi, voor myzelven ende ter bede voors. alzoe geerne gedaen hebbe.

Actum op den negende dach januarii, anno XV^c ende een ende veertich.

5 Ende stont onder tprincipael ges.: Ego, Henricus Ludolphi, ad petitionem Harperti
Johannis et Arnoldi Johannis, testium prescriptorum, subscripsi. Hoxwier. Jelto
Thome fabri subscripsit. Henricus Ludolphi subscripsit. Wilcko Holdinga. Jasper
Harmen zoen. Goslick Harman zoen.

10 Gecollationeert ende ausculteert is desen autentycquen copie tegens zynen prin-
cipale, in francyn gescreven ende onder mit een uuythangende zegel in groenen was
bezegelt, geheel ende ongecorrumpert, by my, Mathys Jans zoen, openbaer ende toe-
gelaten by den Hove van Vrieslant notarys, ende accordeert metten zelve van woorde
tot woorde, dwelck ick onder myn notariaet teycken betuyge. Ondertekent: Mathias
Johannes, notarius, subscripsit.

15 *Origineel (A) niet voorhanden. Volgens D met uithangend zegel in groene was onder
papier.*

*Afschriften: B (16de eeuw, door notaris Mathys Jans zoen, naar A). Niet voorhanden,
bekend uit C. - C (16de eeuw, naar B). GA Leeuwarden, Archief Familie Van Burmania,
inv. nr 1. Opschrift: Copia copie. In dorso: Dit is een autentycquen copie uuyt heer Tziaert
van Burmania principael testament. - D (1551 november 28, door notaris D. Wyngie, naar
20 A). Niet voorhanden, bekend uit E en F.*

*Onvolledige afschriften: E (1583, voor collatie getekend door Heeres, naar D). RAF,
Collectie Fries Genootschap, inv. nr 623. Betreft bepalingen aangaande Graets. - F (16de
25 eeuw, door zelfde hand als C, naar D). GA Leeuwarden, Archief Familie Van Burmania,
inv. nr 1. Betreft legaat aan het weeshuis.*

Het formulier vertoont grote gelijkenis met dat van nr 168.

165

1541 februari 15

Laes van Jonghama

In nomine Domini, amen.

30 In den jaere van den geboorte Ons Heren Jhesu Christi duysent fyffhundert een
ende fyertich, den fyftienden dach des maen[ts] februarii, is in tyegenwoerdicheyt van
de tuygen ondergescreven in persoene geweest de vheste ende froeme Laes van
Jongama, woenachtich in Sneeck, gesont van lychaem ende seer wel by synen
voerstaende, wyselyck anmerckende dat alle menschen eens sterven moeten ende
35 gepresenteert woerden voer den stoele Goedis almachtich, ende dat de tyt onseker is
dinghen ende bycommeringhen onslaegen mach syn, revocerende speciaelick ende
expresse allen testamenten, codicillen ofte laeste willen, voer datum dissis by hem in
enighe maneren ordiniert ende gemaeketh, bysunder den testamenten van dato den
40 tweeden marcii anno XXXVI° ende opten sesteenden dach des maents februuarii anno
XXXVII°, heft in der alderbeste maneren ende forma, soe hy best conde ende mochte
by tgesonde doen, bygeert toe ordineren ende toe maeken syn testament, codicil, laeste
wille ofte dispositien van syne gueden, dwelcke hy ordiniert ende gemaect heeft in

maneren naescreven.

In den eersten ende voerall byveelt hy Goede almachtich in syne godlycke genaede ende barmharticheyt synen edelen ziele, ende dat lichaem dat aertryck, bygerende toe Wommels ofte toe Naezaereth bygraeven toe woerden, ende byspreeckt de kercke toe
5 Wommels ses gouden gulden eens.

Item den rechte arme huysaeten binnen Wommels byspreeckt Laes voers. ses gouden gulden eens^a an laecken, mit syn clederen, soe guedt ende quaet als hy de afterlaeten sal. Ende int deel gewoentlicke boekinghe. Ende noch fyer gulden jaerlix uut den saete toe Geyns daer hy op plecht toe woenen, om rogge ende om laeken ewelick
10 ende erflick alle jaeren toe bytaelen opten jaerstond van Laes voers. ofte Foekel, syn dochter, toe distribuieren, by raede van Docke Walta ende syn nedergaende erwen dengheenen de dat best byhoeftich sint.

Item den convente van Thabor fyftich gouden gulden eens, ende de crucebroeren binnen Sneeck fyer gouden guldens eens. Item den conventen van Gennaerdt, Groenedick, Ylst, Nye cloester, de menderbroeders binnen Boelswert, elck een gouden gulden eens. Ende de kercke toe Rauwert ses gouden gulden, daer Aeel, Aeede Jongama weduwe, my sculdich is van Aeede voers. wegen. Item noch byspreeckt Laes voers. Foekel, Jelle Harinxma dochter, syn moeders selver reem, de hem van Doed, syn suster, angeerweth is. Item heft noch bysproeken Sente Martens kercke binnen Sneeck
15 tyen gouden gulden. Item Laes voers. byspreeckt den convente van Naezaereth ter eren Goedis ende totten temmeringhe van eenen nyen kercke off sieckhuys tweehundert gouden guldens eens, tot ewich memorie voer Laes ende Mari, syn huysfrouwen, ende Foekel, haere dochter, op syn jarstont toe houden mit missen ende vigilien soe dat gewoentlyck is. Ende hyrmede sal dat convent aff weesen van tgheene Foekel off
20 dat convent van Foekele wegen meer van erff boeren mach.

Item hondert gouden gulden byspreeckt Laes voers. een, nae hluyt een seker hantteyken daer Laes voers. syn bichtvaeder gegeven ende gedain heft.

Item noch heft Laes voers. <bysproeken>^b Wyts, Oefcke Hessel zoen dochter, de saete toe Boxum daer Claes Evert zoen nuu op woent, soefoel hy daerinne heft, ewelick ende erflick, nae den doet van Mari, syn huysfrouwe voers.
30

Item Hessel ende Wolcke Douwe zoenen ende Syouck, Syerck Donnye huysfrouwe, byspreeckt Laes de saete daer Dyerck Gerryt zoen nuu^c op woent, toe wieten Syouck deene helft ende Hessel ende Wolcke dander helft. Indeen Syouck sterft sonder kinderen, soe sullen disse twee broeders voers. Syoucke helft oick hebben ende
35 gelick deelen, soefoel Laes voers. daerinne heft, ende dat nae den doede van Mari voers.

Item noch byspreeckt Laes voers. Foekel, Jelle Harinxma <dochter>^d, een enkelgulden ende seven stuveren jerlixen renten in Sickinghe guedt toe Goyngum, daer een Olfert Sickinghe genoem[pt] nuu op woent, ende dat nae dat voersterven van Mari
40 voers. It[em] noch byspreeckt Laes voers. Foekel, Jelle Harinxma dochter, syn rent[en] ende syn^e rechticheyt die hy heft toe Jorwerdt in den saete toe Heesens daer

^a Ontbreekt in C.

^b Aangevuld naar C en D.

^c Ontbreekt in C.

45 ^d Aangevuld naar C en D.

^e Ontbreekt in C en D.

Jacop Olfert zoen op plech toe woenen, alles nae den doede van^a Mari, syn echte huysfrouwe.

Item noch heft Laes voers. bysproeken Marie, Syerck Harinxma dochter, syn lieve huysfrouwe, alle de gecofte renten die sy tzaemen gecoft hebben, ewelick ende erflick toe holden. Item daertoe sal Mari noch hebben alle de roerlicke gueden van golt, selver ende gelt, mit de clenodien ende huysraeth, soe datselve by my, Laes voers., sal woerden aftergelaeten, ende de losbaere renten, uutseydt datgheene daer toe-foeren^b bysproeken is. Item noch sal Mari voers. hebben de renten ende de landen daer Laes voers. heft in Buwe Melius zoen guedt toe Geyns, ende syn renten in Sickinghe guedt toe Goynsum, ende toe Jorwerdt in de saete toe Heesens, ende in de saete toe Boxum ende toe Boesum voers., tot hoer lyffstondt, nae den doet van Mari soe dat voers. is. Item ende des wil Laes Jongama dat Mari voers. hoer paert, als den helft van acht gouden gulden renten de sy tzaemen gecoft hebben in de saete tot^c Geyns, wil folgye laeten dengheenen de Geynssera guedt voers. in dese laeste wille toegelecht woerdt, voer den helft ende den rechticheyt de Laes voers. heeft in dat guedt toe Wyuerdt opten meerswael. Ende wee Geynssera guedt toegelecht woerdt, wil Laes voers. dat hy sal moegen weder innecoepen de fyer fl. renten voers. wanner hem des bylieft, als mit hondert gouden gulden eens. Ende des soe sal Mari voers. noch hebben ende holden ewelick ende erflick de twee huysen de wy nuu tzaemen gecoft hebben, mit de eene steed daer dat luttick huys nuu op staet, indeen wy deselve tzaemen inwandelen van de van Thabor.

Item soe byspreekt Laes voers. noch Syttye Harinxma, syn wyfs broeder, een golden croen eens.

Item noch byspreekt Laes voers. den rechten armen in Sneeck de twee camers-steeden, leggen op de Oesterdick, daer ald Aeff woent op deene ende Wulck Dyerck pelsers camer staet op de ander steed, ewelick ende erflick.

Item noch byspreekt Laes voers. nae voersterven van Mari Womck, syn nift, indeen sy in dat lieven is, nae de doet van Laes voers. tyen enkelgulden jaerlixen renten, gaende uut de saete toe Geyns daer Buwe Melius zoen nuu ter tyt op woent, ewelick ende erflick, salff dat degene de Geynssera staeten toegelecht woerdt, sal dese renten moegen tot syn bylieven weder innecoepen mit twentich penningen een, ende des soe^d sal daermede quiteert syn de dartich fl. de Laes Womck sculdich is van hoer vaeders wegen, ende hyrmede van hoer erfscip aff toe weesen van Laes voers., ende dat durch redelicke oirsaeck Laes daertoe byuegende.

Item heft Laes Jongama voers. instituiert ende erfgenaem gemaect Docke Agge zoen Waltte, syn zwaeger, in den gueden naescreven, als in dat guedt ende saete toe Geyns, mit eer, feer, geweld ende alle gerechticheyt ende toebyhoeren, soe^e groet ende cleyn als Laes voers. mit Mari, syn wyff, deselve gebruyckt hebben, ewelick ende erflick. Ende nae voersterven van Mari voers. sal Docke voers. oick hebben tot synen vryen eygen alle landen, renten ende gerechticheyt van de saete toe Geyns daer Buwe Melius zoen nuu bywoent, mitten byhoerlycke laesten, leggen op de saete voers., ende

^a Ontbreekt in C.

^b C en D: foeren.

^c Ontbreekt in C.

45 ^d Ontbreekt in C.

^e C: allsoe.

mit den beterscap ende gerechticheyt van fyver gouden gulden renten de tconvent van Thabor heft uut de saete toe Geyns voers., staende op wedercoep achteen penninghen een. Ende als Docke voers. compt int bysith van denselven gueden, soe sal hy bytaelen uut syn eygen guedt ende eens utrechtten hondert gouden gulden eens deselve voeren

5 mentioniert is van dat hantteyken. Ende sullen mitz desen oick doet syn alle saeken ende gerechticheyt daer Docke voers. op hem ende Mari hoere mochte hebben ter cause van den lyffgiften van salige Foekel neffe hoere ofte anders in enighe maniren, alzoer nochtans indeen Docke voers. geen echte kinderen afterlaet, dat dese gueden voers. nae syn voersterven weder sullen coemen op een alleenich van^a den naeste

10 bloet van Laes voers. van syn vaeders wegen, als toe wieten opten jonxte zoen van Womck Jongama, echte huysfrouwe van Eelck Heringha, indeen sy dan enich zoen heft, indeen des niet, op Hessel Douwe zoen, syn neeff, ist dat hy int lieven is, off op Wolcke Douwe zoen, syn broeder, indeen Hessel alsdan afflivich waere. Ende ist dat niemant van de voernoemineerde persoenen in tyden van voersterven van Docke

15 Walta voers. sonder echte kinderen in lievende lyve waere, soe sullen dese gueden voers. opten oltsten manspersoene, naest synde van den bloede van Laes Jongama voers. van syn vaeders wegen erwen. Ende sal deselve gehouden syn in den gevalle voers. toe bytaelen den naesten erfgenaemen van Docke voers. dat huys toe Geyns toecoemende tot seghen van guede mannen. Ende sal deselve oick bytaelen den naeste

20 erfgenaemen voers. alsulck[en] penninghen nae inhouden een hantschrift daer Laes voers. Docken voers. daervan gegeven heft. Ende heft Laes voers. mede bygeert ende wil, indeen Docke voers. een echte zoen crygeth, dat hy deselve naemen sal nae Laes voers., ende indeen hy geen zoen dan een dochter crygeth, dat hy de sal noemen nae salige Foekel voers. Ende tselve kindt sal hebben den gueden voers. tot foerndeel,

25 ende ewenwal^b succederen in syn vaeders ende moeders gueden. Ende degheene de den saete voers. crygeth, sal op deselve syn woensteede holden als hy tot synen rype jaeren is, by voerboerte van denselven gueden, ende de toe vervallen opten naesten bloede, soe dat toevoeren voerclaert is. Ende sal deselve oick gehouden syn byhoerliche jaerstonde van Laes ende Foekel mit syn vrenden voers. toe onderhouden toe

30 Wommels nae older gewoente. Ende noch gefte Laes Docke voers. syn paert van dat huys toe Geyns, indeen hy dat niet bytaelt heft voer dat voersterven van Laes voers.

Item noch byspreeckt Laes Jongama voers. Hessel Douwe zoen alle synen boeken, soe guedt ende quaet hy deselve^c afterlaeten sal.

Item Laes voers. heft^d instituiert ende erfgenaemen gemaect Hessel ende Wolcke

35 voers. van de eene helft tzaemen, ende Syouck, jonge Syerck Donnye wyff^e, dander helft in den naescreven gueden. In den eersten in alle steeden ende steedpachten de Laes voers. heft binnen Sneeck, salff datgheene hyrvoeren bysproeken is. Ende nae voersterven van Mari, Laes echte huysfrouwe, soe sullen Hessel, Wolcke ende Syouck voers. hebben den staeten ende saete landen mit alle toebyhoeren, leggende toe

40 Boesum, soe dat hyrboeven specificiert is, tot hoeren vryen eygen, salff ses gouden gulden renten daer dat convent van Naezaereth daer ewelick uut holden sal. Des sullen

^a C: op.

^b *Hierna in C:* toe.

^c C: die.

45 ^d *Hierna in C en D:* noch.

^e *Hierna in C:* van.

Hessel, Wulcke ende Syouck den rechten armen huyssaeten binnen Boesum geven om Goedis willen tyen gouden guldens eens als sy coemen int bysithen van de saete voers., by voerboerte hoere erfscip ende den gueden voers., toe appliceren den persoenen ende naeste bloede van Laes voers., by ordine als voeren voerclaert is. Ende
5 de landsaeten de daer nuu op woenen, als Dyerck ende Jacop voers., sullen op de saeten blyven tot hoere lyffstondt voer soedaene huer sy nuu geven, indeen sy den huer bytaelen.

Ende heft mede bygeert ende wil dat alle synen landen ende renten voers. by mencanderen sullen blyven, ende niemant van de legatarisen ofte erfgenaemen voers. deselve an toe tasten ende^a toe genieten voerdatsyn legaten ende alle sculden bytaelt
10 sint, by voerborte een ygelyck den legate ofte erfscip hem in desen laesten wille achtergelaeten, ende tselve te vervallen deene helft den rechte armen binnen Sneeck ende dander helft an den executoeren naescreven, als den pater van Thabor, toe wieten pater nae pater, ende Tzaelinck Docke zoen, welcke Laes Jongama voers. tzaemen
15 ende elck bysunder alheel ordiniert executoeren van desen synen laeste wille nae syn voersterven mitten aldereersten neerstelicken toe executeren ende toe achtervolgyen in maneren voers., gevende hoere vrye ende volcoemen machte alle toe doin ende toe laeten tgeen guede executoeren van testamenten nae rechte toestaet. Ende wil dat de
20 executoeren voers. tzaemen sullen hebben voer hoere arbeyt den twentichsten penynck van allesoe foele als sy uutreyken ende bytaelen sullen an gelt ter cause van den testamente voers.

Ende wil oick dat alle syn landsaeten, sittende op syne saeten, deselve sullen in huere hueringhe byhouden, soe lanck sy lieven, in gelick huer als sy de nuu hebben, nae inhouden den register van Laes voers., ten waere dat de principael heren daer
25 selver op woenen wolden.

Dit is den laeste wille van Laes Jongama voers., dwelcke hy bygeert machtich toe syn ende effect toe sort[e]ren als een testament, codicil, dispositie van gueden, off enich laeste wille alderbest staen mach nae den rechten, geestelicken ofte waerlicken, ofte gewoente van dese landen. Ende wil Laes Jongama voers. dese synen laeste wille
30 onderhouden hebben in alle syn^b articulen voers. van alle synen vriden, by voerboerte dat een ygelicken hyrinne naegelaeten is, toe appliceren soe dat voers. is.

Sonder alle argelist. Des toe orkunde heft Laes Jongama voers. gebeden, ende sint hyr mede speciaelick toegeroepen als tuygen den ersaemen ende walgeleerden^c meester Doytye, heren Pieter, prebendarii, den vhesten Frans Roerda, Keyserlicke Maygrietman over Weymbritseradiel, Sipke Abbema, Gyaele Poppe zoen, burgameisters,
35 Wybe Tzumme zoen ende Kempso Jelle zoen, burgeren in Sneeck.

Ende Laes Jongama heft dit mit syn eygen hant ondergescreven, ende [heer] Pieter voers. heft dit mit syn notarius publicus hant <ondergescreven>, in byuesen desse orkenen. Ende wy, meester Doytye, Frans Roerda, Sipke Abbema, Gyaele Poppe
40 zoen, Wybe Tzumme zoen ende Kempso Jelle zoen, hebben onsse segelen hyr onderan hangen ter bede van Laes Jongama voers.

Actum Sneeck, in den jaere, maent ende dach voers.

^a *C en D: ofte.*

^b *Ontbreekt in C en D.*

45 ^c *Hierna in C en D: heeren.*

Onder staet gescreven: Laes Jongama subscripsit. Ego, Petrus Nycolay, in Sneca prebendarius, sacrosancte^a sedis auctoritate notarius publicus, per Laes Jongama preassertum una cum ceteris hic adscriptis testibus vocatus et rogatus, hec protestor scriptura et signo meis propriis. P.N.

5 Boeven de segelen staet gescreven: Dyonisius Doyttyo Albada subscripsit. Frans Roerda subscripsit. Sipko Abbema subscripsit. Gyaele Poppe zoen subscripsit. Wybe Tzumme zoen subscripsit. Kempo Jelle zoen subscripsit.

10 Excopiert uut syn voersegelede ende ondergeteykende principael testament, mit Laes Jongama eygen hant ondergescreven ende heer Pieter notarius hant, ende mit ses hangende segelen in groene was, ende concordeert, by my,

<ondertekend:>

Kempo Jelle zoen subscripsit.

Origineel (A) niet voorhanden. Volgens C geschreven op perkament, volgens B en C voorzien van zes hangende zegels in groene was.

15 *Afschriften: B (16de eeuw, door Kempo Jelle zoen, naar A). RAF, Archief Familie Van Eysinga-Vegelin van Claerbergen, inv. nr 345. - C (16de eeuw, door Syttie Harinxma, naar A). Ibidem. - D (17de eeuw, naar A?). RAF, Collectie Handschriften afkomstig van de Provinciale Bibliotheek van Friesland, inv. nr 900. Tot en met de datumregel, dus zonder weergave van de ondertekening.*

20 *Uitgegeven naar B, vervaardigd door één van de getuigen, met de belangrijkste varianten uit C en D.*

166

1541 februari 27

Heer Here van Hottinga

In nomine Domini, amen.

25 Int jaer Ons Heren duysent vyffhondert ende een en veertich, opten XXVII^{en} dach februarii, heb ick, heer Here van Hottinga, noch bedacht zeeckere dispositie te maicken by maniere van codicille neffens ytlycke saicken ende goeden die ick nae datum van myn testament anbedocht hebbe, ende datt in manieren hyrnae verclaert.

30 Te weten datt ick nochtans myn voors. testament in allen zynen punten ende inhouden geobserveert ende onderhouden will hebben, mytsgaders oick dattgeen datt ick by maniere van codicille hiernae verclaert ende uuytgedruet hebbe.

35 Te weten datt ick in de plaets van meester Wynandt Willems zoen, die in Goede verstorven is, geordonneert hebbe Dominicus van Boetnya tot executoer van myn testament, met heer Sybrant Sipke zoen a Rispens, prebendaet in Franeker, ende tutoer ende voormondt van alle myn kynderen, begerende aen hem datt hy datt beste dairinne will doen, als ick my op hem oick wel betrouwe.

Voorder oft geboerde datt myn erwen, vermyts groete legaten, aen myn erfscip nyett en wolden tasten, soe will ick datt die voors. executores myn goeden ende

^a *Hierna in C: apostolice.*

afterlaten erfscip, in myn testament nyett bespreecken, by den bernende keerse zullen vercoepen, ende datt tot proffyt van alle myn kynderen als legaten.

5 Noch bespreeck ick Tryn, myn huysvrouwe, tot hoer lyffstondt dat huys dair ick gecoft hebbe van de lynslagers weduwe, met thienduysent steen ende zesduysent pannen, die Dominicus van Botnya daertoe leveren zall, ende nae hoer doot tselve huys weder te commen up alle myn kynderen gelyck. Noch bespreeck ick Tryn een dosyn zilvere lepelen van XXVII½ loodt, oick tot hoer lyffstondt, ende nae hoer doot te commen als voeren. Ende oft geboerde datt Tryn voors. hoer nyett eerlycken en regeerde, het zy myt droncken drincken ofte by quaet geselschap te converseren, soe auctoriseer ick den voors. tutoers omme hoer te moegen besnyden neffens die legaten
10 hoer toegelecht, tot hoerluyder wille ende discretie.

Hiermede bevele ick, heer Here van Hottinga voors., Godt van hemelryck lyff ende ziel.

15 Tot oirconde der waerheyt zoe hebbe ick, heer Here van Hottinga voors., myn gewoentlyck hantschrift hyronder gescr., ende hebbe voorder gebeden dem weerdigen heer Sybrant Sipke zoen a Rispens, prebendaris, heer Pieter Anthonis zoen, vicaris, ende Dirck van Delft, secretaris in Franeker, om desen over my oick te onderscr^{en}.

Opten dach, jaer ende maent als voors. is.

20 Excopieert ende gecollationeert myt soedanen principale, gescr. in pampier, wair-
onder stonde gescr.: Dominus Sibrandus Sipkis subscripsit. Delphus. Here van Hottinga. Pieter Anthonis, priester.

Ende concordeert mytten selven van wirde tot wirde, by ons onderscr.,

<ondertekend:>

25 Delphus.
Gaathye.

Origineel (A) niet voorhanden.

Afschrift: B (16de eeuw, door Delphus en Gaathye, naar A). RAF, Archief Nedergerecht Sloten, inv. nr 29, f. 38. Opschrift: Copia. In dorso: H.H. van H. codicill.

167

1541 maart 22

30 *Wytzs heer Godschalcks Jungummae dochter*

In nomine Domini, amen.

35 In den jaere Ons Heren Jesu Christi duysent vyffhondert een ende veertich, den twe ende twintichsten martii, heb ick, Wytzs heer Godschalcks Jungummae dochter, achterlatene wedwe van s. Frans Mennummae den jonge, overgedacht dat ons sterfflycke menschen op deser werlt nyet sekerer en is dan den tytlicke doot ende nyet onsekerer dan den uuyre desselfden doodts, dairomme heb ick, Wytzs voirs., by gesonde lyve, gaende ende staende ende verstandich van zynnen, mynen testament, laeste wille offte dispositie van myn tytlicke gueden, om twyst ende schortinge nae myn doot tuyschen myn vrynden toe schuywen, in tegenwoirdicheyt van den orkenen ende tuygen nae-

bescr., hyrtoe van my bysonderlinge gebeden ende geroepen, gemaect in manieren naebescr., dwelcke testament offte laeste wille ick, Wytzs voirs., van myn vrynden ende erffgenamen nae myn doot onderhouden will hebben. Ende indyen dat denselfden nyet als een testament, vermyts gebrecke van eenyge solempniteyten, nae 5 rechte dairtoe gerequireert, solde moegen subsisteren ende stall grypen, soe will ick, Wytzs testatrix voirs., dat hetselffde nochtans stall sall grypen als een codicil ofte andere laeste wille ofte scheydinge ende schyckinge van mynen gueden nae myn doot, alst alderbest nae recht ende dusantie van desen landen stall sall mogen grypen, sal subsisteren, stadt grypen ende zynen voertganck ende effect sorteren ende hebben.

10 In den yrsten byfeele ick, Wytzs testatrix voirs., myn edele ziel God almachtich, mynen heere, schaepere ende salichmaeker, ende myn lichaem der aerden, begraven te werden tot den mynrebroeders binnen Leuwerden, int koer voir dat hoegaltaer, by s. Frans Mennumae voirs., myn lieffve man, ten waire dat ick an ander wege storffve ende voir myn versterven myn legersteed ende bygravynge op enen tot ander plaetze 15 bygeerde thebben.

Vorder soe maeke ende instituere ick, Wytzs voirs., voir universale erffgenamen tot mynen gueden, roerlick ende onroerlick, soeals ick denselffden nae myn doot affterlaeten sal (uuytgenomen den legaten, hyrnae by my in dese testamente gedaen ende gelegert, ende ick hyrnaemals in andere testamenten ofte codicillen, dwelcke ick 20 tot desen solde mogen maeken, legeren ende doen sall moegen) myn twe dochteren, getoegen by Frans voirs., genoempt Fransche ende Luytzs, beholdelick dat ick den voirs. Fransche, myn dochter, prelegere ende voiruuyt byspreke myn sulverwerck, behorende tot mynen vrysche paer clederen, myt denselffde vrysche paer clederen. Ende indyen deene van myn voirs. dochteren geraeckte toe sterven sonder kynderen 25 ende wetlicke geboerte, soe will ick, testatrix voirs., dat den portie ende deele van myn erffschyppe ende gueden van dengeenen die sonder kyndren ende wetlicke geboerte tot eenyge tyden (tzie wanneer ende tot wat tyden tselffde geboren mochte) geraeckte toe sterven, sall comen ende fallen an dengeenen die in tleven blyfft. Ende indyen dat beyde myn voirs. dochteren voir my versterven ofte andersins my geen erffgenamen 30 een mochten werden, soe substituere ick hen in mynen erffschyppe ende gueden juyffer Sytzs van Jungummae, myn suyster, echte wyff van Johan Herummae, ende heur kyndren. Ende soefeere den voirs. myn twe dochteren mynen doot byleven ende my erffgenamen werden (als zie myt den hulpe Gods sullen doen) ende dairnae beyde tot eenyge tyden, het zie wanneer ende tot wat tyden tselffde geschien ende vallen 35 mochte, deser werltd mochten overlyden sonder kyndren ende wetlicke geboerte, soe will ick, Wytzs voirs. testatrix, dat all eerven well den gueden dwelcke hen van my ancomen ende angeerfft sullen werden, sullen comen ende vallen an myn voirseyde suyster, juyffer Sytzs, ende heur kyndren, voirbyhouden nochtans dat in alle gebeyde gefallen voirs., het wair dat myn voirs. dochteren my geen erffenamen werden, offte 40 naedat zie my erffgenamen geworden waeren, deser werltd sonder kyndren ende wetlicke geboerte mochten overlyden, ende myn voirs. suyster my alsoe deur enyge van den voirs. substitutien erffgenaem mochte werden, den erbare ende doechsamyge vrou Idsck, dochter van Harinxmae ende wedwe van Jungummae, mynen lyewen vrowe moeder, tgebruyck van denselffden mynen ende mynens dochterens gueden 45 ende erffschippe respectie tot heur leven lang sall hebben ende genyeten, indyen zie my ende myn voirs. twe dochteren overleeft, in welcke gefalle ick myn voirs. vrou moder in denselffde gebruycke ende usufructu vor heur legittima instituere, ende bygere an heur lyefflick ende vriendelick dat zie dairmede toevreden wesen ende dese

mynen testamente ende uuyterste wille approberen will. Ende will ick, Wytzs testatrix
voirs, ymmers nyet dat mynen gueden ende erffschyppe tot eenyge tyden in vreempde
handen ende buyten den grade sullen mogen comen ende gerfft werden, om welcken
te verhoeden ick den voirs. substitutien an mynen lieffve suyster ende heur kyndren
5 gedaen hebbe.

Item vorder byspreck ick, Wytzs testatrix voirs., vrow Idsck voirs., mynen lieven
moder, myn drye koyen^a ende myn gouden ryng myt den camu dair ick van s. Frans,
myn voirseyde man, op trouwe ontfangen hebbe. Item ick legere ende byspreke
10 Tyaerdt van Jungummae, myn broeder, een van den voirs. Franse myn mans goudene
heemden, ende desgelycks Johan van Herummae, myn swager, een van den beeste van
Franse voirs. goudene hemden. Item myn voirseyde suyster, juyffer Sytzs, legere ende
byspreke ick myn draecke gouden ryng, ende juyffer Tet, myn suyster, legere ende
byspreke ick myn gouden ryng myt den dyamant. Juyffer Tryn Jungummae, myn
15 broeders wyff, byspreecke ick myn gouden ryng myt die robyn. Juyffer Luytzs, Johan
Herummae ende juyffer Sytze voirs. dochter, byspreke ick myn damaschen tabbert
ende myn zwarten camelotten onderrock.

Item den mynrebroeders toe Galileen bynnen Leuwerden byspreck ick mynen
vlouele tabbert tot een kersoffel, myt manyere dat den voirs. mynrebroeders van
denselfden vlouelene tabbert den kersoffel bynnens jaers naedat zie den tabbert
20 ontfangen sullen hebben, myt myn wapenen sullen doen maeken ende bereyden, onder
pene dat denselfde tabbert by gebreke van dyen weder an myn voirs. suyster, juyffer
Sytzs, ende heur erffgenamen sall vallen ende comen. Ende dairtoe byspreke ick,
voirs. testatrix, noch den voirs. mynrebroders twyntich g.g^{ens} eens voir myn leger-
steedt, ende bygere an denselfden dat zie truwelick voir myn ende alle gelovyge
25 zielen willen bidden.

Item vorder byspreke ick, voirs. testatrix, den rechte arme huysgesetenen dwelcke
noch heure kyndren by den doeren nyet omme loepen beedelen, op den dach van myn
byganckenysse, maenstondt ende jaertyt telcke reys twintich golden guldens, den
voirs. arme huysgesetenen elcx nae zynen armoede, laste ende byhoefticheyt uuyt-
gedyelt ende gegeven te werden, ende dat tot ende by den huysen dair alsulcke arme
30 huysgesetenen woenachtich synt. Ende will nyet dat dieselfde penningen noch eenyge
van dyen ofte van myn andere gueden om mynentwille nae myn doodt int openbair
nae older gewoente gedeelt sullen werden.

Item ick ordinere ende maeke van desen myn testament ende laeste wille, ende van
35 myn kyndren ende dochteren voirs. tot myn gueden ende erffschippe, om die toe
administreren ende regeren, exequutor ende momboir Johan van Herummae voirs.,
myn lieve swager, ende bygere an hem vriendelick dat hy den voirs. exequutoer-
schaepe ende mondschaepe will annemen, anveerden ende dairynne tbeste doen, als
hy solde willen dat men by ende in den zynen solde doen, ende hy des voir Godt
40 verantwerden sall willen ende koenen. Ende hyrvoir soe byspreke ick hem soelange
den laste, administratie ende bewindt van mondschape van myn voirs. twe dochteren
sall duyren ende by hem blyven, voir zynen arbeyt ende moyte tyen g.g^{ens} jaers, dat
is van ygelicke van myn voirs. dochteren vyff golden g^{ens} jaers, uuyt den landen ende
renten diewelcke horum van my angeerfft sullen werden, welverstaende dat hy,
45 wanneer hy den mondschape van eenyge van myn voirs. dochteren sall verlaeten ende

^a In dit woord is geknoeid; lezing onzeker.

dairaff onlastygt werden, tzie doir wat reden ende manieren dattet sall mogen geschieden, alsdan oick nae advenant den legate van den voirs. tyen g.g^{ens} jaerlixs ende tprofyte van dyen sall myssen ende ontbeeren.

5 Item ick, voirs. testatrix, byspreke ende legere mynen dienstboeden dwelcke myt my in tyden ende ten dato van myender versterven sullen dyenen, elcx een golden g. eens, het zie mans ofte vrowepersoenen. Item Wybrich, s. her vaders ende vrou moeders olde meydt, byspreke ick myn dagelixe swarte onderrock.

10 Desen tot orkunde ende tot seker waerheyt dat ick desen mynen testament ende laeste wille nae myn doodt iure testamenti, ofte iure codicillorum indyen het nyet en solde mogen subsisteren iure testamenti, by gebreke van eenyge solempniteyten nae strengheyt van rechte dairtoe requireert, will onderhouden hebben, want ymmers een laeste wille van eenyge verstandige mensche behoert onderhouden te werden, alst alderbest sall moegen stall grypen, soe heb ick, testatrix voirs., desen myt myn eygen handt onderscreven, ende tot meerder fasticheyt voir ende tot orkenen hyrtoe sonder-
15 linge gebeden ende geroepen heeren Tyaerck, prebendarys, Nanno Reyn zoen, Peter Abbe zoen, schepenen, Hessel Godsfrundt zoen, Fungor Syrsme, meyster Sicke Herennium ende Taেকে Tyaerdt zoen, borgers bynnen Bolszwert, ende dairteboven denselffden getuygen gebeden om desen voir my ende voir heure selffs als getuygen myt heure segelen ofte signetten onder heure handtscryfften, ofte myt heure hant-
20 scryfften allenich in gebreke van heure segelen ofte signetten, to willen byfestigen. Twelck wy, tuygen, als heeren Tyaerck, Nanno Reyn zoen, Peter Abbe zoen, Hyssel Godsfryondt zoen, Fungor Syrsme, Sicke Herennius ende Taেকে Tyaerdt zoen voirs., alsoe tot bede van Wytzs, testatrice voirs., ende vor onselffs als tuygen gedaen hebben. Ende tot meerder vasticheyt heb ick, vrou Idsck voirs., want ick Wytzs, myn
25 voirs. dochter, aldus te testeren geconsenteert hebbe ende desen testamente approbere, soe heb ick dit oick myt myn handt onderscreven, ende den voirs. tuygen gebeden om insgelicks van mynentwegen toe byfestigen, in gelicke manieren als zie om tselffde toe byfestigen van myn voirs. dochter gebeden ende versocht synt. Twelck wy, tuygen, insgelicx alsoe tot bede van vrou Idsck voirs. gedaen hebben.

30 Gedaen ende geschiet bynnen Bolszwert, in den jaere, maent ende dach voirs.

<Ondertekend, door de laatste drie op de pliek boven hun zegels:>

Wyst Yongama.
Idsck Jongma.
Heer Tjerck Backer subscripsit.
35 Pieter Abbe zoen subscripsit.
Tackle Tyaert zoen.
Sixtus Herennius subscripsit.
Nanno Reyn zoen subscripsit.
Hessel Goedsfrithi subscripsit.
40 Fungor Syrsme subscripsit.

Origineel: A. RAF, Archief Familie Thoe Schwartzenberg en Hohenlansberg, inv. nr 1042. Perkament. Met drie uithangende zegels: 1 (85), 2 (52), 3 (41).

Eede van Martena

In nomine Domini, amen.

5 Int jaer van der saliger geboerten Onses Lieves Heren Jesu Christi duysent
 vyfhondert een ende veertich, den elfsten dach in aprili, omtrent twee uuren nae
 middage, ten vierthiensten indictien, den pontificatien onsses alderheilichsten in
 Christo vaeders ende heren, heren Pauli, uuyt den godtliken voersienicheit van dien
 name die darde pauwest, in zyn seste jaer, regnierende die alderdoerluchtichste,
 groetmachtichste, onforwinlyckste, hoeggeboeren furste ende heren heren Kaerle, van
 10 derselver godtlicker ordonantien ende graciën Goedes van dien name die vyfte keyser,
 altydt vormeerder des Heiligen Roemschen Ryckes, dat een ende twintichste jaer
 synder rycken, dat thiende jaer synder croeninghe.

Alzoe een yegelyck mensche nae tenoer van allen rechten wort gegunt dat hy van
 zyn tylike gueden daer hem Godt vorlient heeft, by zyn testamente ofte leste wille,
 15 na denwelcken hy gheen meer wille en heeft, tot zyne believen ende guetbedencken
 mach disponieren, zoe hebbe ick, Eede van Martena, hoewel cranck van lichaem,
 nochtans wyss ende vorstandich van sinnen, overliggende datter niet sekerer is dan die
 doedt ende niet onsekerer dan die ure des doets, gemaect myn testament ofte leste
 20 wille, willende dattet selve geacht ofte reputiert sal worden voer een testament,
 codicil ofte andere leste wille, alst tot allen tyden best standich sal moegen wesen ende
 effect sortieren, in maten ende manieren hyrnae volgende.

In den eersten Goede van hemelryck, mynen schepper ende vorlosser, myn sondige
 ziele bevelende, my ganslyken op zynen ongrondelose barmharticheit betruuende,
 ende myn lichaem der aerden, ende tzelve te rusten tot die minrebroeders in der
 25 kercken voer Sinte Franciscus altaer. Item ick byspreke dat convent van denselven
 minrebroeders voer myn legersteedt ende om Goedes wille voer een legaet eens
 hondert golden gulden aen geldt.

Item die predikaerbroeders binnen Lewarden bespreke ick insgelyck voer een
 legaet om Goedes wille eens hondert golden gulden aen geldt. Item dat nye nonnen-
 30 cloester by Nyehoeff binnen Lewarden bespreke ick om Goedes willen voer een legaet
 eens vyftich golden gulden. Item die kercke toe Nyenhoeffe bespreke ick om Goedes
 wille oeck voer een legaet soewen karolusguldens. Item tot Aelzum desgelycks
 bespreke ick voer een legaet eens vyftich golden guldens. Item tot Smallenee bespreke
 35 ick om Goedes wille voer een legaet eens hondert golden gulden. Item Scholastica,
 myn salige huysfrow[en] dochter, bespreke ick eens vier golden gulden. Item die
 priorinne aldaer eens twee golden gulden. Item toe Garnaerdt ende toe Betlahem
 bespreke ick elcx eens thien golden gulden. Item myn broeders wyffs suster toe
 Garnaerdt bespreke ick eens vier golden gulden. Item Anna goldsmids aldaer twee
 40 goltgulden. Item die priorinne toe Bethlaem mit huer susteren bespreeck ick elcx
 twee golden gulden eens.

Item Andries, myn lichter zoen, bespreke ick pur om Goedes willen tot sustentatie
 voer een aelmis moy Rinthie huys, mitten cameren daertoe behoerende, staende by
 den Puth. Item Lysbet, myn dienstmaget die nuu mit my woent, bespreke ick eens
 45 vyfthien golden gulden. Item Eesck, myn lieve broeders wyff, bespreke ick voer een
 legaet ende gehoechnisse drie sulveren cruissen, elck een halff pondt wegende. Item
 Anna, wilen doctor Kempso myn lieve broeders lichter dochter, Syurdts Wopke zoen

in Garyp toe echte hebbende, bespreke ick eens voer een legaet driehondert karolus-
guldens, die men hoer sal gewen als alle andere legaten betaelt zyn. Item Anna Claes
van Luxenburch bespreke ick voer een legaet om Goedes wille, omme daarmede ter
eeren to comen, tsestich golden guldens eens. Item ick bespreke eens vyftich golden
5 guldens die Eesck, myn huysfrowe, sal gewen ende beschicken daer zy wal weet waer
myn wille is omme dieselwe toe gewen. Item Ath, die moer int weeshuy[s], bespreke
ick eens voer een legaet soewen golden guldens. Item Juicke, Atthe broeder, bespreke
ick eens voer een legaet twee goltguldens. Daertoe, zoelange hy in myn camer woent,
gewe ick hem des jaers een goltgulden quyt van den huyr. Item Hiss, myn salige wyfs
10 dochter, bespreke ick voer een legaet een van den platten sulveren croessen, ende
daertoe noch vyff ende twintich golden guldens eens an gelt, ende Griet, huer dochter,
bespreke ick twee silveren lepelen. Item Baucktien, myn salige broeders wyff,
bespreke ick desgelycx voer een legaet^a van denselven silveren platte cruissen, mit
oock eens vyff ende twintich golden guldens aen geldt, ende hoer dochter oock twee
15 silveren lepelen. Item vrouw Sytzes van Grombach bespreke ick voer een legaet die
nooth, mit silver beslagen. Item Foeckel, myn nichte, Hans van Oesten huysfrowe,
bespreke ick voer een legaet een plat silveren cruys, wegende een halff pondt, daertoe
noch thien goltguldens aen gelt. Item Cuneer, myn nichte, joncker Bunaus huysfrowe,
bespreke ick voer een legaet myn cleine hoern, mit sulver beslagen ende vorgult. Item
20 die weeskynderen int weeshuys daer Auck Liewes eerst heft begonnen te stichten tot
onderholdinge derselver armer weeskynderen, tot den hondert golden guldens die zy
van my ontfangen hebben, bespreke ick denselven noch eens driehondert goltguldens.
Diewelcke alle legaten gelyck voerscreven is, zullen ontfangen wordden uuyt handen
van myn nabescreven aerffen ende besonder executoer van dit myn testament.
25 Item Doecke, mynen broeders zoen, bespreke ick voeruuyt alle myn gerechticheit
die ick hebbe ende my mach competieren opt huys daer ick nuu in woene, mitten
steedt, hoff ende cameran, staende opt noerden van Galileen nae den Tuynen, mit oock
alle die steeden die ick opten Vliet hebbe, ende oock die cleine fenne die Alydt Arents
nuu in huyre hewet.
30 Item ick instituiere ende maecke erfgenamen in ende tot allen mynen anderen
gueden, hyrbowen niet besproken ofte gelegatiert, zy syn roerlyck ofte onroerlick,
golt, gelt, sulver, gemuntet off ongemuntet, alle cleinodien, beyde van goldt ende van
sulver, myn lieve broeder Epe van Martena, Doecke, myns broeders zoen, ende
Siouck, wilen doctor Kempo van Martena myn lieve salige broeders dochter, dieselve
35 myne voers. erwen alle mynen guederen nae myn doedt, als voers. is, in vrientscap mit
malcanderen toe deilen. Item indien Doecke, myns broeders zoen, geraeckte toe
sterven eer hy tot buyckueste ware gecomen, ende daerenboven oock sonder wetlyke
geboorte storve, zullen alsdan ditselve huys mitten steedt, hoff, cameran, steden ende
cleine fenne, Doecke bowen voeruuyt besproeken, weder op myn graedt vorvallen,
40 ende niet op Doeckes moeder ofte hueren vrunden graedt. Oeck indien Doecke tot
buyckueste quame ende alsdan Sioucke oldemoeder ende hueren vrienden wilden
consentieren dat Doecke mochte besitten ende bewonen Martena state toe Coernyum,
zoe sal men huer alzoe voel pondsmaten nylandt voere den pondsmate oldlandt (tot
Martena state toebehorende) gewen, pondsmate voer ponsmate, zoevoel dieselve state
45 uuytbrengen mach. Indien die oldemoeder ende vrienden van voers. Sioucke tselve

^a Hier lijkt het aantal weggevallen.

niet solden willen consentieren, soe wil ick dat Doecke sall hebben ende opheffen twee parten ofte deelen tot erwenscap uuyt allen mynen gueden, gelyck voers. is, ende Siouck tiegens hem, Doecke, die darde paert.

5 Item ick, Ede van Martena, wil ditselve myn testament, codicil ofte laetste wille in allen zynen puncten ende articulen van myn erwen ende vrienden gehouden ende onderhouden hebben, by pena ende vorboertenisse van desghenen erfscap die tzelve solde willen infringieren ende mit zyn aenpart erwenscap, hem van my besproken, niet toefreden wesen.

10 Ick, Ede, wil oeck dat dit myn testament ofte laetste wille sal stendich wesen ende effect sortieren tegens allen anderen testamenten, een ofte meer, hyrvoermaels by my gemaect ofte die ick noch namaels nae date van desen mochte maecken, dieselve van geender weerden te wesen, mer in crachte van dessen dieselve cassierende ende teniette doende, het waer saecke dat in denselven van jare, maendt ende dach expreslick mentie wordde gemaectet.

15 Item ick ordoniere ende constituiere executoer tot dit myn testament ende laetste wille myn lieve broeder Epo van Martena, biddende ende begerende van hem dat hy alle tghene in dit myn testament specifiert ende begrepen, alst aldernutst ende profitelixt behoert te wesen <volbrengt>, ter eeren Goedes ende mynder zielen salicheit.

20 Hyr zyn op eenmael toe geroepen ende gebeden tuighen als Jan Jan zoen timmerman, Obbe Dirck zoen, Harmen scroer, Rewert Obbe zoen scroer, Jan Goert zoen scroer, Epe Jan zoen ende Mathys Jan zoen, openbaer ende toegelaten by den Hoewe van Vrieslandt notarys, om ditselve myn testament ende laetste wille mit hueren gewoentlycken handschriften willen bevestigen ende onderscriven. Twelck wy, tuighen
25 voers., ter bede ende tot vorsueck van voerscreven Ede alzoe gaerne hebben gedaen. Tot meerder sekerheit van dessen allen hebben ick, Eede van Martena, gebeden den eersamen, wysen ende voersienigen meester Tiepko Allerdi Syrcksma, burgemeester der stadt Lewarden, omme ditselve myn testament ende laeste wille mit des stats Lewarden segell ende secreet te willen bezegelen ende onderscriven. Twelck ick,
30 meester Tiepko Allardi, ter beede voers. alsoe geerne hebbe gedaen, besonderlinges daertoe van voers. Ede ende den voers. tuighen^a <gebeden>, anno, mense, die, hora, pontificatu etc. quibus supra. In meerder sekerheit van dessen allen hebbe ick, Eede van Martena, dit myn testament mit myn gewoentlycke handt ende myns broeders Eepe van Martena zyn gewoentlike signet onderteykent.

35 Op jaer, maendt, dach, uure, indictione, pontificatu etc. quibus supra.

Ende was tprincipael ende originael testament in pergameno ofte stoff gescreven, mit twee uuythangende zegelen ofte signetten, daerbowen stonde gescreven: Tiepke Schyrcxma. Epe van Martena. Ende onder den testamente stont gesubscriert: Rewert Obbe zoen. Jan Geert zoen. Epo Jan zoen, voer my ende Harmen Jan zoen
40 scroer. Jan Jan zoen timmerman. Mathys Jan zoen, notarys, ter beede van Obbe Dirck zoen, zoe hy niet scriven kan.

Auscultiert, collationiert ende naerstliken overgelesen is desse tiegenwoerdige copie by my, Hero Abba zoen, uuyt pauslyke autoriteit ende oeck by den Howe van Vrieslandt openbare toegelaten notaris, ende accordiert mitten principael originael

45 ^a *Hierna nogmaals*: hebbe gedaen.

testament voers. van woerd toe woerd. Twelck ick, Hero voers., alzo bekene onder
myn naeme ende notariaettyken hyronder gestelt,

<ondertekend:>

5 Hero *<n.m. 3>* Abba zoen, notarius publicus a Curia admissus.
Cristoffell Claes zoen tuiche als voirs., tot desse collatie geropen.

Origineel (A) niet voorhanden.

*Afschrift: B (16de eeuw, door notaris Hero Abba zoen, naar A). GA Leeuwarden,
Archief Familie Van Martena, inv. nr 19. Opschrift: Copie. In dorso (=f. 4'), m.a.h.: Copie
van Ede van Martna testament. <M.a.h.:> Testament Edo van Martena.*

10 *Het formulier vertoont grote gelijkenis met dat van nr 164.*

169

1541 juli 10

*Idtsck, Sythie Haerinxema dochter, weduwe van
heer Godschalck van Jungummae, ridder*

In den naeme Godts, amen.

15 In den jaere Ons Heeren duysent vyffhondert een ende veertich, den thinden dach
jullii, heb ick, vrow Idtsck, Sythie Haerinxema dochter, achterlatene wedwe van den
gestrengen, ernstesten ende vromen heer Godschalck van Jungummae, ritter etc. s.g.,
gesundt van lyve ende cloeck van vorstande, gaende ende staende, overgedacht dat
20 ons sterfflicke menschen op deser ellendige werlt ende dall der tranen nyet sekerer en
is dan die doodt ende nyet onsekerer dan die uyre des doodts, ende daeromme ende
om nae myn doodt tuyschen myn kyndren ende erffgenamen twyst, schortinge ende
schelinge toe schuyuen, soe heb ick myn testament ende laeste wille gemaect ende
ordinert, ordinere ende make in tegenwoirdicheyt van den naebyscreven tuygen, hier-
25 toe van my bysonderlinghe geroepen ende gebeden, in maeten ende manieren naeby-
screven, ende will dat hetselffde (indyen het by gebreke van enyge solempniteyten,
nae rechte tot dyen gerequireert, nyet als een testament stall solde mogen grypen ende
hebben) als een codicill offte andere manyere van laeste wille, alst alderbest nae recht
ende dusantie van desen landen in alderbeste manieren stadt ende effect sall mogen
30 sorteren ende hebben, zynen effect ende vortganck sall nemen ende crygen, soe
ymmers nae rechte billixs den laeste wille van een vorstandige mensche effect behoert
te sorteren ende onderhouden te werden.

In den yrsten byfeele ick Godt van hemelryck myn armen ellendige ziel, ende myn
lichaem der aerden, bygraven te werden tot den myndrebroders binnen Bolszwert, by
ende an den zyde van heer Godschalck, myn man voirs. s.g., ende byspreke denselff-
35 den mynrebroders voir myn legersteedt trye pondt groet vlaems.

Item vorts prelegere ick, vrow Idtsck voirs., juyffer Sytzs, echte wyff van Johan
van Herumae, myn dochter, een saete landts, leggende toe Goenyum, dair nu eenen
Tryn Jans wedwe genoempt op woent, ende dairtoe noch een saete landts, leggende
by Aebbaerdt, dair eenen Feyke Hoertze zoen genoempt op woont. Ende bygeer ende
40 will an ende van juyffer Sytzs, myn voirs. dochter, dat zie denselffden zate dair Feyke

voirs. op woent, Goslick, heur zoen, ende noch een van heur zoenen, geboeren offte
noch to geboerene, dair ick will ende bygere dat zye nae Dowe Jungummae, myn zoen
ende heur broder, sall noemen offte onformen laeten, sall laeten genyeten ende volgen,
voir een hoogenisse ende memorie van my, vrow Idsck voirs., sonder denselffden
5 alsulcke heur twee zoenen in heure part erffschippens dye hen van heur anfallen ende
ancoemen sullen, toe moghen rekenen, want ick heur denselffde zate intuitu^a ende tot
profyte van heur voirsc. twe zoenen, omdat dieselffde nae myn mans ende zoens s.g.
naemen genoempt synt ende zullen zyn, prelegiert hebbe.

Item vorder prelegere ick, vrow Idtsck voirs., denselffden juyffer Sytzs, myn
10 dochter, myn part van thuyt, staende op den Groten Dylaker binnen Bolszwert, dair
ick nu selfs inne woene, myt alle mynen huysraedt ende tilber gueden dair ick
achterlaeten sall, welverstaende nochtans dat dieselffde juyffer Syts tvoirsc. huys deur
s. heer Godschalcks voirs. heur vaders testamente ende desen mynen testamente nyet
meer dan eensse ende bovendyen gheen estimatie van dyen sall mogen eysschen ende
15 vercrygen van myn andere kyndren ende erffgenamen.

Item ick, vrow Idtsck voirs., byspreke ende prelegere juyffer Wytzs, achterlatene
wedwe van Frans van Mennemae den jonge s.g., myn dochter, een saete landts, leg-
gende toe Goenyum, dair nu eenen Claes Claes zoen genoempt op woent, ende dairtoe
noch een saete landts, leggende toe Huyns, dair nu eenen Renyck genoempt op woent.

Item ick, vrow Idsck voirs., byspreke ende legere den armen huysgesetenen
20 binnen Bolszwert dwelcke by den doeren nyet omloepen to bedelen, tsestich gouden
guldens eens in dat yrste jaer dar ick in Goede versterven werde, als twintich op myn
uuytfaerte, twintich op mynen maenstonde ende twintich op myn jaerstonde, by den
huysen dairt bystaedt sall wesen, een yder nae zynen behoefflicheyt, ommededeelt te
25 werden. Ende will nyet dat mynen kynderen ende erffgenamen den voirs. tsestich
gouden guldens in topenbair nae ouder gewoente sullen uuytdeelen, overmyts dattet
in dyen gefalle solde comen an alsulcke personen wairanne het nyet bystaedt en solde
zyn.

Item vorder instituere ende maeke ick, vrow Idsck voirs., voir erffgenamen myn
30 vier kyndren, als Tyaerdt Jungummae, myn zoen, juyfferen Sytzs ende Wytzs voirs.,
ende juyffer Tet, echte wyff van Stoffel van Roerda, myn dochteren. Yrst elcx in tgene
dat van my uuytgecomen is ende my boeren ende competeren mach voir myn part van
overwynste van tgene dat zie ende elcx van hen van s. heer Godtschalck ende my, by
tleven van heer Godtschalck voirs. in bernse ofte andersins, ende nae her Godtschalcks
35 voirs. doodt in reden gelde, goudt ende sulver, ontfangen hebben. Ende vorts tza-
menderhandt in alle andere gueden, dwelcke ick ten tyde van mynder afflivicheit
affterlaeten sall, hyrtoevoeren ende nae in dese testamente offte enyge codicille dye
ick tot desen solde moegen maeken, nyet prelegert offte bysproken offte nyet
bysproken ende prelegiert werden, zie denselffden tzamen ende gelyck, vryndelick
40 ende lyefflick myt melcanderen toe deelen, als broder ende suysteren toestaet to
deelen. Ende indyen een offte meer van myn voirs. kyndren deser werlt voir my over-
lieden ende in Goede versterven, offte andersins my gheen erffgenamen en mochten
worden, so substituere ick denselffden die van hen voir my in Goede solden moegen
versterven ofte andersins my gheen erffgenamen en mochten werden, een yder van
45 hen an denwelcken tselffde solde mogen geboren (des nochtans Godt verhoeden

^a Waarschijnlijk Latijn, met als betekenis: met het oog op.

moet), in heure plaetze alsulcke kyndren als zie achterlaeten sullen, zoewel noch te geboerene als nu alreede gebooren, ende dat zowel in tgene dat ick hen ende een yder van hen prelegeert, als in tgene waerinne ick hen ende een yder van hen geinstitutionert ende erffgenamen gemaect hebbe, sulcx dat den affterlatene kyndren van denghenen
5 dyewelcke van myn voirs. kyndren voir my deser werlt overlyden offte andersins my gheen erffgenamen een werden mochten, in dien plaetse van alsulcke heure ouders, zoewel neffens den prelegaten als neffens den hereditarie institutie, sullen staen.

Ende indyen juyffer Tet voirs. ofte heur kynderen ende kyntskynderen tot enyge tyde geraeckten in Goede te versterven sonder echte kynderen achter toe latene, soe
10 will ick, testatrix voirs., dat alle die gueden ende erffschippe die heur offte heur kynderen ende kyndtskyndren van my anerwen ende ancomen zullen, mogen verfallen ende comen sullen an mynen andere kyndren voirs., offte heure kyndtskyndren, offte andere mynen graede, alsoe dat ick will dat dieselffde gueden, van my uuytgecomen, tot eenyge tyden uuyt mynen grade nyet en sullen mogen versterven ende vallen.

Ende dese mynen testamente ofte laeste wille will ick, testatrix voirs., onderhouden hebben van myn voirs. kyndren ende erffgenamen, by pene van te ve[r]beuren] tgene dat een yder van hen by my in desen (tzy iure prelegati ofte iure institutionis) gemaect ende afftergelaeten wert, ende dat te verfallen ende comen tot profyte van dandere kyndren ende erffgenaemen dwelcke desen mynen testamente ofte laeste wille
15 onderhouden.

Torkunde van desen testamente heb ick, testatrix voirs., desen myt myn eygen handt onderscr., ende tot meerder vasticheyt bysonderlinghe geroepen ende gebeden tot ende voer orkenen ende tuygen van desen mynen testamente ofte laeste wille toe zyn her Tyaerck Jan zoen, prebendarys, Nanne Reyn zoen, borgermeyster, Peter Abbe
25 zoen, schepen, Wilhelmum Ciriaci Buwalden, secretarium, Fungor Syrssemme, Takele Tyaerdt zoen, borgers, ende meyster Sicke Heris, schoelmeyster binnen Bolszwert, om in desen mynen testamente offte laeste wille tuygen to willen zyn, ende denselffden mynen testamente ofte laeste wille voir my ende voir hoerumselffs als tuygen myt heure segelen offte signetten onder heure hantscryfften, ofte in gebreke van heure segelen offte signetten myt huere hantscryfften allenich, to willen bevestigen. Twelck wy, heer Tyaerck, Nanno, Peter, Wilhelmus, Fungor, Taekele ende Sicke voirs., alsoe tot bede van vrow Idsck, testatrice voirs., ende voir onselffs als tuygen, unico contextu myt den testatrice op een tyt ende plaetze vergadert gewest zynde ende
30 gebleven solange tselffde testamente ofte laeste wille by den testatricem ende ons tuygen voirs. ende elcx van ons bysonder byvestigt is gewest, naedattet den testatrici ende ons voirs. gericitert ende tovooren gelesen waire, gedaen hebben.

Anno, mense et die quibus supra.

<Ondertekend, door de laatste drie boven hun zegels:>

40 Idsck Iwyngheve.
Her Tierck Backer subscripsit.
Pieter Abbe zoen subscripsit.
Tackle Tyaert zoen.
Sixtus Herennius subscripsit.
Nanno Reyn zoen subscripsit.
45 Fungor Syersma subscripsit.
W.C. Buwalden subscripsit.

Origineel: A. RAF, Archief Familie Thoe Schwartzenberg en Hohenlansberg, inv. nr 1041. Perkament. De drie uithangende zegels verloren. In dorso, m.a.h.: Frouw Ydscke testament 1541.

170

1541 juli 15

5

Fed, weduwe van Wierd Metzies

In den name Ons Heren, amen.

Allen denghenen die dessen tegenwoirdighen brieff sullen zien offte horen lesen, zy cond ende openbaer dat in den jaere van der saligher geboirten Onses Lieves Heren Jesu Christi dusent vyffhondert een ende veertich, opten vyfftiesten julii, omtrent
10 acht uuren voir noene, in teghenwoirdicheit van my, Mathys Jan zoen, openbaer ende toegelaten by den Hove van Vrieslandt notarys, ende getuyghen hieronder gescreven, daertoe sonderlinghe geroepen ende gebeden, erschienen is die eerbare Fed, naegelaten weduwe van wylen Wierd Metzies, nu ter tydt woonachtich int convent tot Aelzum, by
15 goede, gaende ende staende lichaeme, heel witlycken in hoir verstandt, by goeden reden ende bescheit wel ende volcomende gebruyckende, aenmerckende die sekerheit des doodts ende die onsekerheit der uren des doots, oick datter gheen dinck op deser eerden is durachtich, mer alle mitter doodt wort verwonnen ende teniete gedaen, opdat zy niet buten ordeninghe ende dispositie hoirder nagelaten guederen uut deser werlt mochte worden uutruckt, by die beste maniere, weghe, style ende rechte,
20 zoe zy best solde, conde ende mochte, niet uut bedroch, bedwanck offte by enighe sinistre weghe daertoe gebrocht offte geinduceert zynde, maer uut haren eigen vryen wille, gerechte wetenscap ende mit walbedachten moede hoir testament ende uuterste wille gemaect, geordonneert ende gedisponeert, maeckt, ordonneert ende dispo-
neert vermits desen, in manieren naevolghende.

25 In den eersten Gode van hemelryck, horen schepper ende verlosser, oren sondighen ziele bevelende, ende tlichaem der aerden, ende tselve te rusten opten gewyden kerckhoff int convent van Aelsum. Voirt zoe heeft zy tot Godes eren ende hoirder zielen salicheit gelegateert, besproken, gegeven ende gemaect, geefft, maeckt, legateert ende bespreekt tconvent tot Aelzum nae myn versterven voir een legaet ende ewighe
30 memorie, jaerlix op myn jaerstont voir myn verstorven vrunden ende my hartelycken te bidden, vier manned meedlant, legghende toe Zuwold op die Eewall by Duym-sloot, diewelcke hoir^a landzaten Sipke Sytzie zoen ende Aemcke, zyn broeder, aldaer totten sate nu bruyckende zyn ende mede in huer hebben. Welcke vier manned
35 tvoirseide convent nae hoir^a doodt sullen hebben ende gebruycken, mit alsulck bescheit dat hoir^a lantsaten voirscr. dieselve in huer sullen holden, nochtans jaerlyckes dat voirseide convent daer een redelyck huer van te gheven, ende solanghe als myn swagher ende dochter Jetzs tselve voirseide convent eens ghevet ende betaelt hondert golden guldens gangbaer gelt, ende niet langher. Ende wil dat die conventualen hoir^a
40 swagher ende dochter off horen erven alsdan niet weigeren sullen dieselve landen te laten volghen, by pena van restitucie van denselven hondert golden gulden, hen

^a A: verbeterd uit: myn.

gelegateert ende besproken, in cas van negatie. Item hoir^a olde patroon, Sinte Marten toe Barghum convent, besprekt zy^b eens voir een legaet een goltgulden. Item Sinte Anna toe Aelsum oick desgelycks een goltgulden. Item zy bespreeckt^c die minrebroeders binnen Lieuwarden een schute swart torff uut hoir^a eighen ffeen, die men
5 hem terstondt nae hoir^a doodt sal beschicken ende gheven. Item myn dochter Agneet, begheven ende geproffessyt suster toe Aelzum, naedemael zy genoech besorgt is in cost unde clederen hoir leven lanck, besprekt zy^b twee golden guldens jaerlyckes, leggende toe Wanswert, waeraff zy dat gebruyck sal hebben jaerlycx solanghe zy levet tot hoir eighen verdoen, ende niet langher, maer sullen dieselve twee goltguldens
10 renthen terstondt nae hoir doot vry wesen ende keren weder tot hoir^a rechte erven.

Item alle tilber goet, mit oick alle gelt, golt, silver, gemunt ende ongemunt, mit oick alle clenodien, niet uutgesloten, sullen hoir^a twee dochters, als Jetzs ende Agneet, tesamen ende toegelycke deylen in vruntscap, ende wil dat Agneet daarmede hoir sal laten genoeghen voir hoir anpaert ervenscap, om reden wille voirsr., ende sal daermede
15 uutgesloten wesen van allen horen^d anderen gueden, soedanich zy^e dieselve nae hoir^a doodt sal achterlaten, by pena ende verbuertenisse tgene hoir besproken is.

Item die eerste twee jaeren nae hoir^a doodt sal hoir^a swagher elcke jaer een goltgulden den behoefftighen armen om schoen geven om Godes willen.

Item zy instituert^f ende maect erffgenaem in ende tot allen horen^d anderen guederen, hiertevoren niet besproken ende gelegateert, zy zyn roerlyck offte onroerlyck, sodanich zy dieselve nae horen versterven sal achterlaten, het zy gelt, golt, silver, gemuntet ende ongemuntet, clenodien van golt offte van silver, hoir lieve dochter Jetzs mit hoir kinderen.

Item zy wil ditselve hoir testament ende uuterste wille in allen zynen punten ende
25 articulen onderhouden hebben van horen twee dochteren, Jetzs ende Agneet, by pena te verbueren zyn anpaert ervenscap ende besprekinghe. Item wilde zy oick dat ditselve hoir testament ende uuterste wille cracht ende effect sal sorteren tegens allen anderen testamenten, een offte meer, hiervoirmaels by hoir gemaect offte die zy noch naemaels voir hoir versterven solde moghen maecten, dieselve van gheender weerden te
30 wesen dan in cracht van desen dieselve casserende ende teniete doende, het waer sake dat in denselfden van jaer, maendt ende dach expresselycken mentie worde gemaect.

Hier zyn op eenmael toegeroepen ende gebeden tughen als heer Jelto Thomas zoen, prebendarius in Sinte Vyts kercke binnen Lieuwarden, meester Cornelys, schoelmeister, jonghe Hans Cruys, Frans Jan zoen, tenoryt, Crystophorus van Campen, hoichsangher, Peter Henrick zoen, bas, ende Mathys Jan zoen, openbaer ende toegelaten by
35 den Hove van Vrieslandt notarys, om dit hoir testament ende laeste wille mit horen gewoontlycken handtteickenen te willen onderscriven. Twelck wy, voirscreven tughen, ter bede van hoir, testatrice, hebben gedaen.

Tot meerder sekerheit van dessen allen hevet zy, testatrix, gebeden den eersamen,
40 wysen ende seer discreten Peter Peter zoen, scepenn in Lieuwarden, om oick dit hoir

^a A: *verbeterd uit*: myn.

^b A: besprekt zy *verbeterd uit*: besprek ick.

^c A: zy bespreeckt *verbeterd uit*: ick bespreeck.

^d A: *verbeterd uit*: mynen.

45 ^e A: *verbeterd uit*: ick.

^f A: zy instituert *verbeterd uit*: ick instituer.

testament mit zyn selvis seghel ende handt daeronder te willen bevestigen. Twelck ick, Peter, uut bede van voirsr. Fed, testatrice, ende den tughen also hebbe gedaen.

Op jaer, maendt, dach etc. als boven.

<Ondertekend, door de laatste onder zijn zegel:>

- 5 Frans Jans zoen.
Cristoffel Claesen.
Peter Hendrick zoen.
Hanss Kruuss.
Cornelius Johannis subscripsit.
10 Mathias Johannis, notarius, subscripsit.
Pitter Pitter zoen Golt subscripsit.

Origineel: A. RAF, Archief Klooster Aalsum, inv. nr 49. Met opgedrukt zegel onder papier: 92. In dorso (= f. 2^v), m.a.h.: Fedde Wyrtds testament.

Druk: a. GPCV II, 827-828.

15 **171**

1541 oktober 25

Wythie van Camminga

In den naeme Ons Heeren Jesu Christi, amen.

- Anno nae der geboorte desselffs Ons Heren Jesu Christi vyftienhundert een ende viertich, den XXV^{en} dach des maents octobris, heb ick, Wythie van Camminga, nu ter tyt heerschap van Amlandt, noch guedt van verstant, hoewel cranck van lichaem, nochtans gaende, staende ende reysende, aengemerct dat wy nyet sekens hebben dan die doet ende nyet onsekens dan die ure des doets, ende hebbe daeromme een dispositie, testament ofte laeste wille gemaect van myne tytlicke guederen, ende wil dat gehalten hebben als een testament ofte ander laeste wille, als dat best nae recht stall mach grypen, ende dat in manieren naebescreven.

- 25 In den eersten bevele ick Godt almachtich myn edele ziele, ende der aerde myn lichaem, ende begere myne legersteedt op Amlandt toe Hollum, by myn salige moeder Fouwel Camminga. Ende ist dat ick sterve binnen Vrieslant ende men myn lichaem overmits onweder nyet op Amlandt zoude moegen brengen, soe begere ick in sulcker geval te rusten toe Sincte Katharina binnen Leuwarden, by myn susters ende broeders. Ende ick geve ende bespreke die voirs. kercke toe Hollum op Amlandt ewichlyck ende erflyck een stuccke landts, gelegen opt noordt van die voirs. kercke aen die kerckemuyre, dat ick gecoft hebbe van eender genoempt Mesen^a. Ende Sincte Katharina kercke binnen Leuwarden, diewelcke van Camminga geslacht gefundeert is, bespreke ick ewichlyck ende erflyck twee steeden, liggende binnen Leuwarden by 35 Coert Meyers, daerop van den eenen stede nu ter tyt Frerick schoemaecker ende in voortyden Tyaerdt wasdrayer op plach te woenen, ende dander die wedue van Eelcke

^a C: Meson.

kistemaker nu ter tyt op woent ende eertyt Laurens backer op plach te woenen, ende daertoe noch die onbetimmerde Swanebosch buten Leuwarden by Oude Galileyen, waervan die kerckvoechden jaerlycx sullen gehouden wessen alsoe voel olye voer twerdige Hillige Sacrament binen Sincte Katharina kercke te besorgen ende laeten
5 barnen in Goedes ere, als myn salige ouders hiervoermaels daertoe besproken hebben, ende gelecht op sekere stede te Cammingahorne daer Douwo timmerman op plach te woenen, ende nu by de kerckvoechden vercoft is. Ende watter meer overblyft van den voirs. twee steeden ende Swanebosch dan die olye jaerlix beloept, dat zullen die kerckvoechden anders tot reparatien ende versieringe van de voirs. kercke moegen
10 brucken. Ende wil dat die voirs. steden ende swanebosch nyet van der kercke zullen verbrocht ende vervremdt worden. Indien sulcx geschiedt, sullen dieselve weder vallen aen myn graedt.

Item voerts soo bespreke ick Graets Kamminga, myn suster, hondert golden gulden aen gelt eens, ende schelde haer oick quyte ende remittere haer alle het ongelyck, onrecht, schaede, moytzele ende verdriet dwelcke zy my aengedaen heeft, ende dat om
15 haer conscientie te vryen. Item Tzyaerdt Hollinge, myn mette, ende Fouwel Camminga, myn lieve moeders naeme, bespreke ick elck een dobbel ducaet, ende dandere kinderen van Graets, myn suster, elck een angeloth, welcke voirs. penningen sullen betaelt worden van joncfrouwe Kathrina, myn lieve broeders huysfrouwe, wylen Sicko
20 Camminga myn lieve broeders naegelaetene wedue, ende dat vanwegen haer kinderen, uuyt myn goedt. Ende ist dat myn suster Graets, naedat haer die hondert golden gulden gepresenteert zyn van myn lieve snaer voirs., dieselve nyet ontfanct, soe sullen myn snaer ende haer kinderen naederhants nyet gehouden wesen dat voirs. legaet te betaelen.

Vorder soe begere ick dat die staeten ende heerlyckheyt mit die landen daer myn salige vader Pieter Camminga daertoe gelaeten heeft op Amlandt, sullen gaen nae dispositie van myn lieve vaders testamente ofte laeste wille. Ende zoe die staeten ende heerlyckheyt^a nae myn doot sullen vallen op Hayo Camminga, myn broeder, nae
30 wylen Pieter Camminga, myn lieve vaders laeste wille, soe bespreke ick, Wythie Camminga, Hayo Camminga, myn broeder voirs., tot onderholdinge van die staten ende heerlyckheyt voirs. alle landen die my op Amlandt angearvet zyn, ende die ick met coop ende wandel nae myn salige vaders doet op Amlandt vercregen hebbe ende noch vercrygen mach, uuytgesondert dat stuck landts, die kercke toe Hollum tevoeren
35 besproeken, ende daertoe dat huys, staende op die nyeuwe sluyss, mit die roerlycke guederen op Amlandt, uuytgenomen daervan een silveren halsbant, gelt, golt, silver clenodien ende golden ringen, dat Pieter Camminga, myn lieve vaders naeme, ende Taecko Camminga, myn mette, ende wylen Sicko Camminga myn lieve broeders kinderen (gelyck naebescreven is) sullen hebben, te weten Pieter Camminga myn golden rinck mitte torkoys, ende Tako Camminga die silveren halsbant om een schinckvath
40 van te maecken, ende tander zullen zy gelyck delen, als te weten ringen, gelt, golt ende silver clenodien ende alles anders. Ende sullen Hayo, myn broeder, noch zyn naecomelingen die voirs. landen ende huysen nyet moegen vercopen, verwisselen, versetten noch alieneren, dan zullen altyt aen dat huys ende heerlyckheyt van Amlandt blyven. Ende wie die staeten ende heerlyckheyt voirs. holdt, die sal die landen oick hebben,

45 ^a *In B hierna nogmaals: mit die landen daer myn salige vader Pieter Camminga daertoe gelaeten heeft. Deze doublure ontbreekt in C.*

alzoë dat zy nyet gescheyden noch genomen sullen worden van dat huys op Amlandt. Ende zoeverre mit die daede contrarye muchte gedaen worden, soe wil ick dat die eygendom nyet zal gaen aen dieghene die de landen mit die daede tegenst myn laeste wille alzoë cryget (als nae dispositie van recht oick toebehoirt), ende zal dieghene die dat huys ende heerlyckheyt op Amlandt cryget als voors. is, oick mede bewaeren ende

5 voldoen nae myn doot die kerckelasten, als dat nae older chrystelycker gewoente op Amlandt gewoontlycken is ende mit eere toebehoort.

Vorder zoë maëcke ick erffgenamen myn lieve broeders Sicko Camminga naegelaten twee kinderen, namentlycken Pieter Camminga ende Tako Camminga, ende elck in den naebescreven guederen, daermit zy in mynen guederen gescheyden sullen wesen. Te verstaen Pieter Camminga in dat halve guedt, liggende tot Rauwerdt, genoempt die Bernts^a, daer ene Tako Baucke zoen op woent. Item noch een saete te Rauwert, daer ene Ryoerdt op woent, genoempt op die Blintzye^b. Item noch een saete liggende by Lieuwerden toe Leckum, genoempt Tziarda goet, ende noch een saete toe Leckum daer ene Claes Pieter zoen op woent, ende daertoe die helfte van dartien koegras landt, liggende by Lieuwerden op dat oldtlandt, die nu by de burgers van Lieuwerden gebruct worden. Item zal daertoe noch hebben die helfte van die steden ende renten die ick hebbe binnen der stadt Lieuwerden, uutgenomen daarvan die twee steden voors., Sincte Kathrina kercke besproken, ende daertoe die tenye off vischenye liggende achter Cambuyr, ende een strenge landts liggende toe Minnertsgae by Hermannna poorte. Alhiertegens zal Tako Camminga voors. voor zyn deel erff^c hebben ten eersten dat guedt op die Meden achter Kambuyr, daer ene Gerrit op woent, met die helft van seven ende vier pondematen die jaerlycx wandelen off werven tegens die van Cambuyr, welcke dandre helfte daarvan toecompt. Ende ist saecke dat Camminge huys ende staeten Pieter voors. eerst van hoer beyden toe deel muchte vallen, soe sal Tako dat voirs. guedt op die Meden Pieter verwandelen tot gueder luyden seggen, sonder zyn schade, indien Pieter sulcx versuect. Item ende sal Tako vors. noch hebben een guedt toe Medum, daer Lolck, die wedue van Anna, op woent, ende daertoe die ander helft van die grasingen, steden ende renten vors. tegenst Pieter vors. Item sullen Pieter ende Tako vors. vorder hebben alle myn onroerlycke guederen, tevoeren in dit testament nyet benoempt.

10
15
20
25
30

Item voorts begeer ick ende wil dat myn lieve snaer, joncfrouwe Kathrina, weduwe van wylen Sicko Camminga, myn lieve broeder, die voirs. clenodien, gelt, golt, silver, haer kinderen tevoeren gemaectt, zal tot haer nemen, ende in toecomende tyden haer twee kinderen vors. daarvan rekenschap doen, ende dat onder haerluden delen want zy gehilct zyn ofte tot hoere behoirlycke jaeren comen. Ende ist dat die kinderen sonder wettelycke kinderen <s>terven, soe wil ick dat my<n> lieve snaer vors. die clenodien, golt, gelt, als vors. is, sal holden, sonder emandt daarvan rekenschap te doene. Vorder wil ick dat joncfrouwe Kathrina die onroerlycke goederen sal regieren ende die kinderen daer eerlyck myt onderhouden zoelange zy hilctt zyn, sonder daer rekenschap van te doene. Item ist dat beyde die kinderen sterven sonder echte kinderen, soe sal myn snaer vors. tot haer lyffstondt hebben ende holden een saete landts, gelegen op die Meden acht<er> Cambuyr. Ende wil oeck dat het eene kindt van myn

35
40

^a In C is de naam niet ingevuld.

45 ^b C: Writzie.

^c C: aff.

lieve broeders Sicko kinderen op dat ander sal erven, soeverre het geboerde dat eene van hoerluden sonder wettige kinderen sterve, ende dat voer soeveel dese guederen aengaet. Ende in geval beyde kinderen sterven sonder echte kinderen, soe wil ick dat die onroerlycke guederen, by my hoer achtergelaeten, sullen weder vallen ende gaen
5 in ende aen myn graedt, opt naeste bloedt van my, behalven die saete achter Cambuyr op die Meden, die blyven^a sall by jonffrouwe Kathrina, myn lieve snaer, tot haer lyffstondt, ende nae haer doet voorts vallen tot ende aen Sincte Kathrine kercke binnen Lieuwerden, doch byalsoe datze tot ewige dagen by de vors. kercke blyven sal ende daervan nyet vervremdt zal worden, ende indien contrarie geschiede, datze weder sal
10 vallen ende aengetast worden by myn naeste bloet.

Ende soe tselfde vors. is myn laetste wille, die ick, Wythio van Camminga vors., mit guede deliberatie, wetenschap ende verstandt hebbe gemaect, soe wil ick dese myn laeste wille in alle manieren ende forma onderhouden hebben van myn erffgenamen vors. ende andere personen die daertegens souden willen doen.

15 Ende in orckonde ende craft van dien heb ick, Wythio van Camminga, dit myn testament ofte laeste wille, als dat best stal mach hebben, in tegenwoirdicheyt der naegescreven eerwerdigen, eersamen, geleerden ende geloofflycken mannen, als tuygen hiertoe bezunderlinge ende op een tyt tsamen van my geroepen ende gebeden, mit myn eygen signet ende hantschrift hieronder bevestiget. Ende hebbe tot merer
20 sekerheyt ende vasticheyt gebeden ende bewilliget den naebescreven tuygen, als naementlyck meester Marten, pastoer tOldehove binnen Lieuwerden, heer Dythio, pastoer toe Sincte Kathrina kercke, heer Joannes, pastoer toe Cornium, heer Yvo, pastoir toe Hielssum, doctor Seerp Hanye, Tako Ringie, heerschap woenachtich binnen Lieuwerden, ende Jacop Jelis^b zoen, burgemeister der stadt Lieuwerden, dat
25 zy die van hen segelen voeren ende wiens segelen ende hantschriften hieronder zyn, voer my, henselven ende elckander^c dit myn testament ende laeste wille mit huere segelen ende hantschriften mede hebben bevestiget.

Actum Lieuwarden, anno, die et mense quibus supra, ten huysse van meester Marten, pastoer tOldehove, in tegenwoirdicheyt der voorgescreven tuygen ende Pieter Rieuwerdt zoen, advocaet in den Hove van Vrieslandt ende notarius publicus, die dese
30 myn laeste wille alsoe als vors. is, uuyt myn monde ende om myn bede wille gescreven, ende mede als een tuygh, metten anderen vors. tuygen gelyck geroepen ende gebeden, mit zyn signet ende hantteycken bevestiget heeft.

Het principael, gescreven in franchyne, was bevesticht met twee opgedructe
35 signetten ende twee segels, staende tuschen dieselve signetten, alle in groenen wasse, met papier becleedt, ende ondergescreven: Wytzie Kammigha bekenne dyt toe wessen myn testament. Ick, heer Marten Henrici, ter bede van Wytzie Kammighe, beken als voorscr. ys. Ick, heer Yvo Joannis, ter bede van Wytzie Kammingha, bekenne als
40 voors. is. Petrus Refridius Doccum^d, apostolica autoritate notarius publicus, in presentia testium predictorum rogatu Wythionis Camminga subscripsit. Dyttzyo

^a C: selve.

^b C: Gelis.

^c C: ick onder.

^d C: Docu.

Feykonis^a subscripsit. Joannes Joannis in Cornium, ter bede van Uytzo Kammingha, bekenne als voors. Seerp Hanya, doctor. Taeke Rynge subscripsit. Ick, Jacop Gelys soen, borgemeyster.

5 Gecollationeert metten principaele, gescreven, bevesticht ende ondergescreven als boven, is bevonden concorderende, by my, Wouter Coquillan, openbaer ende by den Hove van Vrieslandt geadmitteerde notaris.

Actum den XVI^{en} octobris, anno XV^c acht ende vyftich.

<Ondertekend:>

W. Coquillan.

10 *Origineel (A) niet voorhanden. Vergelijk over de bezegeling nog C: Onder den principale deses, in franchyn geschreven, stonden vier segils, in groenen wasse, op wit viercante papierkes gedrukt.*

15 *Afschriften: B (1558 oktober 16, door notaris W. Coquillan, naar A). RAF, Archief Huis Tjaardastate, inv. nr 357. Opschrift: Copie. In dorso (= f. 8^v), m.a.h.: Copie van Wytze van Cammingha, heer van Amlandt, testament, in dato 1541, onder de handt van Coquillan. - C (1661, voor collatie getekend door Scherhagen, naar A). RAF, Archief Hof van Friesland, inv. nr EEE 2, f. 314'-317'. - D (17de eeuw, naar C). RAF, Archief Huis Tjaardastate, inv. nr 357. - E (uiterlijk 1770). RAF, Archief Familie Van Burmania-Van Eysinga, Aanhangsel (= lijst van stukken die wel voorkomen in de inventaris van Nic. Tholen (+1770), maar thans ontbreken in het archief), nr 3. Omschreven als: 1541, 25*

20 *october. Testament van Wytthie van Camminga, heer van Ameland (copia auth.). Niet voorhanden. - F (19de eeuw, naar E?). RAF, Collectie Handschriften afkomstig van de Provinciale Bibliotheek van Friesland, inv. nr 901. De legger moet een ander afschrift zijn geweest dan B, C of D, want de collatieformule luidt anders.*

25 *Druk: a. Analecta, 49-55. Naar een niet nader te bepalen afschrift. - b. De Haan Hetteema, 'Eiland Ameland', 66-73.*

172

1541 november 21

Lieuwo Pieters zoen

In den name Godis, amen.

30 Int jaer Ons Heren duysent vyfhondert ende een ende vyertych, den een ende twyn-tichsten dach novembris, onsen aldergloriesten, voersinichtychsten, eerweerdychsten, heylychsten ende geestelycksten vader ende heeren heeren Paulus, den derden van dier name, dat seste jare zynre pauslycker rycke ende pausdom, der XIII^{sten} indictien.

35 Ick, Lieuwe Pieters zoen, nu ter tyt wonachtych in den dorpe van Oeldekercke in Tzietzarcksteradiell des bisdom van Utrecht, ende des daghs Praesentationis Dive Virginis Marie, cranck wesende van lychaem, mer cloeck ende wys van verstant, net ongedachtych wesende mynder ziel ende salycheit, overleverende God almachtych myn edele costelycke zyel, ende myn lychaem die aerde, daer see van ys ghecomen,

^a C: Feytzema.

<heb> in praesentia myns pastoris, heer Wthionis, publici apostolica sanctione tabellionis, ende naebyscreven tuygen, specialycken <daertoe geroepen>, met eenen vryen wille ende voerbydachten moede gemaect ende geordineert, doen maecken ende ordineren van my, Lieuwo Pieters zoen voirs., een codicill.

5 In welcke codicill myn principaell testament, doer die hant des notarys, toegelaeten by den Hove van Vrieslant, genoemt Stans Sybitz zoen, wonende to Lewerden, wyl ende bygeer, confirmerende ende gebiedt dat tselve gehouden ende in allen punten ende articulen geobserveert sall woerden na gedaente eens testaments oft eenyge anders manieren des laestens wyllen, zoet nae den rechten ende gemeen usantie van
10 desen landen van Vrieslandt beste stall ende effeeckt mach sortieren ende hebben, myn echte natuerlycke wyff, Saepck Renthzie dochter, to hebben ende sall hebben, ende noch geeff ende byspreeck in dyt praesente codicill, tot hoeren lyfstondt alle mynen aefterlaetene goeden, replycken ende onreplycken, hluyt dat principaale testament. Daernae, alst Saepck voirsc. ys verlatende doer den natuerlycken doet, zoe
15 sullen die voirsc. godenen succedieren daer sye bysprocken synt by ons, Lieuwo ende Saepck voirsc., hluyt dat testament, uutgesecht zoe geeff ende byspreeck ick, Lieuwo voirs., Jucko ende Syds, myn twe neven, tylycken vier pondematen meedlandt, alst Saepck voirsc. ys verlaetende doer den doet, dat sy twe, als Jucko ende Sydzs voirscreven, dyssen voirsc. landen moegen brucken ende besygen waert hoeren bylievet, ende to erven op hoeren aerfgenamen altyt in der eewycheit, sonder eenyge contra-
20 dictien ende opspraeck versus rechtshalven toe hebben. Die vier van diesen voirsc. landen synt leggende op die Crayweren, ende die ander vier synt leggende by Syucks huys opter fyn. Haeck, myn nychte, woenende to Oldekercke in die Trynwolden, sal hebben ende geeff ende byspreeck ick, Lieuwo voirsc., na den doet van Saepck voirsc.
25 den derden paert van die sestien ensen lants die ick, Lieuwo voirsc., heb coft van Taecko, horen broder. Bet geeff ende byspreeck ick, Lieuwo voirsc., na den doet van Saepck voirsc. die luytcke fyn, leggende by Eelcke Jarychs zoens fynne, myn paert dier my, Lieuwo voirsc., tocoemende ys, die patroen to Oldekerck, Synt Pauls, tot eenen eewygen memorie. Ende voer dyt voirsc. fynlandt sullen die fouden altyt holden
30 tot eewyge tyden toe een barnende lampe voer dat Heylige Eerwerdyge Sacraments-huys. Ende ick, Lieuwo voirsc., wyl hebben dat dyt voirsc. fynlandt net sall vercoft noch verset worden, by verboert dat voirsc. fynlandt. Ende indien dat allsulcx geschiet, zoe sall dat voirsc. fynlandt wederom vervallen wesen op die aerfgenamen, hluyt dat testament.

35 Ende twelck ick, Lieuwo voirsc., bygeer ende wyll hebben dat dyt praesente codicill in die voirsc. punten ende articulen onverbroecklyck sullen woerden gehalten.

Hier to byd ick, Lieuwo voirsc., ende heb gebeden mynen eerwerdygen pastoer, heer Wthzio, om dyt praesente codicill toe scriven ende in een public forme toe redigieren. Twelck ick, heer Wthzio prenomineert, heb gedaen om bede als voirsc.

40 Orckunden dysses ter waerheit ende tot merer roboratie ende byvesticheit heb ick, Lieuwo voirsc., ende ernstlycken hier to versocht ende requireert tuygen met mynen pastoer, heer Wthzio voirsc., als Peter Claes zoen, Lolcko Taecke zoen, Eelcko Jarychs zoen ende Merten Mertens zoen.

45 Ende noch tot meerder onderholdynge zoe heb ick, Lieuwo voirsc., oeck gebeden mynen eerbaren pastoer, heer Wthzio praenomineert, om synen notabilycken ende publicken notaryshant ende signet op spacium dyssis wolde setten, etc. Twelck ick, heer Wthzio voirsc., oeck heb gedaen om bede alles voirsc.

Actum anno, mense, die, pontificatu et indictione quibus supra.

Et ego, Wthzio Gerardi praenominatus de Blida alias Blia, summi sanctissimique
prefate ac apostolica auctoritate publicus tabellio ad hoc requisitus ac rogatus, manu
et signo consueto publicoque subscribo. <n.m. 11>

Origineel: A. GA Leeuwarden, Archief Ritske Boelema Gasthuis, inv. nr 357.

5 173

1542 april 16

Jacob Frercx zoen en zijn vrouw Tyets Doytze dochter

In den name Godis, amen.

In den jare Ons Heren XV° twe ende feertich, den sestiensten dach des maents
aprilis, hebben Jacob Frercx zoen, burgher in Bolswart, ende Tyets Doytze dochter,
10 echteluden, anmerckende den sekerheyt des doots ende corticheyt des tyts, begeert to
ordineren ende to maken hoer testament, codicill ofte leste wille, ende een schey-
dinghe tuschen hen ende hoer kynderen van hoer tytlicke guden, twelcke zy ordineert
ende gemaict hebben in maniren nascr.

In den yrsten bevelen zy Gode almachtich in zynen godtlicke gracie ende genade
15 hair eedele zielen, ende hoer lichamen dat aertryck.

Vorder ordineren ende willen zy dat hoer kynderen, als die by hoer raidt hilcken
zo dat behoert, elck to bernse zullen hebben den summa van anderhalvehundert gou-
den gulden eens, ende sal men hen dairom uuyten genoechsame gueden, in ruerlick
ofte onruerlick, nae dat Jacob ende Tiets ofte lanxtlevende van hen tselve profitelixt
20 duncken sal. Ende zullen die kynderen voirss. elck den anderhalvehundert gouden g.
voirss. hebben voir hoere pairt erffschip van denghenen die yrst van Jacob ende Tyets
voirss. in Gode verstervet, instituerende hem dairinne erffgenamen van den yrsten
verstervende voirss. Ende willen voerder dat alle andere guden, ruerlick ende
25 onruerlick, die zy tsamen besitten, in tyden van den yrsten verstervende in vryen
eygendom zullen bliven by denghenen die lanxt in levende lyve blyft, also alsdat hy
den kynderen die dan den voirss. anderhalvehundert gouden gulden niet ontfangen
hebben, dselve sal uuytrechten als voirss., ende by hen doen als guede olders by guden
kynderen behoeren to doen. Oick indien enich van huere kynderen voirss. onruerlicke
30 gueden om hoere birns voirss. geuuytet worden, dselve sullen zy behouden opten
pryse als hen dye geuuytet worden^a, niettegenstaende of sulcke gueden in tyden van
den lesten deelschip meer ofte men bevonden mochten worden wairdich to zyn. Doch
indien yemant van den kynderen voirss. meer dan anderhalvehundert gouden gulden
in berns gegeven worde, datsulven in den lesten deelschip compenseren zo dat behoert.

Instituerende hoeren kynderen voirss. na den leste verstervende gelick erffge-
35 namen, ten waere dat die lanxtelevende andere testamente achterliete.

Dat is dat testament, codicille ofte leste wille ende dispositie van den guden van
Jacob ende Tyets voirss., twelck zy willen ende begeren standich ende machtich to zyn
als enich testament, codicil ofte leste wille ende dispositie onder kynderen alderbest
stall mach gripen na den rechten, geestlick ofte wairlick oft na gewoente van desen

40 ^a *De passage dselve ... worden staat in de marge.*

landen.

Sunder allen argelist. Des toirkonde zyn hyrto geroepen ende geboden als tugen heren Cornelis Jans zoen, prebendaet, Nanne Reyns zoen, scepen, Suyrdt Wpke zoen ende Sixtus Herenius, burgeren, ende Wilhelmus Cyricks zoen, secretarius in
5 Boolswart, om disse leste wille to bevestighen, Nanne Reyns zoen ende Syurdt Wpke zoen mit hoere zegelen ende hantscriften, heren Cornelis, Sixtus ende Wilhelmus voirg. mit hoere hantscriften. Twelcke also is geschiet ter sunderlinghe bede van Jacob ende Tyets voirss. Ende Jacob voirg. heeft dit mede mit zyn selffs zegel verzeget.

Actum ut supra.

10 Gecollationeert mit zyn principale, in papyr gescr., mit drie zegelen in groenen wasse verzeget, daeronder gescreven stonde: Jacob Frericks zoen. Nanne Reyn zoen subscripsit. Watnyanus subscripsit. Ende was noch mit verscheiden handen onderscr. aldus: Dominus Cornelius Johannis subscripsit. Sixtus Herennius subscripsit. W.C. Buwalden subscripsit.

15 Ende waeren die woerden hier opten ander syde opten cante gescreven, in den regelen ende niet in margine gescreven, toe weeten luydende aldus: dselve sullen sy behouden opten pryse als hen dye geuuytet worden.

Ende concordeert, by my,

<ondertekend:>

20 Johan Knossens.

Origineel (A) niet voorhanden.

Afschrift: B (16de eeuw, door Johan Knossens, naar A). GA Bolsward, Oud Stadsarchief, inv. nr 745. Opschrift: Copie. Op folio 2': Jorgann. Item uutleyt VII½ gl. corrent wan costen Tyetthe faers wyef. In dorso (= f. 2^v): Gerryt Jurrans zoen.

25 **174**

1542 mei 26

Zuster Agnes Wierts

In nomine Domini, amen.

Anno Domini incarnationis millesimo quingentesimo quadragesimo secundo, imperii victoriosissimi Karoli imperatoris anno vicesimo tertio, indictione quinta-
30 decima, mensis maii die vicesima sexta, hora tertia post meridiem, heb ick, suster Agnes Wierts toe Aelsum, kranck van lichaem, mer kloeck ende wetende van verstande, overdocht ende aengemerct dat wy nyet sekens hebben dan den doot ende nyet onsekens dan die ure des doots, ende heb gemact dit testament, codicill off laetste will ofte legaet van die gueden, van mynen vader, Wiert Metgen zoen saligher gedachten,
35 op my verstorven, om vrede to laten ende to maken tuschen myn convent Aelsum ende myn suster Jetge myt oren man, mynen swagher Gottert, in tegenwoirdicheit brueder Peter van Well, mynen pastoir ende biechtvader, heer Leuwe, capellaen in onse convent, Botto Hette zoen, van wegen R^f K^t M^t richter to Irnsum, ende Jaeckle Epe zoen schuytmaker, tuyghen van my hierto geropen, in maniere hienae bescreven.

Myn siele bevele ick mynen salichmaker Christo, myn lichaem der erden, to rusten by myn lieve susteren to Aelsum opt hoff.

5 Van myn tytlicken gueden, die ick achtergelaten hebbe om Godes will, mach ick gheen testament maken, behaltlick ende uutgeseit die gueden die myn vader Wiert Metges, over een jaer in God verstorven, op my gheerft heft. Die gheve ick myn arme convent om Godes wil tAelsum, ende beghere ende will dat myn suster Jetge myt oren man Gottert dieselfte den convent voirg. sullen laten onbekommert ende onbecroent volgen.

10 In een oirkonde des heb ick, Agnes voirg., gebeden dese voirbenoemde tugen, hierto gebeden ende geropen, in teghenwoirdicheit brueder Peter van Wel, myn pastoir ende bichtvader, dat sy desen mynen laetsten wille, die ick wil onverbrecklick gehol-

15 den hebben, wolden onderteikenen een ytlick van hemselve. Twelck wy, heer Lew ende Botto, om Agnes bede gheerne gedaen hebben ende myt onss selves handen onderteikent. Ende dessgelycks heb ick, Jaeckla Epe zoen, om Agnes bede oick gedaen.

<Ondertekend:>

Ick, broeder Leo, bikenne als voirsc.

Jacla Epen soen <h.m.>.

Botte Hette zoen, rechter toe Yrsem, subscripsit.

20 *Origineel: A. RAF, Archief Klooster Aalsum, inv. nr 49. In dorso: Suster Agnes Wiert's testament.*

175

1542 augustus 23

Sytse Harincxma

In den naeme Godes, amen.

25 Doe als men schreven duysent vyfhondert ende twee ende veertich, op den drie ende twintichsten dach augustis, waer ick, Sytse Harincxma, hoewel kranck van lichaem, nochtans volcomen van verstande, overdenckende niet seeckerder te zyn dan die doott ende niet onseeckerder te wesen dan die uuyre des doots, heb daeromme gedacht te maecken myn testament, codicill ofte slechte laeste wille, als dat alderbest

30 nae rechte mach staen en nae costume ende gewoente van dese landen mach staen, ende mits desen oock doen maecken, in alle myne goeden, op manieren ende forme naes.

In den eersten beveel ick lyff ende zyel Godt almachtich, ende dat lichaem te rusten hier binnen den stede Ilst in Sint Martens kercke, ende bespreecke ende legatere

35 die kercke voor de legerstoel twaleff golde guldens eens. Ende daertoeboven oock dat clooster aldaer twaleff golde guldens eens. Ende die arme aldaer voor nuu, oft ik overlevendige mochte worden ofte hiernamaels mochte sterven zonder kinderen, vier golde guldens jaerlixen renten tot laecken ende schoen, uuyt die helfte van die fenne daer Rinck Hermens weduwe ende my tesaemen toekomende is, omtrent groot wesen-

40 de negen koegang, maer myn erven voor nu dese vier gulden renten jaerlycx op myn

jaerstond in dat ewich aen dhanden van die armen te distribueren ende om te deilen, sonder enige tegenseggenge van de armevoochden, ende dvoochden drenten voorschreven in dat euich niet te vercopen, tverwisselen ofte tverwandelen. Ende myn pastoir, heer Gerrit, voor nu ofte ick mochte sterven, bespreeck ick alleene tot syn
5 lyfstond die steed daer Haye Jancke zoon nu op woont.

Ende Wlcke, myn swager, sall hebben myn klederen tvoeruuyt, ende Mary, myn suster, te boren uyt drie pondematen landts daer Agge Piters soon nu bruyckt ende in dhuyer heeft, overmits oorsaecken van goedwillige dienste ende bistant. Ende allen op conditie dat ick nu ofte hiernamaels sonder echte kinderen mochte sterven.

10 Ende ick oock ende disponiere ende begere dat myn erven desen gementioneerde vier golde gulden, darne besproocken in de qualiteit voorschreven, sullen altyt mogen inlossen ofte incopen voor vyftien penningen een, dat is tot somma van sestich golde guldens, tot hoirme gelieven, ende die armevoochden die penningen dan weer te beleggen aen andere euige renten daer sy, myn erven, jaerlycx sullen van uuytdeylen
15 als van die vier gulden jaerlycx is geschreven, sonder die voochden tegenseggenge.

Item ick maecke erfnamen voor nu ende wanneer ick oock anders mochte sterven sonder echte kinderen, ende institueren myn lieve moeder At ende myn broeders kinderen Jelle in Gode overlevende ende myn suster Mary, Laes Jongama weduwe, ende oock myn suster Auck, Wlcke Oennema huysvrouwe, tot gelycke portyen ofte
20 deylen, uuytgesondert tgene daer van Mary ende Wlcke is gesc. van de prelegatie, dan dat myn lieve moeder hoirne aenpart alleen sall hebben tot hoirne lyfstonde, nae vermogen van recht, wesende allene een fruchtgebruyckster^a, overmits dandere gelyck^b, behalven dat myn alderliefste huysvrouwe Jyts Hania sall mogen aftrecken van dat gehele erfschap, nu ofte wanneer ick storff sonder echte kinderen, voor een
25 lyfgifte, nae vermogen dat bernsbriefts, in den eersten twintich golde guldens jaerlycx tot hoirne lyfstont.

Maer het en waere dat ick overlevende worde, achterlatende echte kinderen by myn huysvrouwe Jyts Hania voorschreven, soe maeck ick ende instituere hoirm, myn kinderen, allene tot myn goeden, mit die clausel, dan als nu ende nu als dan, maer myn
30 kinderen dan ende oock een yder besonderlingh van hoirren ende oock Jyts die moeder, in plaetse ofte erfname van hoirren sal gehowen worde ende gecondenneert, by poene ende verbeurte tgenen allen daer mach draegen over hoirnen natuurlycke part ofte legitime, Mary, myn suster, ofte hoir kinderen te fryen ende tlibereren van die cautie in dat maecksbrieffe des hylcx voorschreven gedaen, ende dat uuyt name van
35 my, roerende de landen daer Jacob Jacobs soon toe Middum nu bruyckt ende bewoont, groot synde veertich pondemate, daer in een huyringe tot zynen Jacobs lyfstonde, mit oock vercopinge van itelicke renten sint ende oock al waren belast, ende oock hoirne tfryen van alle andere belastinge daer in voirn mocht gehatt hebben gecaveert. Off in gefal ende gebreecke van dien dat zy, Mary, ofte heur kinderen mochte worden moles-
40 teert aengaende desen cautie, soo bespreeck ick en begeer hoir, Mary, ofte hoir kinderen over alle myne achterlatene goederen dartich golde guldens jaerlycxen renten eerst van dat erfschap te deduceren en af te trekken, ende gelyck nochtans tverboren off yemant van myn erfnamen mochten doen ofte laten tgene daer boven hoirne legi-
time dan mochte komen, ende dat tot proufyte oock van Mary voorschreven.

45 ^a B: fruchtgebruyckstech.

^b In dit woord is geknoeid. Het lijkt verbeterd uit: gehylkt.

Ende begere desen myn laeste wille te onderhouden van alle myne erfnamen, van
diversche manieren opt enerleye als bovenc., als een testament, codicil ofte simpele
laeste wille, nae dat alderbest nae recht ende costume van desen landen mach staen,
ende ick ordonnere Wlcke^a Oennama, myn swaeger, met myn suster Auck, syn huys-
5 vrouwe, wesende myn suster, nae kracht ende vermogen deerste institutie op hoirre
broeders ende susters gedaen, waert dat ick storve sonder echte kinderen, om dan in
te brengen dat huys hier in Ilst daer ick nu selfs in woon, daer ick hem all onthieten
mochte hebben ende een brieff van heb patiert, by versteekende ende verbeurte syn
erff, om mit hoirren te erffen alle eerst boven dat huys mit allen zynen aencleeff
10 gelyck te deilen.

Ende will ende belooff oock anders geen testament immers tsyne te maecken ofte
codicillen ofte laeste willen daer desen in enige clausel ofte articule solde doen
derogeren, het en waer dat dese worden daerin werden befonden opt Latyn ende oock
Duytsch: quicquid agis, prudenter agas et respice finem; wat gy doet, <doet> maer
15 wyselycken ende besi<e>t dat eynde, welcke worden ick holde mit desen voor
alleene een clausel derogativus tsyn by expressen.

Orconde desen onder myn Sytse Harinxma segel ende hant. Ende tot meerder vas-
ticheyt heb ick oock gebeden ende mits desen doe ick oock bidden tuigen eheer-
waardighen heer Gerrit, myn pastoor voorschreven, ende den eersaemen vesten Thonis
20 Galama, Haringh Glints, heer Hottie Fons, pastoir tot Jorwert, Myrcke Evarts zoon
ende oock anderen, welcke handen ende segelen opt spacium deses worden befonden,
naedien yder den is bruyckende, alle tbede van my sall werden betoont.

Anno en datum als is boven.

Onder stont een naeme, op welcke een segel in den groene wasse doer een vier-
25 canten pampiercken was gedruckt, oversulcx denselven naeme onleesbaer. Noch leger
stont <m.a.h.:> doch scheene te syn Hottio Fons.

Accordeert met den principale na gedane collatie, in kennisse van my, den 10 juny
1646,

<ondertekend:>

30 T. Saeckma.
1646.

Origineel (A) niet voorhanden.

*Afschrift: B (1646 juni 10, voor collatie getekend door T. Saeckma, naar A) RAF,
35 Archief Huis Tjaardastate, inv. nr 421, f. 1^r-5^r. Opschrift: Copia. In dorso (= f. 8^v), m.a.h.:
Copia. Testament van Sytse van Harinxma toe Ylst. <M.a.h.:> Van 23 augustus 1542.*

^a B: Wtske.